Bárka XXVIII. 2020/4.

Irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat

TARTALOM

3 **ZALÁN TIBOR**
Alkonyi tűnődések, Tűnődés Szeged felé – hazafelé tartva.
A nyolcvanöt éves költőnek (versek)

6 **SIMAI MIHÁLY**
A négyszer 21 év balladája (vers)

9 **KARÁCSONYI ZSOLT**
Harminc fölött már... mondta Goethe, Ha nem felejted el a módszert (versek)

11 **TOMPA GÁBOR**
Átutazás, Megfeleltetések, Manifeszt, Jelenések – 2020/6 (versek)

14 **KOVÁCS DOMINIK–KOVÁCS VIKTOR**
Az Öles-Szüdi vonal (novella)

20 **JÁSZ ATTILA–CSENDES TOLL**
A bölények kipusztulása (versek)

24 **GYŐREI ZSOLT**
A járvány első napjaiból (vers)

26 **DARVASI LÁSZLÓ**
Vidám versek a vidám futószalag mellől: Mi lesz a történelemmel, Menzaköltészet, Egy kirakatvigyázó panasza, Öregen, vidáman, Rossz dal, bűnös aranyba öltöztetve, Vidám javaslat a szabadidő helyes eltöltésére, Attrakció az alagsorban, Esküvő januárban (versek)

31 **CSOBÁNKA ZSUZSA EMESE**
Ramadan, Világtalanok (versek)

34 **LÖVÉTEI LÁZÁR LÁSZLÓ**
Feketemunka: Huszonkettedik vignetta, Az utolsó munkás, Harmincadik vignetta (versek)

37 **BOTH BALÁZS**
A szív falára, Holtág, Kolimai fenyők, Jégmadár (versek)

40 **MÁRTON LÁSZLÓ**
Hű (novella)

51 **MOGYORÓSI LÁSZLÓ**
Lányregény, Hűség, Vallomás (versek)

53 **BARAK LÁSZLÓ**
A fertőzés, A brancs (versek)

55 **CSAPÓ ANGÉLA**
Békés, Rézangyal, Csendélet, Küllők (versek)

57 **KARKÓ ÁDÁM**
Halott beszéd, Karanténszerelem (versek)

61 **PÉTER ERIKA**
Velence sebei, Hamu és korom, Londoni képeslapok (versek)

64 **BENE ZOLTÁN**
Isten, ítélet (regényrészlet)

72 **SZILÁGYI ANDRÁS**
Átjáró, Az emlékmű, Szakított levél (versek)

74 **TÓTH CSILLA**
Kegyetlen, Természetfeletti, De mi dolga van? (versek)

PAPÍRHAJÓ

77 **GRECSÓ KRISZTIÁN**
Évsoroló, Bóbiták verse (versek)

80 **CSILLAG TAMÁS**
Rutin (gyerektörténet)

82 **BOLLA ESZTER**
„A felnőtt verseken innen, a gyerekverseken túl” – *Beszélgetés Borsi Bálinttal*

85 **GAJDÓ ÁGNES**
Örögdinnye, kistigrisek, piszkosszürke gumiforgács (tanulmány)

MŰHELY

TRIANON – 100

87 **VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ**
A trianoni nyár elé (tárca)

89 **KOLLÁR ÁRPÁD**
D É L 1 0 0 (vers)

90 **ERDÉSZ ÁDÁM**
Visszatekintés száz évre – *Trianon 100 – Vérző Magyarország; Emlékező Magyarország 1–2.* (recenzió)

92 **MÁRKI SÁNDOR**
Metamorphosis Transsylvaniae – Márki Sándor 1920. júniusi naplóbejegyzéseiből (jegyzetek)

94 **BÍRÓ JÓZSEF**
AKI SZ K LYF LD (vers)

95 **MAJOR LÁSZLÓ**
A világ nem ellenségünk, hanem pártunkon áll – *Beszélgetés Láng Zsolttal*

97 „A Nation Dismembered” – *Magyar költők Trianon-versei angolul* (ajánló)

***

98 **BANNER ZOLTÁN**
Trianon tornyából (esszé)

100 **FEKETE PÉTER**
Trianon tükör (megnyitóbeszéd)

102 **SZERÉNYI GÁBOR**
Trianon – anziksz 100 mondatban – *Az igazságtétel ígérete Sárkány Győző mitikus víziójában* (esszé)

105 **CS. TÓTH JÁNOS**
Parázs az idő hamuja alatt. Sárkány Győző művei Trianon kapcsán (esszé)

***

107 **BALOGH TIBOR**
Hattá zárt haza – *Tizenhárom almafa a Nemzeti Színházban* (színházkritika)

FIGYELŐ

109 **MAJOR LÁSZLÓ**
„Különböző terekben más és más az igazság” – *Láng Zsolt: Bolyai* (kritika)

113 **SZIL ÁGNES**
A test gonosz szótlansága – *Szilasi László: Luther kutyái* (kritika)

115 **BARÁTH TIBOR**
A család mint „ismerősök gyülekezete” – *Barnás Ferenc: Életünk végéig* (kritika)

118 **KOVÁCS ÚJSZÁSZY PÉTER**
A fennköltség minimalizmusa – *Barnás Ferenc: Életünk végéig* (kritika)

121 **DORCSÁK RÉKA**
Provokatív, szókimondó – *Lakatos Mihály: Súlyos ügyek* (kritika)

ZALÁN TIBOR

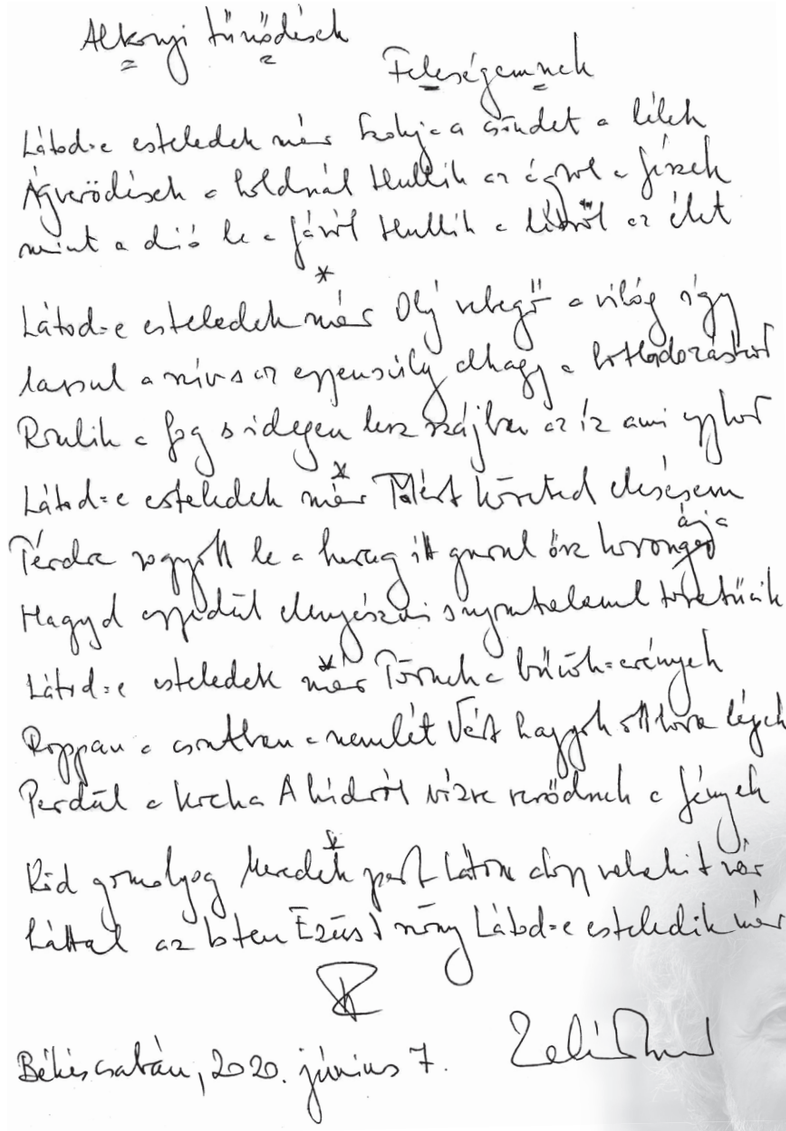

Alkonyi tűnődések
Feleségemnek

Látod-e esteledek más fokja a sötét a lélek
Ágyeródisek a holdnál Hullik az égről a fények
mint a dió le a fáról Hullik a hűtől az élet

*

Látod-e esteledek más Olyt vetett a világ úgy
lassul a mód s az egyensúly elhagy a botladozástól
Rezlik a fog s idegen lesz szájban az íz ami nyelvet

*

Látod-e esteledek más Pálcát törtek elsőszem
Teréda vagyok le a hurcolt itt gyászt az horongy ágya
Hagyd egyedül elnyészni sugaratlanul tűnődünk

*

Látod-e esteledek más Törnek a bűnös-erények
Roppan a csontban a remlét Vétt hagyok sötétre légyek
Perdül a kocka A hidrát vízre rendeznek a fények

*

Kid gomolyog kezedet pár lépésre elszy valakit vár
Látod az isten Ezüst nőny Látod-e esteledik más

Békéscsaba, 2020. június 7.

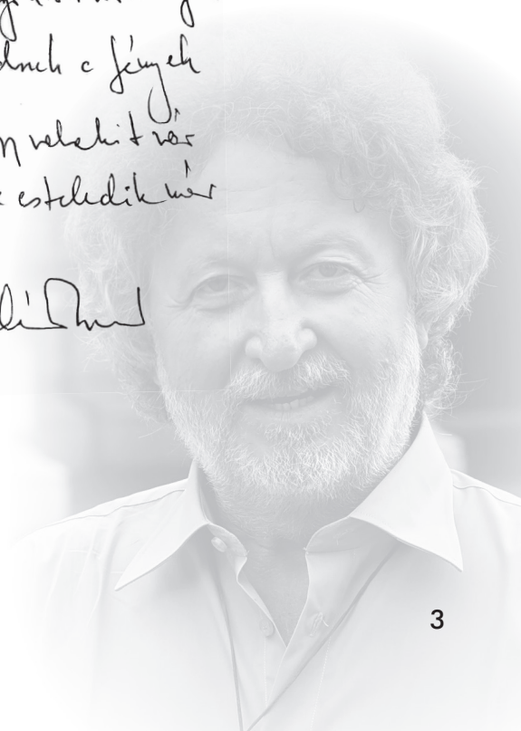

Alkonyi tűnődések

Feleségemnek

Látod-e esteledek már Szokja a csöndet a lélek
Ágverődések a holdnál Hullik az ágrol a fészek
mint a dió le a fáról Hullik a létröl az élet

Látod-e esteledek már Oly' rebegő a világ így
lassul szív s az egyensúly elhagy a botladozáskor
Romlik a fog s idegen lesz szájban az íz ami egykor

Látod-e esteledek már Mért követed elesésem
Térdre rogyott le a herceg itt gurul ősz koronája
Hagyd egyedül elenyészni s nyomtalanul tovatűnik

Látod-e esteledek már Törnek a bűnök-erények
Roppan a csontban a nemlét Vért hagyok ott hova lépek
Perdül a kocka A hídról vízre verődnek a fények

Köd gomolyog Meredek part Látom ahogy valakit vár
háttal az Isten Ezüst szörny Látod-e esteledik már

Tűnődés Szeged felé – hazafelé tartva

A nyolcvanöt éves költőnek

A Tisza fölött gyülemlik a csönd
fák bokrok tövéhez lapul a homály
Ősz lobogással hazafelé tart
Szeged költője Simai Mihály

Miféle kincsért hova és kivel
Tűnődik Nem lát Verset fabrikál
Milyen régi utcák Régi élet
S régi a grimasz Simai Mihály

Váratlan gyorsan szétfoszlott napok
falról lepergő gyűrt naptárlapok –
egy pillanatra megáll és zihál

Mitől hosszabb A szíve bolondul
kalapál Távolabb harang kondul
Biccent Na tovább Simai Mihály

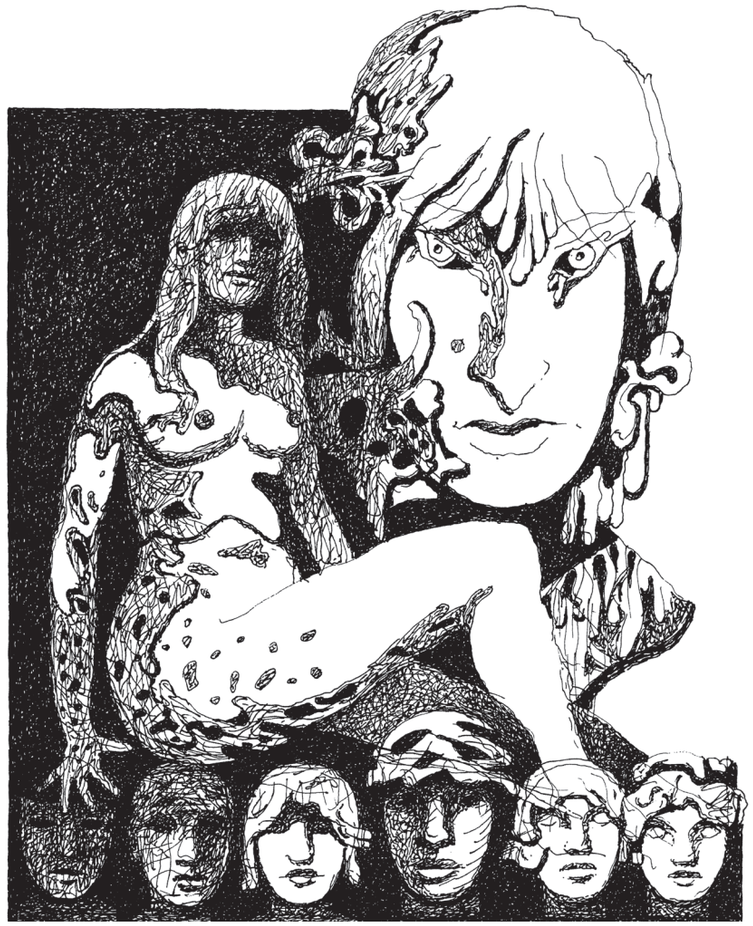

11. A pontos és érzékletes felsorolás, hogy mik alkotják a helyszín díszleteit, mintha allegorikus üzenetet küldenének.
Sárkány Győző: Trianon anzix XI. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

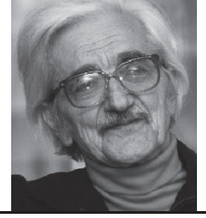

A négyszer 21 év balladája[1]

Az ember 84 felett
legtöbbször önmagán nevet.
Az időt már múlatni nem kell:
múlatja az idő az embert…
nem lehet semmi baj a térrel –
ha nem tudsz hajolni, letérdelsz…
Mifelénk, Sorsiróniában,
ha búsulunk – azt is vidáman...!
Végtére olyan humoros,
ahogy minden jóból kifoszt,
és mindeközben furcsa, torz,
ősöreg vicceket mesél
konok bürokratánk, a Sors…
és mindegyik poénja rossz!
Mit – rossz?! Pocsék! Rémes! Gonosz!
Azt mondja, nem vagy még soros,
de ő előbb-utóbb besoroz…
és az lesz még csak humoros...!
Fellebbezésnek helye nincs!
Egyetlen válaszod lehet:
hogyha a szemébe nevetsz,
mikor a szemedbe nevet…!

Az ember 84 felett
még véli: erre-arra képes.
Ha nem is táncol már legényest,
oda tud ülni még a géphez…
és lép… és lesz lépése téves!
És újra lép… és újra téveszt…
s már szinte hallja, mint nevet
egyszerre mind a négy 21 éves
harsány, vidám, pimasz gyerek,
aki mind ő – de egyik sem lehet
soha többé – bárhogy szeretné
ilyentájt, 84 felett!

1 Köszöntjük a 85 éves költőt.

Ilyentájt, 84 felett
a szív, ez a kis műremek,
néhanap ritmus-zavarog.
S bekukkant Memó-Árt apó is:
„Ugye nem zavarok?”

„Ugyan már! Részemről öröm!
Legfeljebb egy kicsit megölöm!
Megrögzött kleptomániás!
Ha üstöllést nem mondja meg,
hová a jófrancba dugja el
a tőlem ellopott neveket,
ilyentájt, 84 felett ?!”

Az ember 84 felett
legtöbbször önmagán nevet,
azon, hogy szinte már kiitta
az Élet nevű csodaszeszt, de
(bármennyi a keserű benne)
az íze mintha most is édesedne…
S úgy vágyik még erre a nedvre,
ezt nem lehet kibírni, csak nevetve..!
(akkor is, hogyha ordítani, sírni
vagy törni, zúzni, ölni volna kedve…!)

Ajánlás

Ősz Hercegem! Köszöntelek!
Nevess egy jót e balladán!
Az élet 84 felett
lásd, mindennél nagyobb talány!
S bármennyire „kivonatos”,
csak még inkább kívánatos,
gyönyörűszép, tündökletes,
mint kamaszfiúnak a lány…

Ősz Hercegem! Ennyi a korrajz.
Költőd most nemes bosszút forral:
koccint Tokaj-termette borral,
s feltölt néhány vers-léggömböt humorral.
Úgy föllebbez, hogy föllebeg,
és repül néhány önfeledt
kört
Sorsiróniánk
felett.

Jól tudja már, hogy áll a bál,
de mindig valami jobbra vár.
A Soha-többé bárban is
nevet, hisz ez jogában áll…
Ámbár e jog furcsán sajog –
eldöntheti, jobban mi fáj :
amit nem élt meg SOHA MÉG?
vagy az, amit nem él meg SOHA MÁR?!

85. Gyalázat és gyengeség gyötri gyarló szívünk.
Sárkány Győző: Trianon anzix LXXXV. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

Harminc fölött már… mondta Goethe

Harminc fölött már mindenki halott, mondta Goethe
és egészen halott volt, különben, hogy is lépkedhetett
rothadt almákat szagolgatva, eljátszva, mintha tűnödne: mi a szép?
Pedig a szép, a gátlástalan forma, az az eleve csiszolt csiszolatlanság,
ott lapult már a Rajna kincse mélyén, akár egy Gershwin szófogadó
rapszódosza, akiből úgysem lesz félisten, csak alig-káosz,
mert túlságosan kék a vére, mert túlságosan zöld a haja,
és beolvad a növényzetbe, mint tigrisárnyék – de hol van az már?

Harminc fölött már mindenki halott, mondta az akcióhőst
eljátszó sztárszínész a liftben, mindenki elégett, mindenkit kinyírtak, de…
(és ezt már csak gondolja, önmagát, ráncait pásztázva a tükörben:
„én a 29. emeletnél már tudtam: a forgatókönyv átírható,
a szerep átírható, mindaz, ami megtörtént, könnyen átírható.
Mire a földszintre érek, már egy egészen más élet fogad,
és a Szép, ez a gátlástalan forma, arra kér, szépen,
hogy egyetlen percig, mégiscsak tartsam vissza magamat…”)

Ha nem felejted el a módszert

*

Ha nem felejted el a módszert, a Kép megint felszínre tör,
arra kér megint, hogy használd, arra kér megint, hogy fejtsd meg,
adj értelmet az üzenetnek, adj zöld utat az utazónak.
A Zónádon belül az utazó: Te vagy.

Ha nem felejted el a módszert, ragadj meg minden régi eszközt,
használd az újabbakat is, kezdetnek elég, ha az ujjad,
egész lassan bemártod a képbe. Vigyázz, ne zavard meg a színeket
Ez itt nem a fekete-fehér, nem az itt a piros hol a piros piaci átverése.
Sokkal nagyobb a tét: Te vagy. Ha nem felejted el a módszert.

Ha nem felejtesz el, Kép vagy te is.

*

Ha nem felejted el a módszert, ott állsz a zúgó alkonyatban,
ott állsz a vén infravörösben, ott állsz a túli fák között,
az Édentől persze keletre.

Fogj almát a kezedbe, hajítsd el, érezheted a gravitációt.
Ha nem felejted el a módszert.

Ha nem felejted el a módszert, nyisd ki te is az ablakot.
Annyi ablak van körülötted, bármelyiket választhatod.
Ilyenkor, még éjfél előtt, Prága a biztonságos ablak,
éjfél után teljesen mindegy, lehetsz Berlinben, Firenzében,
egy mélyebb, földalatti város, felszínt sejtő áramlatában.
Ha nem felejted el a módszert.

Ha nem felejted el a módszert, megengedik, hogy gép lehess.
Ha gép vagy, add tovább az infót. Nem kell kérdezned: mi a pálya?
Teljesen hagyományos módon irányít majd érzésvilágod
jól behatárolt árapálya. Társra találsz a lendületben.
Képre találsz a lendületben. És megfejtheted. Meg is fejted.
Ha nem felejted el a módszert.

*

Kóborolsz a Hajnal negyedben. Pihensz a Fellegvár alatt.
Csak átsuhansz a Sétatéren. Te örök, megcsodált alak.

Szobor voltál és szobor lettél. Ébren voltál, éberebb lettél.
Ezért kell hajnal, felleg, séta. Élet sok apró tartozéka. Az általános dolgok is.
Ne add át magad kimerültségnek. Körötted a lemúrok égnek –
Néró miatt lángolnak ők.
Fejtsd meg titkos szomorúságod, te vagy a császár, te vagy a nábob.
Történjen bármi is: magyar. Járhatsz Berlinben, Firenzében,
az íriszed mélyén az ében remény sötétje csillagod.

Ha nem felejted el a módszert, ajándék vár a tulsó parton,
egy kékszinű golyóstoll-patron, vagy egy áttetsző lény, lehet.
Elengedheted terhedet. Ha nem felejted el a módszert.

*

Ha nem felejted el a módszert, a fehér könyv majd rád világít.
Feloldja sejtjeid, irányít, ural, elenged, játszik, él.
Mindez csakis adott keretben. Lásd be,
a módszer nem felejt.

Átutazás

Mikor itt járt a Halhatatlanság,
kizsigerelt belőlem tüdőt,
májat, csupán tankolni jött a hibrid állat,
nem volt szájában méz, sem olaják,

sokallta gyarló üzemanyagát,
s elrobogott, mint akinek megárthat,
ha múlandóként szemléli hazánkat,
mint földesúr elherdált vagyonát,

és úgy döntött, hogy nincs több visszatérés,
csak sóvárgás, csak pillanatnak élés,
csak utókorra testált mítoszok.

Maradandó csupán az ismeretlen,
amit egy röpke titokban kerestem,
s amiért boldogan elkárhozok.

Megfeleltetések

Lépten-nyomon követnek,
lépten-nyomon követlek.
Éjjel-nappal figyelnek,
éjjel-nappal figyellek.
Szép lassan letepernek,
szép lassan leteperlek.
Sorsomra ráfeszítnek.
Sorsodra ráfeszítlek.
Feladat vagyok nekik, feladat.
Feladat vagyok neked, feladat.
Amit végképp megoldanak.
Amit végképp megoldanak.

Manifeszt

áthúzott szavak
tiltott vers éjszakája
minden rag számít

Jelenések – 2020/6

Egy titkos éji razzián
bukkantak a Les fleurs du mal-ra.
Aki számon kéri fián
apját, az nincs jól megdumálva,

nem tagadta meg rezzenetlen
arccal őseit, szüleit,
mint a kambodzsai melegben,
ahol a halál belevitt

a rizsföld termékeny ölébe
millió gyermektetemet,
egy vérző rajztáblára vésve
azt, aki otthont keresett,

megszorítván még utoljára
anyjának izzadó kezét,
mielőtt perzselő halálba
lökték, míg apja hazatért,

s csak a tábláról letörölve
láthatta imádott fiát,
helyébe vérpiros betűkkel
a győzedelmes ideát,

tarkójának szegezve végképp
végleges igazságukat,
hogy szertefoszlik, mint a térkép,
aki a múlt után kutat,

s csak az egyetlen út marad meg –
egyenes út az, nem vitás!

– melyen majd szabadon feledhet,
kit elkerült a pusztulás,

s ha majd a tiltott klasszikussá
avanzsált Baudelaire-t égetik,
vértanú-angyal fújja hozzá
temethetetlen rímeit:

majd *egy nyomasztó,komor estén*
valami öreg rom megett
irgalomból egy jó keresztény
*elássa dicső testedet.**

*Baudelaire: Temetés, ford. Szabó Lőrinc

98. Mint a zenében, megzendülnek gigantikus drámai hangzatok, patakzanak mitikus futamok.
Sárkány Győző: Trianon anzix XCVIII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Pécs, 1996) – Simontornya

Az Öles-Szüdi vonal

Hanem mikor a nagy vakarózásban az utolsó szoknyát is levetette magáról, és ott volt neki a lába között az égő csipkebokor, az egész húsa tüzesre belobbanva, és azon még a sok piros pötty mint a hecsedli, akkor aztán jött a nagy bömbölés meg az óbégatás. Az nem létezik, hogy nekem egy ilyen moslék bakom legyen, hogy a nyüvek ennék le a testét a kurafi Palinak, hogy akarja még őtet megcsúfolni, sírt nagyon az Öles leány.

Különben nem lehetett egy rossz származás a Sebők Teréz, megbecsülhette volna magát mellette a Palkó. Az meg egy olyan szörnyeteg jószág volt, az mindig úgy csűrte-csavarta a mondandóját, hogy ő legyen benne a makkhetes. A makkhetes mindent visz, ugye. A rohadt Pali, ha leszállt a kurváról, vagy leszállt róla a kurva, végtére is mindegy, hogy volt, az állandóan azzal fejezte be, hogy: na, megyek haza a negyvenholdas hites feleségemhez! Ilyen egy semmit érő ember volt, hogy az öreg Öles Sebők vagyonára tartott rá.

Pedig ahhoz neki egy kapavágásnyi köze se lett volna. Mert a Teri szüleié volt az a negyven hold, az Öles Gáboré meg a Marton Lida nénié, azok művelték, rettenetesen szorgalmas, dolgos emberek voltak. Fészkelték mindig a rengeteg sok dinnyét, meg három-négy holdon termett nekik az a régi fajta rendes háromerezetű fehérpaprika is, ami rajta van a címeren, azt az egész országban égetthalmi paprikának mondják. Mennyit mentek vele a piacra, vitték Simontornyára, Enyingre, Dunaföldvárra, a Lida néni volt a nagy kofa, annak a vérében volt a piacozás. Meg adták le a vagonokba a zöldségesnél, a Törő Imre bácsinál. A Lida néni mindig bekötötte a pénz fejét, veszettül tudott spórulni. A Gábor bácsit is csak azért engedte szőlőt telepíteni, hogy eladni való boruk legyen, az öreg nem ihatott meg egy kortyot se soha, így aztán tudtak gyarapodni.

A leányuk, ez a szegény Teri olyan volt, mint az ékesség, ha nem is a küllemében, hanem a szíve alapján. Nem mellesleg nagyon okosan járt az esze, elküldték mindenféle kertészeti iskolába az Öles Gáborék, a Teri hozta be nekik a különböző nemesítő módszereket meg a többféle permetet később már. A virágoknak is kegyetlenül értette a gondozását. Meg akárki szólhatott hozzá, az olyan csilingelőn, kedvesen felelt vissza, hogy öröm volt hallgatni.

A Szüdi Palkó lett a szerencsétlensége neki, mert a ronda kurafi bevarrta magát a szegény Öles Terike szívébe meg máshova is neki, amit most nem mondok, a jó nagy tűjével a piszok. Ez a Szüdi Horváth Palkó, ez férfi-női szabó volt mesterségében, ügyes kezű ember különben, csak rettenetesen egy kóricáló, egy szemtelen hazug. Milyen is lett volna? A szabó az a szemét dédelgeti egész életében, az abból él, hogy az asszonyi testet öltözteti, vetkőzteti, szűk-e, bő-e, kell-e toldás. Így esett a kettejük szerencsétlensége is, hogy mikor volt a Keketyű Radán Zsófikának az esküvője, aztán mivel az Ölesek híva voltak oda, a Teri koszorús minőségbe' ráadásul, el kellett menniük a Palkóhoz egy abroncsos-aranyalmás szoknyát szabatni a leánynak. Mint ami abban a világban a nagy színésznőknek volt. Ekkor aztán közelebbről is összetalálkozott a két fiatal. A Palkó meresztgette már egy ideje a szemét a Sebők család felé, mert hiszen akkor még a szabó nem úgy élt, mint később a téeszcsés időkben, hogy a dinnyeszezon végén meg a zárszámadás után azért többen elmentek új ruhát varratni maguknak, nem, a Horváth Pali legénykorában csak az ilyen urak meg nagygazdaleányok jártak a szabóhoz néha, sokat koplalt a szabó, napszámba kellett, hogy járjon.

Emiatt aztán kigondolta magában a Pali, hogy be kell hízelegnie magát ebbe a családba. Utána meg hányszor, de hányszor megcsúfolta őket a jótettükért cserébe, hogy odaeresztették maguk közé. A szegény Teri próbálta bosszulni valahogy a rengeteg sok hűtlenséget, próbálta fékezni ezt a bagzó állatot, de az semmit se nézett, hogy már egy aranyos, szép gyereke van odahaza, azt se, hát ilyen az igazi koslató dög addig kóricál, amíg el nem emésztődik valahol. A ronda puruttya betegség, amit hazahozott valamelyik kurvától, az volt az utolsó csöpp a nyomorult Sebők Teréz poharában.

Másnapra rá, hogy észrevette magán a kórságot a Teri, az öreg Ölesek elmentek a hardi fölvásárlóhoz, mert azt hallották, hogy az többet ad a paprika kilójáért, mint a Törő Imre bácsi, augusztus vége, inkább szeptember eleje lehetett, így valahogy, érett a sok lecsópaprika. A Teri meg küldte velük a két-hároméves fiát, a kis Gáborkát is, legyen csak annak is a vérében az alkudozás. Néztek az öregek, csak nyűg volt oda nekik az ilyen kisgyerek, de nem szóltak, hát ezt kérte tőlük a leányuk.

A Szüdi Palkó meg olyan reggel nyolc óra tájban esett valahonnan haza kumkodva, szittyósan, mert az meg ilyen paraszt volt, hogy a legnagyobb dolog idején is csak a mulatáson járt az esze. Leheveredett a vánkosra a ronda lusta dögje, azzal a tervvel, hogy végigfekszi a napot, majd csak esténnen nyitja ki újra a szemét, mikor az aratóbálba kell készülni. Nem nyitotta ki a legény soha többet, mert a Teri odalépett hozzá, aztán a tikvágó késsel, nyissz, nesze az apád faszát!, elvágta a torkát neki. A vérét meg mind fölfogta.

Van egy régi szokás Égetthalmon, a református nemesek ivadékai között, de hallottam én már katolikust is, amelyik ilyet csinált, hogy ha egy vénasszony vagy hát nem csak vén, fiatalasszony is lehet éppen, érzi a végét, és fél, hogy a holta után az embere elkezd pocsékolni, az ivást kell alatta érteni, akkor még mielőtt a saját halála elérkezne, levágja az ura fejét, kisüti a vérét, és kenyér nélkül, minden nélkül befalja. Ez aztán úgy nekimegy a gyomrának meg a májának, hogy egy órán belül az asszony is odalesz. Így halják össze egymást az öregek, néha még most is történik ilyen.

Na, az Öles leány is így lett öngyilkos. Avval a különbséggel, hogy neki a Palkó kujon vére mellé ott volt a sok a lecsónak való paprika is, úgyhogy ő a véres lecsóval végezte ki magát. El lehet gondolni, micsoda nagy bánatba kerültek a nyomorult öregek, jöttek Hardról a jó kis paprikapénzzel, aztán mire hazaértek, ott feküdt halva az egyetlen gyerekük, a száján szétkenve a lecsó. Addig gyepálta, szégyenítette a moslék vő, amíg kénytelen lett így tenni a nyomorult leányuk. Sose vigasztalódtak meg ezután.

De itt nem ér véget a történet, mert a Gabesz gyerek, akiről már volt szó ugye, ott maradt ivadéknak. Az öregek teljesen kergék lettek a bánatukban, a gyerekre is megharagudtak az apja munkája miatt. Hogy ők márpediglen nem fogják egész vénségükben annak a moslék vejüknek a szarát pucolni, nem várják meg, hogy ez a sunyi Gabi gyerek is szemközt verje őket. Arra jutottak, hogy visszaadják az unokát a Szüdi Horváth házba az apai famíliának. Lopja majd meg azokat, csapja majd be azokat.

Apai família, mi volt az? Két szem csirás krumpli, a Palinak a két öccse: a Pityu volt a vénebb, az huszonegyes, a Dani meg huszonnégyes. Ekkor már csak ezek éltek a családból, a szülék elhaltak régen. A két legényt különben úgy hívta a falu, hogy a Szüdikék, a bátyjuk volt a Szüdi Palkó, ők meg a Szüdikék. Ezek már úgy is születtek, hogy öregemberek, egy közös szeme volt a kettőnek meg egy foga. Aztán azon osztozkodtak egész életükben

– de elég is volt nekik. Egyszer valamelyiket megkérdezték a fiatalok, hogy: bátya, nem kéne magának egy jó kis műfogsor? Ó, gyerekek, inkább moslékot eszek, hehehe!

Rendes kisöregek voltak különben, ki se nyitották nélkülük az égetthalmi református templomot, minden egyes istentiszteleten ott ültek. Meg vitték a nagy szakajtókosárnyi pogácsát a szeretetvendégségre. Nem úgy bántak a másikkal, mint az a kutyatermészetű bátyjuk, pedig ugyanazt tanulták, szabók voltak ők is.

Égetthalmon sokan maradtak agglegények abban a korosztályban (mert annak idején a szülék nem eresztették el őket a háztól a szaporodás végett, hogy ne menjen annyifelé a vagyon), de úgy egyik se, még a családos emberek se tartották a portát, mint a Szüdikék. Azok méhészkedtek, az első kertben szőlészkedtek, mindig volt egy-két malacuk, tyúkok, récék, hátul meg a nyolcszáz négyszögöl veteményes. Aztán emellé még űzték az ipart is. Próbáltak boldogulni a maguk módján. Meg tudtak is, mert még abban a beadási világban is lejártak hozzájuk az orosz tiszteknek a feleségei Bogárdról, szabatták a sok szép ruhát, azoknak volt miből, majd' minden hónapba' újat. Nem beszélve arról, hogy később, mikor már lehetett háztáji dinnyézni meg árulni az út mellett, azért a téeszasszonyok között is akadt egy-kettő, amelyik elment, aztán varratott magának ruhát.

Jól járt a Gabesz gyerek, hogy a Szüdikékhez került. Az öregapjánál be lett volna fogva, mint más parasztgyerekek, hordhatta volna a szénát a Sárrétéből, náluk meg más dolga se volt, mehetett rugdosni a labdát. Mert hát sajnálták a bátyjai, hogy így az árva gyerek, úgy az árva gyerek, kímélték, nehogy azt mondja valaki, hogy milyen sorba' tartják a szegény kis lelencet. Egyszer még vaníliás fagylaltot is vettek neki, mikor már lehetett kapni az ilyen cukmisokat a presszóba'. Jól el is rontották a kölköt, mert egy olyan vásott egy lehetetlen portéka lett, visszafajzott az apjára.

Ilyeneket megcsinált, hogy éjszaka ellopta az egyetlenegy szemüket. Azok meg, szerencsétlenek, tapogatóztak, egész nap a szemüket keresgélték, mert dolgozni sem tudtak nélküle, hát hogyan? Könyörögniük kellett a taknyos öccsüknek.

Hozzánk figyelmezz, és tekintsd meg szívbéli fohászunkat, könyörülj rajtunk, és add vissza a szemünk világát, te rohadt gyerek!

Csak ha maguk is adnak nekem három forintot!

Honnan adnánk, ha nekünk sincs? Az igaz vagyonunk egyedül az élő isten, aki minket időben megtart, és vezérli életünket!

Van ott ötvenezer is!

Ötvenezer? Tán imából az ég felé!

Láttam én a maguk betétkönyvét…

Te szar eltartott senkiházi!

Kiskertajtó, nektek szarik bombóferkó, ezt mondta nekik a rohadt vásott Gabesz gyerek, letegezte őket. Azok meg, a nagy szamarak, erre válaszul adtak neki három forintot, hogy elmehessen rajta a moziba, meg vegyen ott egy bambit-bambit, a rosseb faszát, cigarettát! Három nagy pofont kellett volna neki a három forint helyett.

Aztán hány, de hány ilyen mocsok munkája volt neki! A pofon az mindig elmaradt, pedig az elején még ki lehetett volna verni belőle a Palkó természetét. Amikor húsvét vasárnap is azért kiszökött az ablakon, hogy Vajtán háromszor berúghasson a cimborákkal. Meg amikor kizsarolta a Szüdikéken a bársonynadrágot, addig óbégatott meg ugrált, amíg nem adtak rá neki pénzt. Egy téeszesnek a havi fizetése volt az ára. Minek kellett a bársonynadrág? Hát bent lógott a szép ünnepi öltönye évnyitóra, évzáróra, temetésre, mikor mire. Hogy legyen miben koslatni, arra kellett neki a bársonynadrág. A más gyereke beérte a löbögő gatyával, ennek nem volt elég. Sokszor odamondták neki a Szüdikék, hogy te szar

eltartott senkiházi, hát kinek a vagyonából akarsz te nagyságos úr lenni, de más különbet sose mondtak, mert olyan túl jóravaló kisöregek voltak.

Arra se akartak rájönni, hogy mi a gyerek szándéka, minek törekedik a gyerek a nagyházba. Mert azért is elkezdte rágni a fülüket, hogy miért kell a nyári konyhában szűkölködnie, amikor ott van a négyszobás nagy ház. Úgy volt ugye, hogy ott főztek meg ettek a nyári konyhában, a Gabesz ott is aludt, a Szüdikék meg kint a műhelyben. De ezeket a helységeket olyannak kell elképzelni, mint a patyolat, semmi panaszra nem lett volna oka a gyereknek. Az csak az ágaskodója miatt akart befeküdni a házba, hogy ott tudja farkalni a nőket, már bocsánat a szóért, de ez így volt. Hogyan eresztették volna be oda a nagy tisztaságba? Az öregeknek a sok dunyhája meg a zöld konyhabútor meg a tükrös szekrény közé? Ha egy héten egyszer bementek a nagyházba, az már sok volt.

Meg hát a Juli Larszont is odavárták. Na, ez is egy történet, a Juli Larszon. Az az asszony volt a Szüdikék egyetlen öröme az életben. Ha valaki utánakérdezett náluk, hogy hol van, mit csinál a Juliskájuk, azok fölmondták az összes levelet, amit küldött nekik. Holott életbe' csak egyszer látták, tízéves korába'. Első unokák voltak különben vele, az apjuk volt testvér a Juli Larszon anyjával – azt hívták Szüdi Julinak. Ezek ketten mentek ki Amerikába, a Palkó meg a Juli, még egyiknél se volt család, hogy majd ott spórulnak, itthon meg veszik a sok földeket utána. Az öreg Palkó így is tett, de a Szüdi Juliskát megtalálta egy Larszon nevű, nagyon gazdag mérnökember, odavette magához szakácsnőnek, utána meg feleségnek, mikor már jött náluk a gyerek, az lett a Juli Larszon. Olyan rengeteg sok pénzük volt odakint, hogy haza tudtak jönni csak úgy látogatóba, mikor már tízéves volt a kislány, olyan harminchét körül, megmutogatta a Szüdi Julcsa, hogy milyen egy napernyős kis amerikás babája van. A Palkó gyerek akkor már süldő volt, az nem sokat törődött a kis unokatestvérével, mert már akkoriban is inkább az Öles Sebők Teri érdekelte, de a két kisebbik, a Pityu meg a Dani, azok majd megbolondultak az aranyos, kövér leánykáért. Az meg ezt úgy megjegyezte magának, hogy egész életén át írogatott nekik, hogy így jön haza Égetthalomra, úgy jön haza Égetthalomra, de hát nem tudott, nem eresztették, zárva voltak a határok.

A Gabesz az semmit se foglalkozott ezzel, el se hitte, hogy van ez a Juli Larszon, pedig akár láthatta is a sok képeslapot tőle. Azt a cigaretta érdekelte meg a bársonynadrág meg a Szimszon motor meg a kocsma. Jó eszű volt különben, fölvették a bogárdi gimnáziumba, csak sose járt be, mindig csavargott, egy fél évig se állta a helyét, kirúgták. Odahaza nem mondta ám meg a piszok, hanem reggel fölült a buszra, aztán züllött, csavargott egész nap. Az ellenőrzőjébe meg véste az ötösöket magának, írattatta alá őket a cimborákkal a tanárok nevében. Azt egyszer kiment a rendőrség a Szüdikékhez, néztek nagyokat a nyomorultak az egy szemükkel, meg tátották az egyfogas szájukat, mikor mondta a rendőr, hogy nincs tanulói viszonya a gyereknek, de munkahelye sincs, valamit kezdjenek vele, mert lecsukják mint káemkást. Ez aztán olyan hír volt a faluban, hogy a Marton Lida néni, az Ölesné, aki ekkorra már özvegységbe' volt a Gábor bácsi után, ennek miatta írt alá az Ihász Miskának (úgy nősült Égetthalomra, a Molnárki Évának a férje, annak lett először Wartburgja a faluban), hogy ha elhalt, mindent a Miska örököljön az eltartásért cserébe, ne ez az élhetetlen gyerek.

Ahogy fölvették a Gabesz gyereket a téeszcsébe, utána rá nem sokkal jött a levél, hogy mennie kell az emháeszoktatásra, később meg, hogy viszik a seregbe. Így megszabadultak tőle a Szüdikék, meg ő is megszabadult a lecsószagú kiskonyhától, mert az volt ám az uracsnak a legnagyobbik baja, a lecsószagú kiskonyha, a rosseb eszi-tudja, miért utálta annyira a lecsónak a szagát. Ezután többet vissza se nézett nagyon sokáig a faluba, mert

megtalálta a számítását máshol, épült valami lakótelep Budapesten, aztán őket is mint honvédeket odavezényelték az építkezésre, aztán ott Pesten valami nagy mulatozás közepette annyira belészerelmesedett egy öregebb nő a Gabesz gyerekbe, hogy a katonaság alatt végig ki is tartott mellette, írta neki a leveleket a laktanyába, ha kimaradást kapott a gyerek, akkor már a leggyakrabban nem Égetthalomra jött haza, hanem Pestre, leszerelés után meg végleg oda is költözött. Mert az a nő egy módos valaki lehetett, alighanem azé volt a kocsma, amelyikben összetalálkoztak, meg oda is adta a kemény fasz árát a rohadt gyereknek, mert valaki mesélte, hogy Volgát vezetve látta Pesten a Szüdi Gabeszt, az meg már lehetetlenség, hogy a Volga autóra az kereste volna össze a pénzt. Meg ilyen dolgokat is beszéltek róluk, hogy ez az öregebb nő úgy szólongatta a gyereket a presszóba (mert a Gabi is ott lett pincér aztán), a mások füle hallatára, hogy szuszu meg hogy kutyám, meg a gyereknek ott kellett nyalnia, csókolnia a pofáját.

De erről az időről már csak ilyen foszlányokat lehetett hallani, hogy mennyire nem volt fék az ivászatban a Gabesznél, csinálták a rengeteg sok hülyeséget a két részeg, a nő meg a Gabesz. Például hogy a nő hozott Bulgáriából egy kuruzslótól valami rózsás kencét, vagy legalábbis azt hitte, hogy rózsás kence, aztán a nagy bódultságukban elkezdte a gyerek hasát dögönyözni vele, aztán nem is rózsaolaj volt, hanem valami iszonyat maró rosseb, bekerültek mind a ketten a kórházba a marástól. A valagáról kellett a bőrt leszedni a Gabesznak, hogy befoldozzák a hasát. De úgy látszik, neki nem volt olyan nagy baj ez, mert ráadásnak egy nővért is megrendezett ott a kórházi betegágyában. Azt ezen borult ki a bili, hogy állítólag a Gabesznak a rendes élettársa ott érte a bakját a nővérrel, utána már vissza se fogadta, meg a presszóból is kirúgta, elég az hozzá, hogy laknia se volt hol a Gabesznak, meg dolgoznia se volt mit, meg utóbb ennie se volt mit. Erre mondta később, már idehaza Égetthalmon, abba' a csömörlet állapotába', amibe jutott, hogy ebben az országban én utáltam a legjobban a kommunistákat, alig vártam, hogy eltakarodjanak, hát mért én vagyok az utolsók utolsója az új rendszerben?

Hazajött ám a legény, mikor már teljes mezteleny lett az a frissében szabdalt valaga, kereste a Szüdikéket, hogy majd azok befogadják, meg adnak neki filkót is valamennyit, hogy élni tudjon. De üres az udvar, se macska, se kutya, se tyúk, lakat a kapun, kiabál, kiabál, sehol senki. Végül a Rumbak Szepi bácsi jött elő a szomszédból, az is ilyen kis öreglegény volt, egyfajta a Szüdikékkel, össze is jártak előtte, csak a Szepi németkéri sváb leszármazás volt, katolikus, a Horváth legények meg reformátusok, de nagyon szépen elvoltak egymással, elbeszélgettek.

Mi tholgod fan ott asz én hászamnál, Gáphor?

Maga háza?! Énnekem a házam.

Na, aztán fölvilágosította a Szepi a követelőző kis Gabeszkát, nem égetthalmi litániával, hanem olyan határozott svábosan. Hogy a Szüdikéknek volt félmillió forintjuk a betétkönyvben. De meg is emlegették félmilliószor a Gabeszkát, hogy a tájukra se jön. Hogy tudja-e a Gabeszka, hogy már szabadok a határok, lehet menni ide-oda? Mert bizony a Szüdikék fogták a félmillió forintot, meg eladták a Szepinek a házat meg a műhelyt meg a jószágot meg a kertet, mindent, aztán kimentek a Juli Larszonhoz Amerikába, vitték magukkal a vagyont. Az Ihász Miska fuvarozta el őket Ferihegyre. Hát erről álmodtak már mióta, hát a Juli Larszon volt nekik a minden. Azt most annál laknak meg dolgoznak Ilinoiszba, mert az a nő is ilyen varrónő odakint, betették a vagyont annak az üzleti vackába. De elvannak ott nagyon jól, már a fene tudja, hány képeslapot küldtek haza a Szepinek. Meghagyták, hogy a Gabesz az ne is próbáljon írni nekik, mert már semmi közük egymáshoz.

Szóhoz se jutott a gyerek, szidta-átkozta magába az atyafiságot, hogy így becsapták őtet. Aztán meg könyörgött a Szepinek, hogy legalább ő ne legyen hozzá olyan kegyetlen, annyit engedjen meg, hogy a régi helyére, a kiskonyhába befeküdhessen a fél segélyéért cserébe. Na, a végére meg is engedte a Rumbak Szepike, ezután mindig elszedte a Gabesztól a munkanélküli segély felét. Meg a másik fele is odakerült hozzá, mert a Szepi borát vedelte rajta a Gabesz, azt a rettenetes pancsolt kotyvalékot, amitől olyanra fölfújódott, mint a hólyag. Meg irdatlan koszos, büdös, trehány is lett, csak abba' az egybe' bizakodott még a tehetetlen részeg agyával, hogy majd kintről örököl valamit.

Abból se lett semmi, mert amikor jött a Szepi bácsi a Szüdikék halálhírével, elmondott mindent, amit az a Juli Larszon a levelébe' megírt, hogy ő is a halálán van a csikágói kórházban, nem akarta magára hagyni a Pityut meg a Danit ott Amerikában, megtanította őt régen az édesanyja, hogy mit kell csinálnia ilyen esetben az égetthalmi asszonynak, nagyon sajnálja, de levágta a Szüdikéket, meg azt is sajnálja, hogy Ilinoiszba' nem lehet lecsópaprikát kapni, úgyhogy konzervvel ment le neki a sült vér, a vagyonra ne számítson senki, mert az megy az amerikai magyarok fundációjának.

Aztán, hogy felolvasta ezt a Szepi bácsi, futott is el rögtön a Gabesz közeléből, a gyerek meg ottmaradt a rettenetes ronda, nagy hasával. Mert a sváb az ilyen, az veszettül rühelli a retket, a mocskot, a fingszagot.

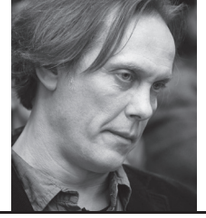

(Szóny, 1966) – Budapest

A BÖLÉNYEK KIPUSZTULÁSA
(részletek)

LESZ

egészen kicsi korodban egy aprósegítőd,
ő a legfontosabb az életedben, legjobb barátod,
így védekezel a külvilág ellen, Őzi, ez a neve,

veled van napközben, és természetesen éjszaka is együtt alszotok,
barna plüssállat, ő jelenti a legerősebb kapcsolatot a másik világgal,

egy tökéletes világgal,
mert csak ketten vagytok benne,
még biciklizés közben is, a pótkerekűvel,
a kormányhoz szorítod a nyakát, nem engeded el,
veled kell legyen,

hiába kunyerálja a szomszéd kétéves kislány vadiúj miniruhájában pukedlizve,
hadd fogja meg kicsit, inkább a féltett új, kék kisbiciklit akarod odaadni,
de hiába, a lánynak Őzi kell, amiről persze szó sem lehet,

és hiába vet be minden kislányos trükköt ösztönösen,
billegeti magát meg emelgeti a szoknyáját és végül hisztizik,
az indián háromévesen is makacs jószág.

ÖRÜLSZ, HOGY VÉGE LETT A KALANDNAK,

megúsztad,
de folyton hasonlóan fontos történésekbe futottál bele,
a természetes kíváncsiság vezérelt mindig is,
elgondolkoztál már többször azon,
hogy miért van neked lent olyan, és a lányoknak miért más, ott,

és honnan van egyáltalán ez a tudásod, jut eszedbe,
hiszen ötéves vagy körülbelül,
amikor megpróbálsz utánajárni a dolognak,

az egyik szomszéd lány valamivel fiatalabb, a másik kicsit idősebb,
az apai nagyszüleidnél nyaralsz,
a szomszéd kislányok pedig mindig átjönnek játszani,

de napok óta már csak erről beszélgettek izgatottan,
és úgy tűnik, őket is nagyon érdekli, mitől vagy más te, mint ők,
kíváncsiak tehát, de a dolog csak cserealapon működik,
közlik ellentmondást nem tűrően, amin te meglepődsz,
de mit tehetnél, beleegyezel,

és már közösen tervezgetitek a további kutatás kidolgozandó részleteit,
ettől aztán különös izgalomban telnek a napok,

és már majdnem megtörténik a szénapajtában a dolog,
amikor váratlanul rátok nyitnak a nagyszülők,
nem is nagyon tudtok mit válaszolni a meglepetéstől,
mit is csináltok ott a félsötétben,
az idősebbik lány pedig éppen csak vissza tudja rángatni a bugyiját,
más helyet kell tehát keresni,

a régi disznóól pont jó lesz, ott nem jár senki,
másnap meg is történik a csereszemle,
a lányok letolják a bugyijukat és leguggolnak,
te meg elbűvölten nézed, csodálkozol,
fogalmad sincs, mit látsz,

de forog veled a világ, és ismeretlen izgalom tör rád,
pedig alig látsz valamit, csak valami sejtelmes simaságot,
egy kis hasítékkal,

de nincs idődd ámuldozni rajta, mert már rád is parancsolnak,
hogy most viszont te jössz,
így állva tolod le a rövidgatyád bokáig a bugyival együtt, szégyenlősen,
majd villámgyorsan visszarángatod, és nem kérdezed meg,
elégedettek-e vagy mást vártak,

a magad részéről persze fogalmad sincs
semmiről.

A MAGAD RÉSZÉRŐL FOGALMAD SINCS SEMMIRŐL,

mennyire
általánosítható, de gyerekként is roppant tudatos,
mondhatni, önfejű, vagyis makacs vagy,
Maka Csinga is lehetne az indián neved,
vagy Makacs Inga,

találó név lenne egy roppant önfejű,
elkényeztetett egykének, bárki legyinthetne is,
hogy a gyerekindiánok már csak ilyenek,

pedig még rendben lenni látszik a világ körülötted,
és azt hiszed, hogy ez mindig így lesz,
ezért játszod bátran és folyton a sértődöttet,
például apai nagyszüleidnél anyád jelenlétében,
pontosabban a ház előtt,

a bejárat melletti háttámla nélküli fapadon,
nincs több emléked róla, hogy ez után
az eset után anyád megfordul-e még valaha is ott,

anyád egy évvel fiatalabb unokatestvéredet fogja az ölében,
ringatja, kényezteti, ami természetes,
lány és nagyon szép gyerek,

te anyád mellett ülsz, látszólag unottan lógatod a lábad,
tűrsz, vársz, ki tudja, mi jár közben indián fejedben,
nézel csak magad elé, és közben inogsz előre-hátra,
egyszer csak betelik a láthatatlan pohár,
iszonyatosan féltékeny leszel,
amiért nem veled foglalkozik anyád,

nyilván van ennek előzménye,
három műszak, romladozó házasság, egyebek,
váratlanul lendülsz egy nagyot,

és hanyatt nekivágod magad a pad mögötti házfalnak,
cseppet sem komolytalanul, hanem rendesen, annyira,
hogy be is törik a koponyád,

ömlik a vér, elérted, amit szerettél volna, ahogy azóta is,
mindig, mindenki veled foglalkozik azonnal, fölkapnak,

fejed alá konyharuhát tesznek, és a szomszéd udvarán keresztül rohannak,
akivel nincsenek jóban nagyszüleid, egy régi birtokper miatt,
de ez most nem számít,

futnak veled a szomszéd telkén át az orvosi rendelő felé,
az öreg doktor bácsi pedig némi hezitálás után összevarrja,
nem sok hasonló esete lehetett,

gyalázatosan néz ki a varrás fél évszázad múlva is,
akár ez is lehetne az indiánság egyik oka, jele mindenképpen,
de azért tudod, hogy ez nem a harci sérülés büszke viselése,
inkább szégyen, hova lett a legendás indián önuralom,

nem szereted, ha kilátszik hátul a koponyádon az ijesztő varrás,
nagyon ritkán fordul elő, hogy olyan rövid a hajad, katonaságnál,
meg amikor bekattansz egy-egy időszakban, és levágatod nagyon rövidre,
pszichés alapon, és talán az ütés okozta, talán nem,
de ez a makacsság, önfejűség megmarad később is, mindig,

akik ismernek, nem lepődnek meg,
tudják, addig nem nyugszol bele a dolgokba,
míg át nem szakítod a falat fejjel,

amúgy persze ez is csak gyakorlat kérdése,
mint minden más.

A járvány első napjaiból

1.
Pirkad. Inalsz le a Tescóba,
ott, apa, mekkora feszkó van!
Harcol a marcona honpolgár,
nincs rizsa, krumpli, se kompót már,
Nincs makaróni, se pesto ma!

Délben a célod a tágas Spar –
lót-fut ezer szilaj házaspár!
Itt se leled meg a portékád,
telne mitől meg a bor-tékád,
s felpúposodna a mázas tál.

Este az Aldiba' grasszálnál,
és csoda: tíz deka halszáj vár!
Végkimerülve ne vesszél te,
két napig is tülekedsz érte,
s nyersen eszed meg a kasszánál.

2.
Tusáztam már cipókovászért, búzalisztért –
hány percem s harcom így lett mind az ördögé. S
ne gondold, hogy jutott kilónyi zúza is. Két
bordám közé csupán hetvenhét tőrdöfés.

Míg antiszeptikus gélekkel él a boldog,
könnyben mosom kezem, mi folyt a sálamon,
amellyel maszk helyett kihalt boltokba' bolygok,
hol nincs már csirkemell, se szív, se szánalom.

Csinos hasam a sors gyalulta bús-laposra.
Végső mentsváram egy, neten talált recept:
borecettel locsolt, rozé vírus-lapocka.
Ez sem jó. Vírus épp akad, de nincs ecet.

3.
Ezt hozta a karantén.
Elvagyok, mint befőtt, itt.
Lapozgatok Aranyt én,
vagy ha nem, hát Petőfit.

Abcúg a bolt, a séta,
itt vár a könyvözön bent!
Az mind analfabéta,
aki ennek nem örvend.

Eposz – kilencven ének,
és rímbokor szonettben,
és fejlődésregények,
és szatírák, szünetlen.

Nemes, komoly mulatság
a tiszta, szép poézis!
S mert levágtam a macskát,
egy hétig lesz ebéd is.

(Törökszentmiklós, 1962) – Budapest

Vidám versek a vidám futószalag mellől

Mi lesz a történelemmel

Portás az ember.
Kissé ferdén áll az ingre tűzött
azonosító kártya.
Kicsoda a több őrzője,
kicsoda mögött jajdul több kín,
titok, vagy valami ócska hatalom
kelléktára.
Kicsoda mögött vaskosabb egy nyilvántartási napló,
jelenléti ívek hamuval írt nevekkel,
máskülönben hallani a vérrel működtetett
szökőkút csobogását.
Kicsoda őriz kicsodát.
Aztán pedig időről időre,
mintha valami dehogyis avuló programozás lenne,
ócska ricsajjal kitör a portások lázadása.
Öldökölni kezd a pamflett.
Szép, drága szívem, okádj.
Füst kavarog a homlok körül,
lepkézik a pernye,
ugrál a lélek kis vasas bakancsában,
ordít.
Minden nyelven ordít
a lélek.
Ordít.
Ordít.
Majd portások, ajtónállók,
föltűrt ingujjú, fényesre fésült küszöbfiúk
kinek hogyan tetszik,
elvonulnak a hátsó traktus sötétjébe,
a zegzugos hátsó fertályba,
betörnek az őrzött területre,
hogy elvegyüljenek azzal,
amit felügyelniük kellett eddig.
Az új portás azonosítója,
a mellre tűzött új lapocska,
keretben név és élet,
ferde.

Menzaköltészet

A vers a nyelv lábasából
kimert tányérnyi leves.
Olvasd, mint az elítélt.
Értsd, mint a hóhér.
Emlékezz rá, mint aki gyászol.
A vers az,
amitől éhen halsz,
mert annyira elteltél
vele.

Egy kirakatvigyázó panasza

Versed a legtökéletesebb magány.
Nemde az utolsó porszem,
egy végső fuvallat,
egy utolsó képi skicc maradványa is
kikerülhet a kirakatba.
Nézed, hogyan születsz, és látod is,
miféle nyüszítéssel száll el belőled az élet.
A vers az, hogy hallod beszélő lelked csöndes,
kitartó csattogását,
hallod, hogyan szalad fekete fáival a völgybe szabott út,
hallasz futószalagot, gyárat, vonatot,
hullámzó füvek fölött ugató szelet,
csillagos boltozat nyikordulását,
hallod az idő kopogását,
mely sehová sem tart,
de ami te vagy, majd mindenhol ott lesz.
Szervusz, Semmi, itt vagyok.
Vers, aki olvas,

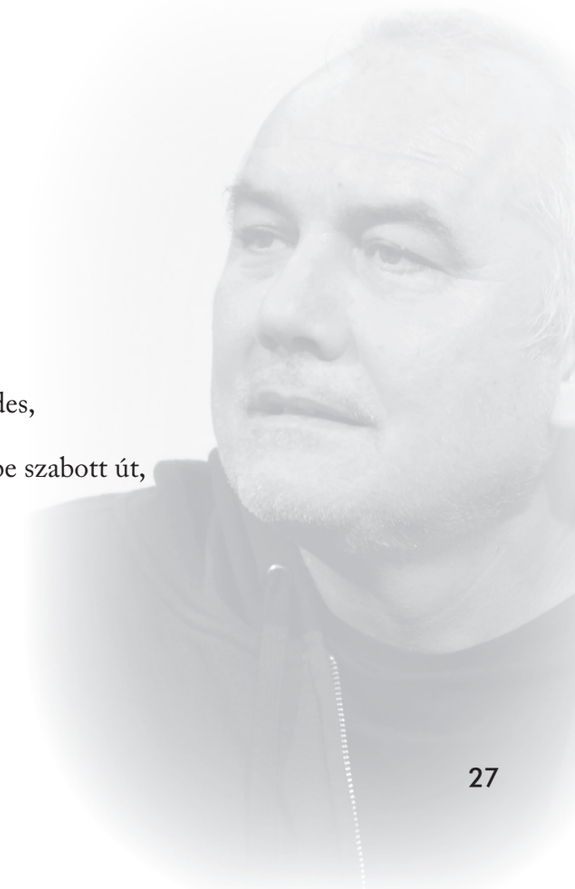

mégsem láthat.
Aki olvas téged, majd azt kérdi,
ki jött el hozzám,
kicsoda szólít,
ki akar engem
ennyire másnak?

Öregen, vidáman

Most már mindig csak ez a nap.
Éppen a mai nap,
ez a remegéssel föltöltött féldélelőtt,
ez a délutáni némaságba tévedt beteg dongó,
ez a kivéreztetett, hosszúra nyúló alkonyat.
Az orrhegyen csillanó takony,
ahogy csöppen,
annyi fényt visz magával,
amennyit a viseltes zakó sem érez,
amikor magába issza.
Így lesz egyszer csak éjszaka.
Néz rám a világ, nem ismer meg.
Óriás boltredőny mögött basznak a fiatalok,
zörög egy új sláger,
nemde valami új app
kalapálja át a mobil áttetsző
üvegrendszerét.
Érteném, ha nem unnám.
Most már mindig csak ez a nap,
tervek nélkül, átvészelni,
megúszni, kibírni,
a maradék sebeket számolgatni.
Zakóban elaludni.
Cipőben elaludni.
Nem aludni.

Rossz dal, bűnös aranyba öltöztetve

A becsület például azokon múlik, akik
látják a rosszat.

Az út mellett hatalmas nyárfák seprik
a fellegek lógó hasát,
hogy miért is kellene egész látványában a mező,
a horizont szélén is tűzőgép dolgozik folyton.
Maradj, ne hullj le, látvány.
Aranyban lobogó vadászlesek,
aranyban vonuló puskás, tollboás emberek.
Látni a rosszat is, persze.
De most komolyan,
tennék-e bűnt,
ha nem mesélhetném el
egyszer legalább,
a te szádnak súgnám,
a te lelkednek,
a te öledbe engedném.
Tennék-e bűnt, ha nem elmondható?
A jó aligha mesélhető.
A rossz izgalmas,
folyvást szavakkal fürdetné magát,
tükör.
Jól van, meggyónok,
ez és ez,
így és így,
ekkor és ekkor.
Akinek aztán elmondom,
akarja, nem akarja,
velem vétkezik.

Vidám javaslat a szabadidő helyes eltöltésére

Igenis,
emeljetek emlékművet a gyávaságnak
és a meghunyászkodásnak,
igenis dicsőítsétek a didergő alkudozást,
mert hol lenne akkor mindez,
amit most oly önfeledten és boldogan
gyűlölni lehet.

Attrakció az alagsorban

Végül pedig a halottöltöztető,
aki a hidegre fagyott
meztelen testtől is
lopna.

Esküvő januárban

Nézd, abban a fészerben
esküdtek meg,
kétszer is elhangzott,
hogy igen, igen.
De melyikük vihette el
a gallyazó baltát.

64. A szemmel látható zene ez.
Sárkány Győző: Trianon anzix LXIV. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Miskolc, 1983) – Budapest

Ramadan

A tálakat középre rakják,
egyetlen asztal van körbeülni.
Az idős nő a szemével int,
egy férfi taszít rajtam, mit toporgok.

Éhes az utca is. Az aszfalt
szedett-vetett terítéke lassan
lombosítja be az estét.
Hívnak, bár az illatokkal is jóllaknék.

Van helyem melletted.
És nincsen benned kérdés.
Kézzel nyúlok a forró étel után,
szemed hűti, meg ne égessem a szám.

Ezüstfonál a lelkek között,
a köztes lét vitorlavászna.
Régről szőtted. Kezed álmos percei
megállítják az időt, a vonuló tájat.

Odébb egy vak asszonyt nézek,
mintha te lennél, a síkok összecsúsztak.
Ismerős a mozdulata, időtlen-idők óta őrzöm.
Fényesedik a lélek, míg ő töredékeimen úsztat.

Ahogy az övé az enyémhez hajol,
kibomló haja szívem körül ing lesz.
Úgy ér hozzám, mint aki testet ezért öltött.
Az isten tenyeréből induló szálak fűznek össze.

Biccent csak, ne félj, engedd
szálanként szövődni azt a szőttest.
Nézem a szádat, az arcod, a homlokod.
Rá a türelem selyemszirmokat festett.

Betakarsz. Hajnalban hason fekve
ér az álom. Vonuló felhő az életem,

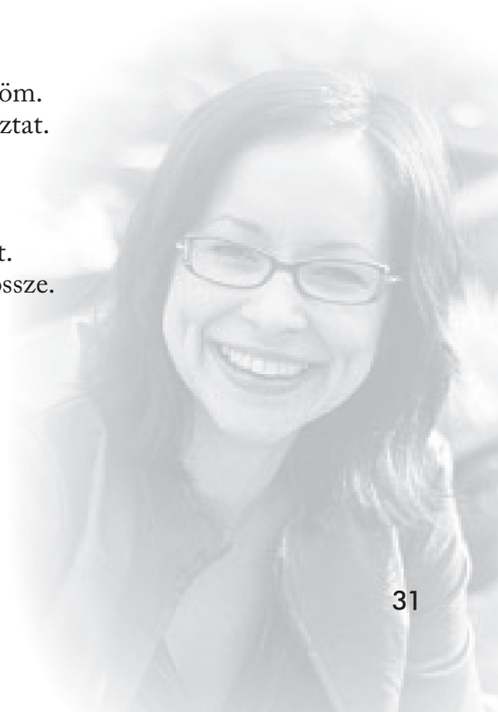

életedért fel azt ajánlom.
Vidd magaddal szélként, bármerre járj.

Legyünk hőségben enyhet adó szürke.
Gyerek kacagása, mert bárányanak lát minket.
Hintázó lábukkal a derűs angyalok
ölünkben pihennek meg, és gyönyörködnek.

Szeme világát bár elveszíti,
aki bentről néz, túllát a földin.
Palástját hordja a másik elé,
az árnyékvilágban tündökölni.

Világtalanok

Fénnyel írj az égre.
Ha magad hordod is ki
hátadon a szerelmet,
mintha tűzből mentenéd,
mintha lenne teste –
ha lombos ágaidban
a múlt emlékképe villan át
szemed világát elvakítani,
s mint szikra, lobbant lángra,
és égsz el –
te csak játssz.

Fénnyel írd az égre
az üszkös végtag
égett álmait,
vedd sorra a belőle
kiinduló mozdulatot,
a formát, amiben
elveszni úgy szerettél.

Aki voltál, benne ég el.
Hátad magad alatt roskad,
magad emeled meg,
ezt a kínosan szűkös világot.
Lélegzel, fojtogató füstje
saját létspirálod.

Ír nincs rá.
Idővel bár enyhül,
heges gerinced őrzi
az ólmeleg hiányát.
Nincs hova hátrálni,
az isten hidege a részed.
Kiszakadtál belőle,
mint ki bűnben él,
pedig halomba hordod
szerelmeid,
mint hóra a hasított fát.

Nézed, ahogy égnek.
Nézed a tűzben veszni el,
aki voltál, aki lehettél volna.
Biztatót embertől ne várj,
kijózanító létforma,
s akit hinni teremtettél,
vajon van-e isten?
Miféle vakság játszik
benned és veled,
mint holmi csalfa tűzzel?

Hagyd, a teste végül puszta emlék.
Hídon vitt át, magaddal összekötni.
Nézed, ahogy elindul visszafelé,
átértél, ő összecsuklik,
most enged el.
Hallod, ahogy int, hangja nincsen.
Kijózanító a fájdalom,
amit az ember felér ésszel.

Tengelyéből fordítom ki,
ha már sarka nincsen a világnak.
Hol van az az óriáskerék, amin
a megokosodott lélekrész
babrálni kezd önnön köldökével?

FEKETEMUNKA[2]

Huszonkettedik vignetta

„Szerencsére csak egy fél napig
De dolgozott az én kezem alá is
Lágyan edzett helyi erő
Be nem állt a szája
Hogy ő perfekt tud németül
S egy kicsit angolul is
Hagytam hogy beszéljen
De azért figyeltem
Hullott ki minden a kezéből
Eltévesztetted a házszámot komám –
Mondtam neki délben
Te még magyarul se értesz semmihez.”

Az utolsó munkás

– Tanulmányfej –

„…avagy a te szemed azért-é gonosz,
hogy én jó vagyok?”
(Mt 20,15)

Na fizess már egy hosszúlépést! –
Mondta a csöves
Büdös volt mint a görény azokban a göncökben
Füles sapka a júliusi kánikulában
Hosszú kócos szakáll
Vizenyős szemek
Egyetlen foga volt
Otthon apám hámvarró fognak mondja az ilyen fogat
Délután három lehetett
Egész nap ott téblábolt a Moszkva tér környékén

2 Részletek egy készülő könyvből.

De semmi
Leültem egy padra
Mire rögtön ott termett a csöves a batyujával
Sejtettem hogy inni akar
Gondoltam
Ha válaszolok neki
Hamarabb lerázom
Ismer ő egy vállalkozót –
Mondta a csöves
Mikor kiderült hogy mi járatban vagyok
Az a vállakozó is ilyen munkásokkal dolgoztat
Egyszer például felfogadott egy csomó munkást hajnali hatkor
Szépen megállapodott velük a napszámban
S már vitte is őket a munkapontra
Aztán délelőtt kilenckor még felfogadott néhány melóst
Déli tizenkettőkor szintén
Ésígytovább
Délután ötkor is magával vitt egy utolsót
Egy óra múlva már fizette is ki az egész bandát
S az utolsónak is ugyanannyit adott
Mint azoknak
Akiket reggel hatkor fogadott fel
Mi a fasz van?! –
Mondta az egyik
Én egész nap gürcölök
Ez meg pár szaros percért is ugyannyit kap mint én?!
Megállapodtunk a napszámban
Megvágtalak-e egyetlen fillérrel is? –
Kérdezte a vállakozó
Nem –
Mondta a másik
Akkor meg mi a kurva anyádat pofázol?
Azt csinálok a pénzemmel amit akarok –
Mondta a vállalkozó
És hol lakik az a vállakozó? –
Kérdeztem a csövest
A Bibliában testvér –
Mondta a csöves
De ne keseredj el
Egykis szerencsével
Te is lehetsz ilyen utolsó munkás
Na fizess már egy hosszúlépést!

Harmincadik vignetta

„Volt neki hét tyúkja és egy kakasa
De csak hobbiból tartotta őket
Azok alól is én pucoltam a ganét
Télen lefagyott a kakas taréja
Kérdi a főnökasszony hogy mi otthon
Mit csinálunk ilyenkor a kakassal
Nem mertem mondani hogy
Megöljük és megesszük
Inkább csak vonogattam a vállamat
Gyorsan be a kakast
Egy kutyaszállító boxba
S nyomás az állatorvoshoz
Szőke volt és kékszemű
Mármint a főnökasszony
Az ilyen nőkkel
Soha nem volt szerencsém.”

37. A mennybolt poétikus csatornáit gyógyító áramlatokká köti be.
Sárkány Győző: Trianon anzix XXXVII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Sopron, 1976) – Sopron

A szív falára

Rozsdás roncsokon fenyőtüske.
Farkascseresznye lobog a dróton.
A délután hűvös árnyékából,
amorf kép, kirajzolódom.
A hanyatló napon tüzet fognak
lángsárga levelek, rozsdás vasak.
Gép-kadáveren rég halott munkás
érintése tapad.
Szívós gyökér kapaszkodik
és vad húsú gomba az olajos földbe,
változékony méreg mered
az idetévedőre.
Maholnap záporok hideg tűi
bontanak tovább, elhagyott katlan.
A sejthártyán nem jut át bódulat,
így élek józanabban –
nádmézet adó párás nyarak,
a hiány hiúzszeme néz rám.
Hétszázhúsz vonás bevéshető
a terrakotta színű téglán.

Holtág

Mikor a virágon fagycsipkés szirmok,
s tükörlap homálylik a víz helyén –
cinke röptében is őt látom.
Füstszürke égbe bújt a fény.

Mikor, ha fordulok – üres lap vakít,
a holtág kopár végtelenség.
Én év hosszat vártam itt valakit,
hogy megírja rólam a versét.

Mikor deres arcú szél kóstolja
a zafírkék kökény húsát,
alkonyatkor leszáll a köd –
szívre a szomorúság.

Kolimai fenyők

Korsó vízben vörösfenyőág –
a tajgáról jött, hírhozónak.
Kenyér és Szentírás üzenetét
betűzgetem ma rólad.

Lábnyomaid a parti ösvény
legalább száz évig őrzi.
Szálfa roppan, elködlenek
az elme tágas mezői.

Kiben nem csikordul az éhség,
fűtött teremben tapsol.
Hidegen süt rám a vereslő nap,
mint terád a barakksor.

Eltelik veled a bányaszáj,
kapcádon jeges lé csorog.
Megismered majd a mozdonyfüstben
hófelleg-hajú asszonyod?

Jégmadár

emlékezz ha csattan a sín
hó hull a vagonokra
hetedíziglen fellobog
az ősatyák szenes csontja

az örökre légnemű alakok
naphosszat árkot ásnak
lőporfüsttel felel a cső
egy kurta kiáltásnak

a bőrt sebző lámpafényben
emlékezz mi marad hátra
hangok futnak még feléd
messze a haza határa

drótháló téli ég alatt
kristállyá hűlő lábnyom
az Úr nincs jelen egy jégmadár
hangtalan figyel az ágon

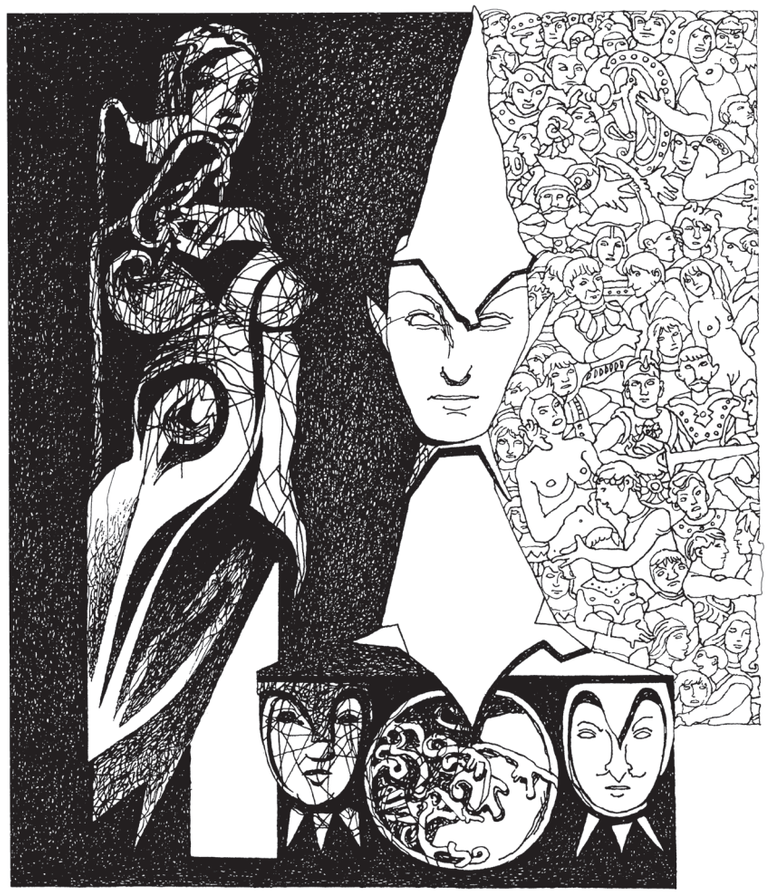

25. Pástja, ösztönző spirituális színtere a lélek küzdelmének.
Sárkány Győző: Trianon anzix XXV. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Budapest, 1959) – Budapest

Hű

Edgár portugál szakos volt a pesti bölcsészkaron. Utána tíz évig különböző iskolákban tanította a nyelvet, és különböző könyvkiadóknak fordított a nyelvből. Utána – még mindig nyelvismerete jóvoltából, illetve a nyelvtudáson alapuló kinti kapcsolatok révén – parafát és festett fajanszlapokat, úgynevezett azulézsót forgalmazott.

Vállalkozása életképesnek bizonyult, olyannyira, hogy nem győzte az adminisztrációt, így tehát könyvelőt kellett alkalmaznia. A könyvelő egy nő volt, Edgárnál öt-hat évvel fiatalabb. Havonta egyszer felkereste Edgárt az irodájában, ott végezte a papírok összesítését, hogy a felmerülő kérdésekre azonnal választ kapjon, és a bizonytalan ügyekben útbaigazítást nyerjen. Egy idő múlva már valamivel gyakrabban, heti rendszerességgel megfordult az irodában, és a munkaidőn túl is ottmaradt. Ilyenkor magukra zárták az ajtót.

Ne köntörfalazzunk: összeszűrték a levet.

Egyszer aztán a könyvelő férje megkaparintotta az iroda kulcsának másolatát, a hajnali órákban behatolt az irodába, és úgy állt bosszút hűtlen feleségén, valamint annak csábítóján – most mondom el, talán egy kicsit megkésve, bár jobb későn, mint soha: Edgár könyvelője férjes asszony volt –, hogy felakasztotta magát a cirkófűtés csövére, pontosan a kanapé fölött, ahol a párocskának szokása volt ölelkezni munkaidő után, talán szenvedélyesen, talán a megszokás minden szenvedélynél nagyobb erejével.

A cső meghajlott a kis híján emberfölötti tehertől, de nem szakadt le. A teher – nevezzük most már így – kiöltötte a nyelvét, mintha utolsó leheletével ezen a módon akart volna állást foglalni a nyelvismerettel kapcsolatban. Edgár bizonyára meglepődik majd, amikor a kulcs eredeti példányát el fogja fordítani a zárban.

Hű!

*

Jancsi és Juliska másfél éve tartó komoly kapcsolat után összeházasodik. Jancsi középiskolai történelemtanár, Juliska pszichológus. Egyöntetű vélemény: összeillő, szép emberpár. Jancsi szülei szívből megszeretik a jó kedélyű, segítőkész fiatalasszonyt. Vásárolnak a fiataloknak egy másfél szobás lakást Pesten, a Csengery utcában. Másfél évvel később megszületik az első gyerek, Gábor. További másfél évvel később megszületik a második gyerek, Gedeon. Juliska szülei szívből megszeretik a jó megjelenésű, értelmes, barátságos fiatalembert, egyszersmind arra a belátásra jutnak, hogy a kicsi lakás kicsi lett a kicsiből nagyobbra nőtt családnak.

Juliska szülei vásárolnak a fiataloknak egy huszonöt négyzetméter alapterületű barátságos, bár ablaktalan szobát Budán, a Rózsadombon, amely szobát katonai helikopterrel átszállítanak a pesti oldalra (Juliska édesapját kitűnő kapcsolatok szálai kötik a Honvédelmi Minisztériumhoz), és univerzális épületragasztóval odaragasztják a Csengery utcai másfél szobához.

A szerző most hülyéskedik, de meg van róla győződve, hogy különféle történelmi és társadalmi tapasztalatok jogosítják fel erre az írói cselekedetre.

Ekkor kezdődnek a bajok.

Juliska, amilyen tettrekész, ragaszkodik hozzá, hogy telepítsék át a konyhát a lakáshoz ragasztott hallba.

A konyhát áttelepítik.

Juliska ragaszkodik hozzá, hogy az ablaktalan helyiségben vágjanak utcára néző ablakot a falba.

Ablakot vágnak, beillesztik az ablakkeretet, beüvegezik.

Juliska ragaszkodik hozzá, hogy a konyha helyén kialakított gyerekszobába építsenek egy csigalépcsőt, amelynek külső folytatása tűzlépcsőként vezessen a Csengery utcai százforintos árucikkek boltja elé.

A csigalépcső megépül, az utcai folytatás nemkülönben.

Ekkor érkezik a második kerületi önkormányzat építési osztályáról egy tértivevényes levél, amely szerint ablaktalan szobákat tilos elszállítani a Rózsadombról.

És ugyanekkor érkezik a hatodik kerületi önkormányzat építési osztályáról egy másik tértivevényes levél, amely szerint Csengery utcai másfél szobás lakásokhoz tilos hozzáragasztani bármiféle ablaktalan szobákat, ablakot vágni beléjük pedig még a műemlékvédelmi hivatal engedélyének birtokában is szigorúan tilos.

Jancsi ekkor már nem Juliskával él együtt, hanem Boriskával, akitől másfél évig tartó, gondosan titkolt kapcsolat után kislánya született, Gizike, és nem tanárként vesz részt a társadalmi munkamegosztásban, hanem közgazdászként, mert újabban ahhoz is ért. Jancsi szülei nem kedvelik a harsány, erőszakos fiatalasszonyt, ezért a cseperedő, sőt hovatovább kamaszodó Gizikét csak akkor láthatják, ha Jancsi elviszi hozzájuk látogatóba abból az újbudai három és fél szobás lakásból, amelyet Gizella születése után bérel mindaddig, amíg el nem válik Boriskától, és össze nem költözik Mariskával.

Jancsi a most megfogalmazódó mondat elején még nem ismeri Mariskát, de rövidesen meg fog ismerkedni vele, és egy különösen kellemes együttlétük után merő tréfából azt fogja mondani neki, hogy minden bizonnyal szép és aranyos gyerekeik születnének. Ezt hallva Mariska merő tréfából teherbe fog esni. Szép és aranyos gyerekei fognak születni, merő tréfából mindjárt elsőre hármasikrek: Zoárd, Bálint és Balambér.

Az igazi Balambér egy Balambér nevű hun király volt, de az is lehet, hogy valójában egy Valdemár nevű keleti gót király volt, és egy régi krónika emlegeti.

Az igazi Zoárd egy ősmagyar főember volt, konkrétan Álmos fejedelem sógorának a fia, és egy másik régi krónika tesz róla említést.

Az igazi Bálint egy ókori keresztény vértanú volt, akit Claudius császár magához hívatott, és megkérdezte tőle: „Miért nem élvezed kitüntető barátságunkat, Bálint, azáltal, hogy a mi isteneinket imádod, és Krisztushoz fűződő hiú babonádat elveted?" Mire Bálint: „Bizony, Krisztus az egyetlen Isten, és ha hiszel benne, lelked üdvösséget nyer, az állam pedig gyarapszik." Ezt hallva, a császár megkeményítette a szívét, és Bálintot egy börtönparancsnok őrizetére bízta. A börtönparancsnoknak volt egy világtalan lánya, akinek Bálint hathatós imádsággal visszaadta a szeme világát, mire mind a börtönparancsnok, mind pedig háza népe keresztény hitre tért. Ezt követően a császár lenyakaztatta Bálintot. Erről az *Arany Legenda* című gyűjteményben olvashatunk.

Tovább is van, de azt majd máskor mondom el.

….....

Ott tartottunk, hogy Mariska az igazi Bálintról a *Legenda Aurea* című gyűjteményben olvashatott volna. Az igazi Zoárdról egy Kézai Simon nevű szerző magyar régiségeket felidéző beszámolójában. Az igazi Balambér neve pedig Jordanes késő ókori történetíró gótokról és ellenségeikről szóló tudósításában bukkan fel.

Csakhogy Mariska nem ezekben a kútfőkben találkozott a három férfinévvel, hanem egy közkedvelt ifjúsági regényben, amely ősmagyarok, hunok és gótok helyett egy törött lábú kisgólyáról szól, akit meggyógyít egy kisfiú. Ezt a törött lábú gólyafiókát hívják a regényben Balambérnak, sértetlen gólyafivéreit pedig Zoárdnak és Bálintnak nevezte el a regénybeli kisfiúszereplő, akit Gergőnek nevezett el a finom tollú ifjúságiregényíró, aki pedig – de ezt már csak a teljesség kedvéért árulom el – a Balázs nevet viselte.

Amikor Jancsi annak a kívánságának adott hangot, hogy a születendő három fiú közül az egyik legyen Gergő, ha már Mariska annyira odáig van a gólyás könyvért, és a másik kettőnek szintén G-vel kezdődjék a neve, például Gáspár és Géza, vagy inkább Günter és Gernold. Elvégre Jancsi összes eddigi gyerekének ezzel a betűvel kezdődik a neve, ha Mariska még nem vette volna észre.

Ezt hallva, Mariska megkeményítette a szívét, és kijelentette: ő nem a gólyákról szóló ifjúsági regényt szereti, hanem a benne olvasható gólyákat. Ő természetesen hálás a Balázs által kitalált Gergőnek, amiért megmentette Balambér életét, viszont ikertestvérek nélkül nevelkedik a regényben, mert Balázs elmulasztotta, hogy két ikertestvért adományozzon neki, azaz megtehette volna, hogy hármasikrek egyikeként formálja meg cselekménybeli alakját, de sajnos nem tette meg.

Pedig milyen szép is lenne, ha a Balázs által megálmodott Balaton-parti fatornyos falucskában, ebben a népi demokratikus magyar Macondóban három ikerfiúcska volna a három gólyafióka posztfigurációja. Akár G-vel is kezdődhetne a nevük. Mondjuk, így: Günter, Gernold, Gizelhér, ez utóbbi lehetne Balambér emberi megfelelője. Ki is törhetné, Balambér példáját követve, a lábát, és akkor Günter az ő megmentésén fáradozna, Gernold pedig Balambért ápolná.

Jaj, de kár, hogy ez Balázsnak nem jutott eszébe!

De hát szegény Gergőnek nem adatott ikertestvér, ez cáfolhatatlan tény. Egyetlenegy sem, nemhogy kettő. Így viszont nincs más hátra: neki, Mariskának a reálisan létező gólyafiókákról kell a fiúkat elneveznie, mert őket szereti, mármint a regénybeli fészeklakókat.

Ebből Jancsi megérthette volna: ha Mariska annyira hangsúlyozottan szereti a gólyákat, akkor őt, Jancsit talán már nem szereti olyan nagyon.

Arról meg már csak röviden tudósítom az olvasót, hogy Jancsi szülei, amennyire Mariska a három gólyát, éppen annyira szerették Mariskát és vele együtt Zoárdot, Bálintot és Balambért, noha nem mindig tudták eldönteni, hogy a kisfiúkat vagy a kisgólyákat szeretik-e igazán. Ugyanis Balázs regényét ők még piros nyakkendős úttörő korukban legalább olyan sokszor végigböngészték, mint Mariska a nyakkendő-korszak letűnte után. A három gólya számukra a letűnt ifjúságot jelentette, és a tovább mérgesedő névvitában nem Jancsinak, hanem kismenyüknek adtak igazat. Ugyanis Mariskát nagyon szerették, vér szerinti gyereküket pedig – legalábbis akkoriban – valamivel kevésbé.

Jancsit annyira kihozta a sodrából a regénybeli gólyafiókák reálisan létező volta, hogy hirtelenjében azt sem tudta, mi volna jobb: kétségbe vonni ezt a tényt, azt állítva, hogy márpedig mindhárom gólya elbeszélői fikció, vagy inkább elfogadni, hogy állatként is létező személyek, és az ő létezésükkel egy másik, erősebb létezést szembeszegezni, azt

állítva, hogy a Balázs által vizionált gólyafészekben nem is gólyafiókák ácsorognak, hanem – teszem azt – népvándorlás korabeli burgund királyfiak.

A szerző ezúttal is hülyéskedik, és ezúttal is különféle történelmi és társadalmi tapasztalatok alapján hiszi úgy, hogy ezt megengedheti magának.

Bánatában Jancsi összeismerkedik Veruskával, aki foglalkozására nézve fogorvos, így tehát nem a gólyafészekben ácsorgó fiókákat szereti, hanem a szájüregben ücsörgő fogakat. Már az első együttlét során kijelenti, hogy amennyiben ikreket foganna Jancsitól, szívesen adna nekik G-vel kezdődő nevet. Hívhatnánk őket Gasztonnak és Gerzsonnak vagy Gordonnak és Gusztávnak, lányok esetében Genovévának és Ganümédának. Ha már Szemfognak vagy Kisőrlőnek nem lehet anyakönyvezni őket.

Csakhogy Veruska nem fogan sem ikreket, sem szoliter magzatot. Jancsi feleségei közül ő az egyetlen, akinek nem születik gyereke Jancsitól.

Veruska szenvedélye a továbbképzés. Sokat tud, ám szeretne még többet és még annál is többet tudni a fogakról, az ínyről, az állkapocsról, a szájpadlásról. Esténként az ágyban friss szakirodalmat olvas, wellness-hétvégeken Zalakaroson vagy Orosháza-Gyopárosfürdőn szájsebészeti műtéteket néz nagy figyelemmel a laptop képernyőjén.

Az is előfordul, hogy disznófejeket hozat a vágóhídról, és azokon gyakorolja az orvosi beavatkozást, mert a disznó fogsora hasonlít az emberéhez.

Az egyik wellness-hétvégét követően – talán Egerszalókról, talán Bükfürdőről, talán Cserkeszőlő-Gesztenyésről térnek haza a budakeszi vadaspark mellett nemrég épült Hajnalpír Mosolya Lakóparadicsomba – Veruska váratlanul kijelenti, hogy Jancsi ki van húzva, gyökerestől és érzéstelenítés nélkül.

Jancsi feleségei közül ő az egyetlen, akit nem Jancsi hagy faképnél, hanem ő dobja ki Jancsit. Azaz nem kidobja, hanem kihúzza, amennyiben a házasságot afféle fogmedernek, sőt szájüregnek tekintjük.

Ő pedig meg lesz győződve róla, hogy akkor is eljutott a legmélyebb gödörbe, amelynek alján élete mélypontja helyezkedik el, ha időközben Isten felvitte a dolgát, az eddiginél is feljebb. Ilyen egy depresszióra hajlamos karrierista.

Jancsi ekkoriban érteni fog az államjoghoz, és az alkotmánybíróság tagjaként gyakran nyilvánít különvéleményt, ugyanekkor, talán félreértésből, megválasztják egy dunántúli kisváros polgármesterének is, egyszersmind első házasságából született legidősebb fia nevére írat egy Szekszárd környéki pincészetet, miközben a másodszülött fiút a szingapúri egyetem kommunikáció szakára küldi hatalomgyakorlást és emberi jogokat tanulni, mindazonáltal a kislányával a kéthetente esedékes láthatások során kizárólag angolul beszél, hogy a gyerek minél hamarabb elsajátítsa a nyelvet, ám ettől függetlenül többségi tulajdont szerez abban a tavalyelőtt összeomlott országos könyvterjesztő-hálózatban, amely a kiadókkal együtt az írókat és az olvasókat is maga alá temette, továbbá intenzív érdeklődést mutat a kazahsztáni földgázkitermelés iránt, aminek jóvoltából tőkeemelést hajt végre egy csődközelbe került baromfifeldolgozó vállalatnál, és egyre népesebb családjával, mire megszületik a leleményes Góliát és a minden hájjal megkent Gellért, beköltözik abba a Vérmezőn épülő stadionba, amely a hangszigetelés jóvoltából bevásárlóközpontként és luxuslakóparkként is üzemel.

A szerző már megint hülyéskedik, és a hülyeség terhét harmadszor is a magyar társadalomra és történelemre hárítja.

A két kisfiú édesanyja egy bizonyos Teruska, akivel Jancsi az interneten ismerkedik meg, de csakhamar személyesen is találkozik vele, mi több, még a szüleinek is bemutatja.

Jancsi szülei még mindig élnek, bár Jancsi első házassága óta megöregedtek egy kicsit. Számolgatják: hányadik házassága is ez a gyereknek? Elégedetten állapítják meg: igaz, hogy több a soknál, de még mindig elegendő a fél kezük rá, hogy összeszámolják. Csak hát, csak hát... közben eltelt az élet. Furcsálkodva kérdezgetik egymást: hogyhogy ők nem váltak el soha, egyetlenegyszer sem?

Az ilyesféle töprengések szüneteiben hol röhögő-, hol sírógörcsöt kapnak a józan gondolkodású Teruskától, aki ügyelni fog rá, hogy Jancsi egyáltalán ne fogyasszon se töményet, se keményet, mármint szeszesitalt és drogot, vagy csak erősen indokolt esetben. Erősen indokolt esetek viszont bőven adódnak, ugyanis Jancsi szülei úgy fogják tudni, hogy a gyerek már nem közgazdászként fejti ki hasznos tevékenységét, hanem humánerőforrás-koordinátorként, és megtépázott idegekkel fog véget érni egy-egy olyan napja, amikor egymás után huszonkilenc emberrel kell majd közölnie, hogy a továbbiakban nincs szükség a munkájukra.

Időközben a gyerekre, mármint Jancsira nézve is eltelt az idő. A gyerek napjainkban, a jelen sorok írásakor közelebb jár az ötvenedik évéhez, mint a negyvenedikhez. Legidősebb fia huszonöt éves, a legifjabbik hathónapos. Az imént elmulasztottam említeni, hogy Jancsinak az első gyerek születésekor hullámos, dús haja volt, most azonban közlöm az olvasóval, hogy az utolsó gyerek születésekor már erősen kopaszodónak látjuk a sokszoros apukát. Nem szóltam róla, hogy valaha karcsú, kisportolt fiatalember volt, most bezzeg nem restellem leírni, hogy az edzőterem rendszeres látogatása ellenére pocakosnak és kissé petyhüdtnek mutatkozik a középkorú férfi.

És így tovább.

Melegszívű, jólelkű ember. Sokat foglalkozik a gyerekeivel, főleg persze a kisebbekkel, de a felnőttekkel és a kamaszodókkal is gyakran találkozik. Nyári szünetben síelni viszi őket a déli féltekére, Új-Zélandra vagy Argentinába, téli szünetben jó meleg helyekre kirándul velük, Baliba vagy Maliba. Volt feleségei szívélyes viszonyt ápolnak egymással, és közösen utálják a jelenlegi feleséget, Bertuskát. Azt ugyanis eddig nem volt érkezésem elmondani, hogy Jancsi időközben Teruskától is elvált, úgyhogy a szülei most már nem számolhatják össze a fél kezükön a házasságait, Bertuska óta mindkét kéz kell hozzá. Amikor meg majd jön Piroska, akkor pláne.

Mondogatja is magáról a mi Jancsink: „Hű természetem van."

Hű, de hű!

*

Miki Maki, nevéhez híven, majom volt, amíg megvolt. Csakhogy, nevével ellentétben, nem makimajom volt, hanem cerkófmajom, más néven „tengeri macska", noha nem nyávogott, nem fogott egeret, és nem látott tengert. Látott viszont vendéglőt, ő ugyanis egy vendéglős majma volt. Kismajom korában került gazdájához, és megható hűséggel ragaszkodott hozzá. Igaz, fel-felkúszott a vendéglő udvarában álló magas fákra, olykor a egészen lombkorona tetejéig, onnét pedig hébe-hóba átlendült a szomszédos kertek fáira is, de ha a gazdája hívta, rögtön odaszaladt fekete bőrű urához és parancsolójához.

A „fekete" jelzőt azért írtam be az előző mondatba, hogy jelezzem: a vendéglő egy afrikai országban üzemelt, annak is a fővárosában, egy előkelőnek számító negyedben. Ez az afrikai ország egy olyan ország volt, amely diplomáciai kapcsolatot tartott fenn hazánkkal, és a magyar követség a vendéglőével szomszédos telken állt. Elárulhatom az olvasónak, hogy Miki Maki történetét a követség egyik munkatársának a feleségétől hallottam, aki maga is a követség munkatársnője volt.

Mint már utaltam rá, gyakran előfordult, hogy Miki Maki átlendült a vendéglő majomkenyérfájáról a magyar követség legyezőpálmájára. Onnét pedig, ha úgy tartotta kedve, könnyen bejuthatott a követség épületébe valamelyik nyitott ablakon, márpedig úgy tartotta kedve, napjában többször is. A követség munkatársai nem kergették el. Megszokták, megszerették. Tudták róla, hogy megbízható, szelíd, barátságos jószág.

Eleinte nem is nekik volt kifogásuk a majomvizitek ellen, hanem a vendéglősnek, akit észrevehetően idegesített, hogy tengeri macskája minduntalan elcsavarog.

A vendéglős nevét nem tudom, azaz, pontosabban, a jelen mondat első néhány szaváig nem tudtam, ugyanis a mondat közepén felálltam, és felhívtam adatközlőmet, aki tízegynéhány év messzeségéből is emlékezett rá. Úgyhogy most már tudom: ő volt Mbongo úr.

Adatközlőm azt is elmesélte az iménti telefonbeszélgetéskor, hogy egyszer mutatott Mbongo úrnak egy levelezőlapot, amelyen egy régi németalföldi kép volt látható. A képen két megláncolt majom van megfestve, adatközlőm pedig így szólt egy európai nyelven, talán franciául: lássa, főnök úr, ezek ugyanolyan cerkófok, mint az öné, csak éppen négyszázötven évvel ezelőtt éltek, és láncra vannak verve.

Mbongo úr, aki az országban élő bambara többséghez tartozott, noha vendégeinek nagy része a szoninka kisebbség tagja volt, megértette a gyöngéd célzást. Biztosította róla a szomszédos ingatlanról érkező magyar hölgyet: gondoskodni fog róla, hogy Miki Maki többé ne legyen terhére a külképviselet munkatársnőinek. Viszont láncra verve tartani egy cerkófot majdnem ugyanolyan kegyetlenség volna, mint az, ha leölné, és egy régi szoninka recept szerint elkészítve, feltálalná a vendégeinek. Tudja-e a nagyságos asszony, milyen rémes látvány egy elvágott nyakú, haldokló cerkófmajom? Mintha egy kisgyereket mészárolna le az ember!

Lesz a problémára más megoldás, emberségesebb.

Ebből joggal vonhatja le azt a következtetést az olvasó, hogy Miki Maki egy problémát testesített meg.

A probléma nem az volt, hogy Miki Maki rákapott a repi gyümölcsöstálra, noha a tálon halmozódó jabitikabbát, rambutánt és duriánt nem neki szánták a követség munkatársnői.

Az már egy kissé bosszantóbb volt, hogy Miki Maki többnyire csak beleharapott a gyümölcsbe, aztán eldobta. Az ilyen harapott gyümölcs, a „majomharapmány" már nemigen kerülhetett a vendégek elé.

Ennél is több bosszúságot okozott, de még ez sem verte ki a nagykövet úrnál a biztosítékot, hogy Miki Maki beleivott a gazdátlanul hagyott poharakba. Sőt, ha csupán egy pillanatig letettük magunk mellé a poharunkat, számíthattunk rá, hogy tartalmát a magáénak fogja tekinteni a hívatlan vendég. Élt-halt a frissen facsart gyümölcslevekért, de a sört és a vörösbort is nagy élvezettel fogyasztotta. Csak a whiskyt és a cégénydányádi birspálinkát köpte ki, azt viszont következetesen a jelenlevők ruhájára.

A kávét is kedvelte, főleg tejszínnel és cukorral. Ha valamelyik csészében keserű vagy túlságosan forró főzetet talált, méltatlankodva rikácsolt, és a csészét kihajította az ablakon. Az sem volt példa nélküli eset, hogy hosszú, izmos farkával körbecsavarta a kávéskannát, és a kávét kilocsolta a szőnyegre, a kannával pedig, amelynek szilánkjait másnap találtuk meg a fák alatt, köszönés nélkül távozott az ablakon keresztül.

Hűha.

Mindez kellemetlen volt, de nem ez volt a tulajdonképpeni probléma. Ez még inkább csak olyan volt, mint amikor egy elkényeztetett kisgyerek rosszalkodik. Eddig jól viselkedett, innentől rosszalkodik.

Viselkedik, rosszalkodik.

Nem lehet mindig viselkedni, néha rosszalkodni is kell.

Mondom, nem ez volt a probléma. Hanem a probléma az volt, hogy Miki Maki rajongott a nőkért, mármint az emberfajhoz tartozó asszonyokért és lányokért, és ezt a szenvedélyét meg sem próbálta leplezni. Ez bizony már probléma volt, és nem lehetett egy kisgyerek szeszélyének, afféle megbocsátható kisiklásnak tekinteni. Ez egy érett korú hím cerkóf disznósága volt, udvariasabban szólva, az ember és az állat közti határvonal önkényes áthágása.

Szenvedélye tárgya elsősorban Marika volt, a gazdasági referens, de Ilonka nénit, a sofőr feleségét sem kímélte. Marika megpróbálta nadrágban végezni a munkáját, de ez egyrészt nem segített a bajon, másrészt nem felelt meg a követség hivatalos helyiségeiben érvényes öltözködési előírásoknak, amelyekhez pedig a nagykövet úr szigorú merevséggel ragaszkodott.

Hogyan fogalmazzak? Nem szeretnék sem durva, sem közönséges lenni, ugyanakkor fontosnak tartom, hogy az olvasó tisztában legyen vele, miről is van szó.

Miki Maki nem rejtette véka alá, hogy kívánja Marikát, mégpedig úgy, ahogyan férfi szokta kívánni a nőt. Látogatásai során rendkívül illetlen dolgokat művelt, ezeket inkább nem is részletezném. Elég annyi, hogy szerfölött kínos pillanatokat szerzett Marikának, miközben rendszerint elszakította a harisnyáját is. A nejlonharisnya viselése tudniillik a legnagyobb hőségben is kötelező volt a női munkatársak számára, a nadrág pedig nem is lett volna kellemes viselet a nagy melegben.

Amikor aztán Marika ellökte vagy félrerúgta zaklatóját, Miki Maki sértődött arccal felkuporodott az asztalra, kezébe vette duzzadt hímtagját, és önkielégítést végzett.

A háború utáni években a népi kollégiumok menzáján a zsírban pirított hagymával meghintett sárgaborsófőzeléket nevezték úgy a NÉKOSZ-os egyetemi hallgatók, hogy „majomgeci reszelt pinaszőrrel". Fiatalkoromban élt még a népi kollégista nemzedék, a Fényes Szelek hadosztálya, amelynek egyik tagja megosztotta velem ezt az elmésséget. Az illető – kiváló szociálpszichológus lett belőle, Isten nyugtassa – elmondta, hogy azokban az ínséges időkben jóformán mindennap sárgaborsófőzelék pirított hagymával volt az ebéd, ők pedig *borzalmasan* unták már, miközben *rettentően* ki voltak éhezve.

Azzal a mérsékelten szellemes tréfával vigasztalódtak, amelyben egyszerre volt érezhető a fizikai undor és a meghitt bizalmaskodás, hogy átkeresztelték az ételt arra a névre, amely föntebb olvasható, a rend kedvéért idézőjelben.

A majdani szociálpszichológus álmában sem hitte volna, hogy egyszer majd egy afrikai ország magyar külképviseletén az asztalra kerül az említett bizarr kompozíció, méghozzá mindkét alkotórésze a szó szoros értelmében.

Tény, hogy Miki Makinak néha sikerült megtépnie szegény Marika szőrzetét, amivel nem csekély fájdalmat okozott a jobb sorsra érdemes gazdasági referensnek, és hátráltatta az adminisztrációs munkát. Marika pedig, érthető okokból, nem árulhatta el a magyar külügyminisztériumnak, miért is készülnek újabban annyira lassan az összesítések.

Mbongo úr megértően bólogatott, és kijelentette: ilyesféle esetek, bizony, nem számítanak ritkaságnak. A tengeri macska persze kicsi és gyenge, így tehát nem veszélyes a nőkre. De már a páviánnal és a balu-baluval bajok lehetnek. Például az ő szülőföldjén a lányok nem mehetnek egyedül vízért, mert előjönnek az erdőből a balu-baluk, és a nagy termetű, erőteljes balu-balu hímek megerőszakolják a kíséret nélkül közlekedő lányokat.

Az ő szülőföldjén megszokott látvány, hogy megy a lány a kútra vízért, fején vizesdézsa, két kezében egy-egy vizesvödör, előtte és mögötte pedig bottal vagy bozótvágó késsel felfegyverzett férfiak. Az ilyen védőőrizettől még a legkanosabb, legerőszakosabb hím balu-balu is visszariad. Mindenesetre a problémára megoldást kell találni, méghozzá fokozottan emberséges megoldást, mert ha ő, Mbongo úr láncra verné Miki Makit, az nem volna fokozottan emberséges.

A fokozottan emberséges megoldás az volt, hogy a vendéglős a majma helyett a kutyáját kötötte láncra. A kutya hozzászokott a lánchoz, közölte Mbongo úr a követségi titkárral, kutyának a lánc meg se kottyan. Kutyát láncra verni jóval nagyobb mértékben emberséges, mint majmot, esetünkben cerkófot láncra verni.

Mbongo úr kutyája német juhászra emlékeztető jószág volt, még fiatal, félig-meddig kölyök, de már jó nagyra megnőtt. Az elülső udvaron volt a helye, egy őrbódénak is beillő kutyaólban. A vendégek miatt nem kellett volna láncra verni: eszébe sem jutott, hogy megugassa őket, vagy hogy rájuk támadjon. Ebédidőben, még a láncos időszak előtt, többnyire az őrbódé előtt szundikált, vagy farkcsóválva sétálgatott az asztalok között, és annyira jól volt nevelve, hogy akkor sem fogadott el ételt a vendégektől, ha kínálták neki.

Felhívtam adatközlőmet, és a kutya neve felől érdeklődtem. Azt felelte, hogy ők a követségen csak Tücsinek hívták. Hogy miért éppen Tücsinek? Talán azért, mert a tücsök pici szokott lenni, ez a kutya pedig nagy termetű volt. Vagy pedig azért, mert Mbongo úr udvarában sok tücsök élt, mindig áthallatszott hozzánk a hangjuk. Tücsinek bizonyára volt rendes bambara neve is, de azt ő, az adatközlőm nem tudja. Annyit tud róla, hogy ivarra nézve szuka volt, de Miki Maki nem tekintette nőnek.

Miki Maki vérét csak az emberfajhoz tartozó lányok és asszonyok korbácsolták fel, ő a megláncolt fiatal kutyát nem szexuálisan izgató nősténynek, hanem játszópajtásnak tekintette. A nap minden percét vele töltötte, nem mozdult el mellőle jóformán egy pillanatra sem. Így tehát Mbongo úr számítása bevált: a tengeri macska beszüntette látogatásait a magyar követségen, mégpedig anélkül, hogy ő láncra verte volna.

Helyette a kutyát láncolta meg, de hát az mindennapos. Abban az állatvédők és egyéb humanista környezetvédő gáncsoskodók sem találhatnának semmi fokozott embertelenséget.

Arról nem szólva, hogy a kutya is jól járt, mert mindaddig, valljuk meg, Tücsi unatkozott egy kicsit. A vendéglős nem ért rá Tücsivel játszani, mert vagy a rendelést vette fel, vagy a számlát állította ki, vagy a konyhán ellenőrizte, hogy a serpenyőbe csúsztatott fulu-fulu halhoz elég sűrű-e a tapiókakrém. Most viszont Tücsi kapott egy hű barátot, aki állandóan foglalkozik vele, minden idejét neki szenteli, és leleményesen szórakoztatja. Némelykor az volt az érzésünk, hogy Miki Maki talán túlzásba is viszi a nála jóval nagyobb testtömegű kutya szórakoztatását. Ha például Tücsi elbóbiskolt, a cerkóf rögtön rángatni kezdte a fülét, aminek a kutya láthatóan nem örült, de azért eltűrte.

Úgy hallottam, hogy a cerkóf húsz-huszonöt évig is elélhet fogságban, jó körülmények között. A mi tengeri macskánk tíz éve állt Mbongo úr szolgálatában, vagyis emberi mértékkel harmincöt-negyven éves férfinak volt számítható. Csakhogy Tücsi mellett visszavedlett kismajommá. Visszanyerte azt a gyermeki, boldog önfeledtséget, amelyben tíz évvel korábban lehetett része, amíg el nem szakították az édesanyjától.

Bármilyen furcsán hangzik, de így van: kettejük kapcsolatában a tizenegy hónapos Tücsi volt a nyugodt, megfontolt felnőtt, és a tizenegy éves Miki Maki a hebehurgya kisgyerek.

Megtisztult a testi vágyaktól, a hús kísértéseitől, és nem tágított farkcsóváló barátja – barátnéja – mellől, noha bármikor megtehette volna. Olyanná vált a szemünkben, mint Kosztolányi Dezső égi jogásza: ő volt ebben a hűtlen országban a hűség.

A magyar követségen Miki Maki már nem is közönséges majom, hanem franciásan ejtjük, így: „mazsom". A külképviseleti szellemesség ragályos, átterjed más szavakra is. Most már a kerti úszómedencét is franciásan hullajtjuk ajkaink közül, így mondjuk: „üszőmedansz".

De akármilyen csábító is az üszőmedansz a negyvenfokos melegben, a magyar gyerekek a mazsomra kíváncsiak, amint a kutyával hancúrozik. Mindnyájan Mbongo úr vendéglőjébe kívánkozunk.

A magyar gyerekek és a környéken lakó más nemzetiségű diplomataivadékok, valamint a hozzájuk tartozó anyukák, nevelőnők, dajkák és szolgálólányok csodájára járnak a szűnni nem akaró hancúrozásnak.

Amint a majom egy zacskót zörget a kutya füle mellett.

Amint a kutya a fogával elkapja a zacskót, és a majommal huzakodik.

Amint a majom egy leírhatatlanul kecses mozdulattal hosszában átugorja a kutyát, és a farkát cibálja.

Amint a kutya a hátára fekszik, és végtelennek látszó béketűréssel hagyja, hogy a majom a hasán ugráljon, majd egy hirtelen mozdulattal a majomra hengeredik, és hosszú percekig maga alá temetve tartja.

Amint a majom a kutya bundájából kiszedi a kövérre hízott kullancsokat, és ínyencfalatok gyanánt jóízűen ropogtatja őket.

Megbámuljuk a kutya sokszínű fonallal kihímzett nyakörvét, amelyhez a szép, csillogó, nem túl hosszú lánc kapcsolódik.

Elgyönyörködünk majom világoskék elölgombolós vászonkötényké jében, amelynek alján gondosan beszegett, kör alakú kivágás teszi lehetővé, hogy a farok szabadon mozogjon.

Az emberi gyerekek mobiltelefonjaikkal álló- és mozgóképeket készítenek. Az anyukák, nevelőnők, dajkák és szolgálólányok követik példájukat.

Ott vannak mindennap Mbongo úr vendéglőjében kutyát és majmot nézni. És ha már ott vannak, rendelnek is valami csekélységet, például kaktuszfügefagylaltot vagy kasszavapudingot, de ha éppen kimenője van a hazulról hozott követségi szakácsnak, meg lehetne kóstolni Mbongo úrnál a grillezett krokodilfarkat jamszgyökérpürével vagy a cilcil tipsztit, más néven szafari bőségtálat. Olyat a mi szakácsunk úgysem készít soha.

Mbongo úr vendéglője – noha eddig sem volt panasz a forgalomra, hiszen helybeli hírességek is megfordultak itt már – kezd fellendülni. Már-már felkapott helynek számít. Nem tudom, van-e színház és filmstúdió ebben a bizonyos fővárosban, de úgy képzelem, hogy színészek is járnak Mbongo úrhoz. Újságírók mindenképpen.

Újabban politikusok is.

Most éppen két közismert politikus érkezik a vendéglőbe. Együtt fognak ebédelni.

Ami csak azért meglepő, mert adatközlőm elmondása szerint elvileg halálos ellenségek. Egyikük Manszungo Muszambo, a bambara többség népszerű vezetője, országgyűlési képviselő. Másikuk Alibu Mamadu Diallo, a szoninka kisebbség prominens aktivistája, volt már börtönben is, de most ő is országgyűlési képviselő.

Márpedig ezek itt ketten úgy viselkednek, mint két jóbarát. Hátbaveregetik egymást, nevetgélnek, láthatóan elégedettek. Adatközlőm úgy sejti, hogy gazdasági háttéralkut kötöttek, talán a kínai befektetéssel épülő kőolajvezetékkel kapcsolatban, és azt fogják most egy kiadós lakomával megünnepelni.

Ebben a percben, azt gyaníthatjuk, vicceket mesélnek, mert öblösen hahotáznak mind a ketten, és bizonyára szoninka nyelven folyik a társalgás, mert Mbongo úr nem érti a poént, vagy legalábbis nem nevet rajta. Ő csak a szoninka ételrecepteket ismeri, a nyelvet nem.

Nincs abban semmi meglepő, hogy két népcsoport, amelynek szülöttei húsz éve még halomra gyilkolták egymást, most közeledik egymáshoz, és a két népség egy-egy fia barátságban és egyetértésben készülődik a közös lakmározásra. Ha egy juhászkutya és egy tengeri macska között barátság szövődhet, akkor már akár az is elképzelhető, hogy egy szoninka együtt étkezik egy bambarával.

Meghatódva nézik a két állatot, milyen hűséges cimborái egymásnak.

Amint a majom vakargatja a kutya füle tövét, miközben egy-két bolhát is fülön csíp.

Amint a kutya az orrával bökdösi a majom hasát.

Amint a majom pajkosan pofozgatja a kutya orrát.

Amint a kutya óvatosan a fogai közé veszi a majom alsókarját, vigyázva, hogy ne okozzon fájdalmat neki.

Alibu Mamadi Diallo most bambarául szólal meg, mert a vendéglőshöz beszél. Hogy őt az ő hét országra szóló haverja meghívta ebédre, mert egy fontos kérdésben sikerült megegyezésre jutniuk, és ezt most megünneplik. Ő pedig a fontos megegyezés tiszteletére kedvenc ételét kívánja fogyasztani: apróra vágott, fűszerekkel, hagymával és tojássárgájával összekevert nyers majomhúst, magyarul tatár bifszteket. Ha már úgyis itt ez a majom.

Nem tudom, és adatközlőm sem tudja, hogyan hangzik bambarául a „tatár bifsztek". Annyi biztos, hogy Mbongo úr kétségbeesetten tiltakozik az ötlet ellen. Kérem szépen, ez itt nem étkezési majom, hanem kedvtelésből tartott háziállat, úgyszólván a családhoz tartozik.

Tovább is mondaná, de Manszungo Muszambo a szavába vág. Hogy ő meghívta az ő hét országra szóló haverját egy ünnepi alkalomból ebédre.

Hát idehallgass, te gazda! Ha az én komám egyszer majomtatárt rendel, akkor negyvenöt percen belül itt legyen az asztalon a majomtatár. Megértetted?

És idefigyelj, te gazda! Még nincs vége. Mert esetleg én is rendelnék valamit, ha nincs ellene kifogásod. Tudod-e, mi az én kedvenc ünnepi ételem? Ne találgass, megmondom én azt neked. Kutyagerinc, rózsaszínűre sütve. Vagy, tudod mit? Inkább nyersen. Ez itt egy fiatal, jól táplált példány, ennek nyilván porhanyós lesz a húsa hőkezelés nélkül is. Ha már úgyis itt ez a kutya.

Mbongo úr tiltakozása kevéssé hangzik meggyőzően.

Kérem szépen, ez itt nem étkezési kutya, hanem a család kedvence.

Annyi baj legyen. Most az egyszer nekem lesz a kedvencem.

Nincs az a pénz.

Van az a pénz.

Innentől, úgy hiszem, eldőlt a játszma és vele a két állat sorsa.

Manszungo Muszambo értésére adja a gazdának, hogy ő nem ám holmi ágrólszakadt senkiházi, ő meg tudja fizetni a lakoma árát. Mutatja a pénzét, tényleg sok van neki. Egyrészt. Másrészt: ő nem szereti, ha egy vendéglátós – vagy bárki más – ellenkezik vele, és ha a gazda sokat makacskodik, akkor ő elintézi, hogy a gazda hétfőtől bezárhatja a kócerájt.

Negyvenöt percen belül itt legyen az asztalon az a kutyagerinc, méghozzá kvimbombó-salátával és Worcestershire-szósszal. Amíg elkészül, addig is hozhat a gazda egy kis ropogtatnivalót. Ja, és két korsó durraciroksört, de a frissebbik csapolásból.

A két állatszereplő eltűnik szemünk elől. Tücsit láncon vezeti a gazdája, Miki Maki – természete és szokása szerint – hűségesen követi őket. Vidáman ugrándozik, leng-lobog a farokkivágásos kötényke.

Egy kosárban ropogós tésztabatyu érkezik.

A többségi és a kisebbségi politikus feszülten várja a főfogást. Ebben az órában összekovácsolja őket az étvágy és a feszült figyelem.

Jó étvágyuk van. Ugyanúgy ki vannak éhezve, mint a koalíciós időkben a magyar népi kollégisták, de azért vicceseket mondanak egymásnak. Például azt, hogy a nyers kutyahús tele van bacilussal, de az neki, Manszungó Muszambónak hangyafasznyit sem árt, mert a bambara férfiak szervezetét acélból kovácsolták. Másrészről például azt, hogy a nyers majomhús tele van vírussal, de az neki, Alibu Mamadi Diallónak tetűfignyit sem ront az egészségén, mert a szoninka férfiak szervezetét gránitból faragták.

Nézik a konyhaajtót: érkeznek-e már az ínycsiklandó finomságok?

Hühühű!

Brühühű!

31. Alászáll a lélek sötétlő mélységeibe.
Sárkány Győző: Trianon anzix XXXI. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

Lányregény

Te vagy életem lányregénye,
a cukormáz alatt annyi
elfojtott düh, keserűség,
a rózsaszín menyasszonyi ruha alatt
fondorlatos fekete özvegy

Te vagy életem lányregénye,
nem felhőtlen vígjáték,
de komor, kegyetlen kánon,
akár a héber biblia

A Sion-hegyre kapaszkodom fel érted,
élet után kutatok a Holt-tengerben,
fekete hajad lobog, népek zászlaja,
szemedben láng,
megtisztító tűz,
lázas gyerek vagyok,
ajkad sivatagi kút.

Hűség

Most tél van, de hiányod didergetőbb
sarki teleknél, Sztálingrádnál,
frontvonalak, vénák feszülnek,
s mintha körmöddel belevájnál.

Bűnöm, hogy nem tudok hűtlen lenni
hozzád, de tőled azt kívánom,
hogy megcsalj mindenkit, akit szeretsz,
s csak egymásnak legyünk e világon.

Vallomás

Pornót nézek – a testi szükség
nagy úr. Két éve, hogy kívánlak,
a viszonzás reménye nélkül
fizetem adóját a vágynak.

Minden porcikád tündököl bennem,
kínvallatás, hogy nem vagy enyém –
ezt hörgöm, verset, vért köpök,
de nem hal meg bennem a remény.

51. A múló idő kánonja a megújulás reményével.
Sárkány Győző: Trianon anzix LI. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

A fertőzés

neked nincs egy fikarcnyi érzésed semmihez –
szólít a karantén egyik
(nem az egyetlen)
vírusváró karaktere
pedig nem egy kibaszott űrhajó mesterséges légterében
vagyunk összezárva
mint a maguknak valónak kiképzett asztronauták
mi az a fikarcnyi érzés?
a kommunikácó képessége?
a követői képesség?
az öngondoskodás?
az együttélés?
hogy a kutyaszart ne szobapapucsban induljak összeszedni?
de hát ez téma volt
(a fikarcnyi érzés)
v/égtelennek tűnő szappanoperánk
legeslegelső epizódjától kezdve
és maradt gyógyíthatatlan fertőzésként kitörölhetetlenül
mint ébredés után
szememből és az övéből a rémálom
(az erotika?) – egyre megy
most öljed meg?
öljön meg?
ássam el magamban
ásson el magában
vadregényes udvarunk legeldugottabb sarka helyett?

pedig a legeslegelső epizódtól nyilvánvaló volt:
nekem tényleg nincs egy fikarcnyi érzésem semmihez
ahogy bárkinek hozzám/hozzá!
anamnézisként ordít ez rólam/róla azóta is
bele a világba
ott állunk
ülünk
fekszünk egymás mellett
karanténban
szájmaszk nélkül

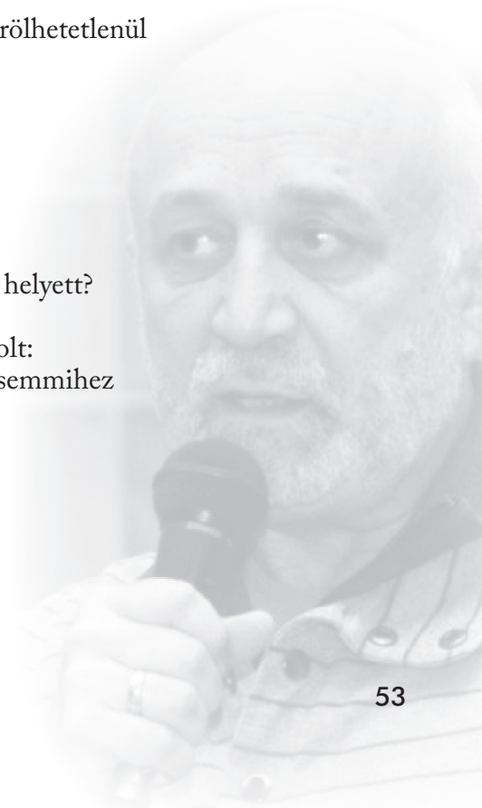

A brancs

ha kilépsz az utcára
kötelező a szájmaszk
az alkalmi brancsban szájkosár is ajánlatos
ha nincsen
megteszi a füldugó!
ha nem hallod a szövegeiket
és nem tudsz szájról olvasni
nem lehet harapni sem
de még a fegyverhasználat lehetősége sem kísért

téged egyáltalán
……....

ez az alkalmi fekete levesek túlélési receptje

de megúszhatod a lelki gyűrődést másként is:
karantén!
nem lépsz ki az utcára többé
nem kell szájmaszk
szájkosár
füldugó

holott az „alkalmi” színen
ugyanúgy kaszál a szómágia
nélküled is:
jobbról szadomazo négerek
cigányság balról
kínai köcsögök hátulról mellbe
a hálózat horizontját migránsfelhő szennyezi
(romantikus uniszex)
de a pina és a fasz konstans elixír
polgári drog a gólöröm
pénzparipák nyerítik az igazság dalait

plusz ami fals
divatos b/irodalmi ízek a’la carte

és ott terjeng
kiéhezett ragályként
a betárazott fegyverek csövének szaga

teljesen mindegy
ki húzza meg a ravaszt

(Szentes, 1970) – Kiskunmajsa

Békés

A gangon pakoltunk le a gyerekekkel.
Csönd volt, nem jött elénk. Mint amikor
egy ölelés, amit addig ingyen megkaptál,
nem jár többet.
A szobában találtam rá, egy fotel mélyén,
hatalmas képernyő előtt. Hátulról nem látszott
belőle semmi. Csonttá soványodott utolsó
találkozásunk óta, épp, mint a ráktól, halála előtt.
Belém nyilallt, hogy megint meg fog halni.
Hol fáj? – kérdeztem.
A szemem – mondta.
A fél arcát sapka takarta, nem mertem alánézni.
Az asztalon kék lábosban paprikás.
Egy személyre: nyilvánvalóan nem várt. Pedig
jó lett volna a velehalt ízt megkóstolni.
Öregszem. A mellévé, a lábaivá lett a testem.
A sorsából enyém egy púpos tányérnyi adag.
Ledózerolt házakba járok álmaimban.
Nyugodni békében.

Rézangyal

Nem estek meg velem
az Élet Nagy Közhelyei.
A Giccs se jött el, hiába vártam.
Kommunikációs nehézségekkel küzdök:
a narratívában nincsen számomra hely.
Alkonyodik, én meg bogarakat látok,
az árokszélen hetek óta ázó
sapkát, melltartót, melegítőt,
s csak aztán a mennyet, hogy kiszakadt,
mikor a kátyúba gyűlt vízen át
biciklin hasítom az eget.

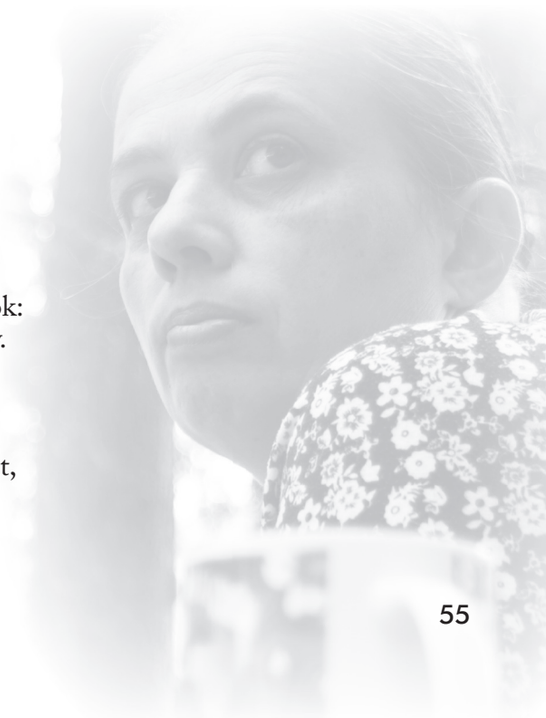

Csendélet

Méz, hullott körte, árnyék.
Soha nem vágytam többre.
Az is így nézne ki, ha élnék.
Nyárszag, hétköznap lenne,
kiűzetés előtt.

Küllők

Ágyás fölé hajolni,
elveszni valaki másban,
a boldogság nem érzés,
de otthon a nemtudásban.

A bukás, mint egy falat kenyér,
egymásban laknak: hit és félelem,
tudok veled mit kezdeni, jól van,
még ha te nem is énvelem.

Eddig véleményem volt,
lefeslett rólam a szerep.
Halotti toromon ülök,
mostantól jön az ismeret.

Nem esküdött, nem mondta, hogy örökre.
Az eget, a földet nem vérezte össze.
Átöblítette annyi arc, kevés volt:
maradtam polcán én, a csorba bögre.

Azzal kezdődik, hogy vége.
Nem jutottam mégse át.
Innen és túl egy az este.
Holnap, kétezer éve.
Várok rád.

Halott beszéd

Páran dideregtünk
a temető kapujában.
Akkor eszméltem rá
igazán, hogy nem
tudok
gondolni
rád.

Nem volt okom gondolni rád,
se a nagybátyámra, se másra.
A halott rokonaim vagytok.
Ugyanúgy telt minden,
mint anno a nagybátyámnál:
anyámék talán sírtak bent,
én pedig fogtam
az öcsém kint, a szélben,
és azon járt az eszem,
milyen jó lenne ágyba bújni
és henteregni a lánnyal,
aki akkor elvileg
szeretett engem,
és még ide is eljött
velem.

Gondoltam rád néha,
ha anyám megkérdezte,
voltam-e bent az otthonban.
Ritkán jártam oda,
mondván, nincs
időm leutazni Dorogra,
valójában utáltam azt a szagot,
amiben élned kellett,
mert öreg voltál és unalmas.

Két szép emlék merül fel bennem –
előre látom, ahogy anyám meg-
haragszik rám emiatt:

(Esztergom, 1997) – Tát

kekszet adtál és kockacukrot,
mint a lovaknak, ha jók voltak,
ilyen voltam én,
meg pénzt adtál fagyira,
ezer forintot,
egy gömb akkor 120 forint volt,
a többit a bátyám zsebre rakta,
és ma kéreget: cigire és sörre,
szóval valamit tettél értem is
és őérte is.

Didergésünk merő bűntudat volt,
lehet, inkább panaszos hazugság,
mert szeretve lenni életszerű,
és te meghaltál.

Nem gondolok rád,
nem járok temetőbe,
nem panaszkodok, nem
állok ki melletted, nincs
titkom veled, valami
vér köt bennünket össze,
olyan nagy és osztott
világ ez itt,
csupa folt, bűnös ruhadarab,
halotti imád tőlem kellett
volna megkapnod,
hangom silány és nevetséges,
szemem téged meghazudtoló,
üres, mint
a tekinteted.

Páran dideregtünk
a temető kapujában.
A napszemüveges pap
kiszállt az Audiból
megnézni, van-e élő
a közelében, ránk nézett,
gyorsan földbe helyezett
téged és átvette a borítékot.
Mi pedig ott maradtunk,
úgy, páran, dideregve az
óriási szélben, amit te kavartál,
először lehidalva a paptól,
majd mindenki fotózni kezdte
a telefonjával, hogy végre
a föld alatt vagy.

Kénytelen voltam
én is beállni a sorba,
anyám rám rivallt.
Sosem búcsúztam el tőled,
nem is ismertél föl engem.
De én tudtam rólad, csupa
üres tekintet voltál, amíg
ismertelek, és a fotó, amin
csak a neved látszódik,
még itt van a telefonban,
látlak, és próbálok mély
és meghitt búcsút venni tőled,
hogy talán a túloldalon,
ha felismersz, ha megtudod,
hogy rokonok voltunk földi
mivoltunkban, engedd magad
valami kötelékbe verni,
mint unoka és nagymama.

Karanténszerelem

„Van egy nő.”
(Esterházy Péter)

Kibújt az első újhagyma a földből,
bentről néztem, ahogy nő, ahogy nő.
Hallottam érrendszerét kifejlődni,
sóvárogtam, magamban belül.

Olvasás közben elkalandoztam, nem
érdekelt holmi boldog csemete,
valami vastagtörzsű tölgyfa, hanem
ez a vékony, egészséges élet. –

Ilyennek láttalak, újnak és félszegnek,
ahogy nősz, ahogy haladsz a magasba,
s fényes szárad felém int, az ablakból
bambán néztem feléd, s elbújtam előled.

Így teltek a napok, az évek, hol eltűntél,
hol visszajöttél, mindig ugyanott, mint
idén, s én boldogan, tudván, most nincs
hová menekülnöm, karantén van, nézlek.

S ott állok mindennap, minden délben,
figyellek, ahogy felém intesz, és másra
figyelsz, figyellek, ahogy boldoggá válsz,
ahogy boldoggá válok a bezártságban.

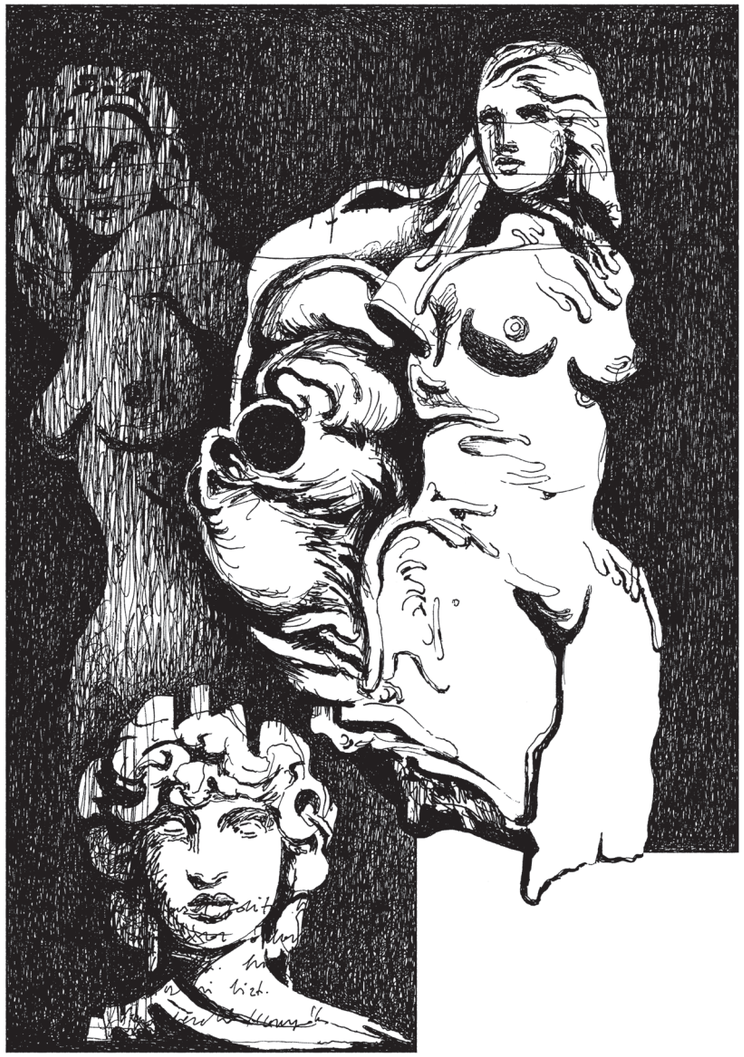

20. Első lépés tehát a tudatosítás.
Sárkány Győző: Trianon anzix XX. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

Velence sebei

Siklanak még
fekete gondolák
a Rialto híd alatt,
és a város látványától
káprázik a szem,
de galambok helyett
sirályok lepik el
a Szent Márk teret,
s a Mózes-gát csak kalmár-álom.
A pusztulás markába zárt
paloták léte ingatag:
újabb seb Velence arcán.
A harangok vészjóslón konganak,
keserű dallamuk beakad
a tenger-marta partba.
Komorul a súlyos ég
a karneváli maszk alatt.

Hamu és korom
(egy tűzvész margójára)

Párizs éke, Notre-Dame,
asszonytested lángol,
kiáltanál, ám ajkadra ég a sikoly,

még sosem láttál ennyi fényt,
pedig évezrednyi nemzedék
ünnepelt és gyászolt
karjaid között,
nyakadra száz tonna
ólom olvad,
szíved hamu és korom,

katedrális,
ki most keresztként lobogsz,
és hónod alatt jajgat
a megriadt világ,
hisz karjaidban két évszázad
munkájának verejtéke ég,
sebesült vagy, de nem halott,
– rózsaablakodon
csillagok ragyognak
s verítékedből szárnyak nőnek.

Londoni képeslapok

A British Museum oszlopait
kikezdte a szél,
falaira szmog rakódott,
zsúfoltak a metrók,
az utasok mobiljukba temetkeznek
vagy bámulják a hirdetéseket.

*

A belvárosban több a felhőkarcoló,
mint a régi épület,
ismétlődnek a formák és színek,
a vöröstéglás házak monotóniáját megtörik a graffitik.

*

Nelson admirális
katonák helyett a Trafalgar teret szemléli,
szobra karcsú, magas obeliszken áll,
a szökőkutak párkányán galambok sziesztáznak,
mikor feltámad a szél,
arrébb rebbennek,
azután visszaszállnak.

*

Delet kongat a Big Ben óratornya,
a nap rácsorgatja vékony aranyát,

a parkokban srácok piknikeznek,
a híres gyep zöldje már
gyérebb és fakóbb.

*

Tömörülés a Temze-parton;
zsonglőr pózol a rögtönzött dobogón,
hajlong s izgalmat ígér,
fadeszkákon egyensúlyoz,
magát tapssal cicomázza,
majd körbejár a délutáni gázsiért.

*

Tajtékzik az emberhullám,
halmozódnak a zajok,
az utcákon Beatles-, Queen-
és Spice Girls-dallamok keverednek,
belevesznek a londoni ködbe,
de a tüntetők és mutatványosok lármája
harmóniában ölelkezik össze.

10. Az épületen belüli, ötvenkét méter hosszú és hét méter széles Cotelle csarnok, idilli életképeivel, dús brokát burkolatával, öt darab huszonnégy-karú csillárjával a fényűzés netovábbja. Sárkány Győző: Trianon anzix X. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Kecskemét, 1973) – Szeged

Isten, ítélet

részlet az azonos című regényből, melyben az ország készülődik a gyászra, Szórád Lőrinc pedig hazalátogat

Lőrinc szedelődzködött. Nagy lovag ellátta megfelelő mennyiségű arannyal. Legelőször is egy fiatal, szilaj kun hátaslovat vásárolt, öreg kancáját így teherhordásra foghatta. Öltözékét kiegészítette újabb darabokkal, és egy kereskedővel levelet küldött a nővérének meg a sógorának Szórádra, amelyben beszámolt páduai tanulmányairól és közeli nápolyi küldetéséről (utóbbiról csak annyit írt, amennyit írhatott), valamint arról, hogy tervei szerint útjának első szakaszát a következő útvonalon teszi meg: Buda–Szeged–Bátmonostor, egyszersmind jelezte, hogy ha már így alakult, meg fogja látogatni Szórádot. Ezután megéleztette fegyvereit a fegyverművesek utcájában, aztán megalkudott azzal a besenyő kalmárral, akihez Nagy lovag irányította. A besenyő először mogorván fogadta, később azonban, miután fülébe jutott, hogy ifjú útitársa jártas a fegyverforgatásban, megörült az erősítésnek.

– Ha urunk elhagy bennünket, bármilyen idők jöhetnek ránk – szögezte le a kalmár tudálékosan.

– Lajos herceg keze biztos, és immár elég erős is – felelt Lőrinc.

A kalmár tudomásul vette, amit hallott, s heteken keresztül, egészen Szeged határáig nem váltott több szót utasával. Talán kétnapi járásra lehettek a várostól, amikor újra megszólította:

– Te ismered ezt a Szegedet, igaz?

Lőrinc bizonytalanul ingatta a fejét.

– Nem sokszor jártam benne, s az a kevés alkalom is régen volt már. Azonban atyámtól sokat hallottam felőle…

– Arra azért csak tudsz válaszolni: igaz-e, hogy nincsenek falai? – erősködött a besenyő.

– Az éppenséggel igaz – hagyta rá Lőrinc. – Fölösleges volna falakat húzni a házak köré, meg aztán a követ is messziről kellene szállítani. Szegedet védi a Tisza és a belőle kiszakadó ezernyi apróbb és nagyobbacska vízér. A város voltaképpen szigeteken fekszik, egymáshoz közel fekvő kisebb települések alkotják, egészen pontosan három fertálya van. Apám mesélte, hogy többször javasolták már egyes túlbuzgó városiak, hogy legalább a központi részeket vegyék körül palánkkal, gyepűvel, ám végül mindig elvetették az ötletet. Ezek a városrészek amúgy magasabban is fekszenek a környező vidéknél. A Tisza-parti hajókikötő és környéke pedig, ahová a régi kőút torkollik, igazi városnak mutatkozik, majd meglátod.

– No és vára? Vára csak van!

– Van. Az van! Most ugyan, ha jól hallottam, Budán, zálogban éppen. Lajos herceg zálogosította el a menyasszonya rokonságának, ajándék gyanánt.

– Magam is így értesültem – bólintott kurtán a besenyő. – Jó vár?

– Erős, jó vár – mosolygott Lőrinc. – Amennyire tudom, nagyjából téglalap az alapja, három kapuja van, kettő ezek közül toronnyal védett. Minden sarkán bástyák, a legnagyobb közülük az Öregtorony, délkeleten, a folyó partján... Hanem a kereskedelem a város dolga, emiatt ne aggódj, a várnak ahhoz nincs köze. A király emberei elveszik, ami a királyé, ahogyan tették mindig is Szent István óta, de ezenfelül a sónak és halnak meg a délnyugati Tarcal-hegység borainak köszönhetően gazdag polgárok nem tűrnek beleszólást az ügyeikbe!

A besenyő elhúzta a száját.

– Helyes – mondta. – Helyes!

Lőrinc jól ismerte az efféle kalmárokat: tájékozottak, mégis mindig bizonytalanok. Ha keresztények, szégyellik a mesterségüket, s attól tartanak, már csak megvetésből is zaklatni fogják őket, ha muszlimok, mint a besenyők egy része, köztük az ő útitársa is, büszkék az ügyességükre, furfangos eszükre, ám ezt mindenáron leplezik, amint azt is, hogy mindenről mindig ők értesülnek legelőször. Próbálnak úgy létezni, akár az árnyék: csöndben, észrevétlen.

Azért Lőrinc nem állta meg, hogy ne meséljen tovább.

– Apámtól tudom, hogy a várat régebben, még a szent királyok sarjainak idejében kevés ideig bírták a híres-neves johannita lovagok is, noha erre már alig emlékszik valaki. Talán nem is igaz. Sokat megért katonák állítják, hogy ők bizony nem látnak johannitákra utaló jeleket a vár építési módozatain, bár ez lehet az idő rövidsége miatt is, amit a lovagok Szegeden töltöttek. Több templom és több kolostor áll a városban, bizonyságául gazdagságának, nemességének, jámborságának és nagyságának. A Szent Dömötör-templom a várhoz közel emelkedik, a Szent Györgyről nevezett pedig Felszegeden; ezek a szegedi főesperesség alá tartoznak. A déli Szent Péter-templomról azt beszélik, a johannitáké volt egykor, miként a vár, manapság azonban csak omlik és romlik, bár a környéke éppen mostanában kezd igazán benépesülni, ahogy hallottam. A ferencesek kolostora és Szent Erzsébetről elnevezett egyháza a várban, a dominikánusok klastroma Felszegeden áll, a Szent Miklós bencés apátság ugyancsak ott. Ez a Felszeged amúgy a város központi részei mellett a leginkább figyelemre méltó terület, sok jó mesterember lakja, főleg hajósok és halászok, és arra találod a pénzverdét is, amely jó királyunk kegyéből működik Isten és a város dicsőségére.

A besenyő mindvégig bólogatott Lőrinc beszédére, de igazán nem figyelt oda. Nyilvánvalóan nagyon jól tudta mindazt, amit tudnia kellett. Szórakozottságától Lőrinc kedve is lelohadt, szavai elapadtak.

A következő nap délutánján – már föltűntek előttük a szegedi templomok tornyai – Lőrinc, málhás lovát rájuk bízva, elvált a kalmároktól azzal, hogy két nap múlva újra csatlakozik a karavánhoz, és elnyargalt Szórád irányába.

A tüdejét teletöltötte a levegő régi ízével, amit annyi év elteltével is pontosan megismert. Ahogy közeledett a helyhez, ahol nevelkedett, egyre jobban hajszolta a lovát. Az állat sörényére borult, bátran ugratott át kidőlt fákon, árkokon, bokrokon, a szíve a torkában dobogott. Mire a birtok mezsgyéjéhez ért, ló és lovasa fürdött a verejtékben. A gyepűnél mégis visszafogta a száguldást. Óvatosan nézett körül, nem lesi-e birtokőrző legény valamelyik fa koronájából. Lépésben haladt át a határon, és csak akkor váltott ügetésre ismét, amikor senki nem kiáltott rá, senki nem toppant elébe, nem csapódott figyelmeztető nyílvessző a ló patái elé. Gyorsan elérte az udvarház körül szétszórtan álló kunyhókat. Békés kép fogadta: a majorság szép számban kapirgált az udvarokon, mezítlábas gyerekek hada szaladgált mindenfelé. A házak előtt állingáló férfiak félelem nélkül tekintettek rá.

– Csak nem az úrfi? – hallotta egyszerre valahonnan. A hang felé fordulva az egyik régi kun legényt pillantotta meg. Igaz ugyan, hogy réges-régen nem legény volt már, mégis azonnal ráismert. Széles mosollyal kérdezett vissza.

– Hát nem őrzi senki a gyepűt, Edömér?

– Minek őriznénk, jó uram? Nincsen már veszedelem esztendők óta.

Lőrinc leugrott a nyeregből, az öreg kunhoz szaladt. Megszorították egymás kezét.

– Hát a néném meg a sógorom?

– Benn vannak a házban, várnak rád napok óta, jó uram!

Lőrinc rábízta a lovát Edömérre, ő maga a ház felé indult. A torkában dobogott a szíve. Aprónak és szegényesnek találta a nagyrészt fából rótt, földszintes épületet, parányinak, vaksinak az ablakait, amelyeken halhólyag feszült, mosolyognivalónak földdel erősített oldalát, mohával benőtt zsindelytetejét. Sejtette ugyan, hogy így lesz, mégis elkeseredett kissé. Mielőtt beléphetett volna, egy sudár, de lesunyt fejű asszony és egy elnehezült, görnyedt férfi jöttek elé a tornácon. Mikor a lábát a grádicsra tette, mindketten mélyen meghajoltak.

– Isten hozott, öcsémuram, itthon! – köszöntötte Jolánta.

– Isten hozott, sógor uram – dörmögte Amadé. – Remélem, nem szenvedtél nagy fáradalmakat az úton!

Lőrinc megtorpant, nézte a két ünneplőruhába öltözött embert. Alig hitte, hogy a rokonait látja, borzadva érezte meg a belőlük áradó már-már állati szorongást. Nem szólt egy szót sem, csak a nővéréhez futott, hogy magához ölelje. Amint hozzáért, úgy érezte, az anyját érinti meg, s ettől kis híján kicsordult a könnye.

– Jaj, néném és sógor uram – habogta elszorult torokkal –, el sem hiszitek, milyen boldogság nekem ez a nap!

– Mi is örvendezünk hazatérésednek! – hajolt meg felé ismét Amadé.

– Reméljük, a birtokodat rendben találod, és elégedett leszel azzal, ahogy a jussoddal bántunk. Bízunk abban is, hogy tehetségünkhöz mérten a lehető legjobban ki tudjuk majd elégíteni méltányos és nagylelkű követeléseid! Tisztában vagyunk azzal, itt te vagy az uraság, s mi csupán alázatos szolgáid kívánunk lenni, semmi több!

Lőrinc hátralépett, végignézett a két emberen, nem tudta, sírjon-e vagy nevessen.

– Én csak azt látom, sok a baromfi és sok a gyerek – szólt végül higgadt, nyugodt hangot erőltetve magára. – Azt látom, hogy a sok kölyöknek kerek az arca és dudorodik a hasa a pendely alatt. Szórád virágzik, még jobban is, mint az ország egyéb részei. És én bizony bejártam sok vidéket, nem a levegőbe beszélek, hihettek nekem! Hogy ez itt az én jussom volna, az eszembe se jutott. Messzire sodort innen a sorsom… Az Úr akarata és néhány alig ismert uraság szeszélye a távolba szólít most is, kurta látogatásra van csupán időm. Nem állítom, hogy nem fogadom el, ha megvendégeltek és megajándékoztok valamivel, de követelni semmit sem követelek, amiképpen nem tekintem a szolgámnak egyikőtöket sem. Rokonok vagyunk, egy család, egy vér. Én képtelen lennék a birtokot megtartani ilyennek, ti ellenben nagyszerűen értitek a módját a megfelelő és mind az Úristennek, mind a teremtményeinek megelégedésére szolgáló gazdálkodásnak.

– Hát nem azért jöttél…? – csodálkozott a nővére.

– Azért jöttem, hogy beszívjam a szórádi levegőt – csattant föl Lőrinc, ezúttal hangyányit ingerülten. – Meg azért, hogy lássam a házat, ahol fölnőttem, ahol anyám és apám élt és meghalt. Ezért jöttem, semmi másért, szeretett nővérem! S holnapután megyek tovább. Nem a magam dolgában járok, testvér, s attól tartok, én már soha életemben nem fogok a magam késztetése szerint cselekedni, mert nem áll majd módomban sosem.

Jolánta és Amadé ezektől a szavaktól teljesen megváltozott. A férfi kihúzta magát, kezét nyújtotta a sógorának, beljebb tessékelte a házba. Jolántában föléledt az anyai ösztön, és már vigaszra és gondoskodásra szoruló kisöccsét látta az érkezőben, nem a veszedelmes urat, akitől függenek, s aki nyilván azért érkezett, hogy megdorgálja őket, és kicsikarja belőlük a lehető legtöbb csengő-bongó aranyat, amiből kedvére dőzsölhet majd Itáliában, ami, ha a kósza híreknek hinni lehet, a romlottság kénbűzös földje. Előparancsolta gyermekeit, az aprócska fiút és leányt, akik kezet csókoltak nagybátyjuknak, és szeppenten figyelték furcsa viseletét. A leányka Lőrinc ölébe kéredzkedett, a zekéjét díszítő ezüst boglárral játszadozott elmélyülten, sokáig. Lőrinc még Páduában vásárolta a díszt, igen becsülte és büszke volt rá, hamarosan mégis az unokahúgának ajándékozta, aki sikított örömében, és körbe-körbeszaladgált az udvaron, mindenkinek mutogatva, miféle ajándékot kapott.

Csakhamar az asztalra került az étel, a bor, és Lőrinc egyre csak mesélt: Visegrádról, Kadosa haláláról, Nápolyról és Páduáról, a hatalmas városokról, a beláthatatlan tengerekről, kifürkészhetetlen szerzetesekről és különös lovagokról (utóbbiakról fölöttébb homályosan). Mesélt a királyról és arról, úgy hírlik, megszámolta már napjait a Mindenható. Megemlítette Lajos herceget, a trónörököst és Erzsébet királynét, a fenséges asszonyt. Testvére és sógora szájtátva, szinte vallásos áhítattal hallgatták, míg bele nem fáradtak a sok beszédbe mindannyian.

– Holnapután indulok tovább – emlékeztette Lőrinc a családot. – Egy besenyő kereskedővel utazom, mielőbb Itáliába kell érnem.

– A holnapi nap hát még a miénk, sógor! – csapott a vállára Amadé. – Mit szólnál egy vadászathoz? A legények tegnap este bölényt jelentettek erdeidben. A potyadékát már hetekkel ezelőtt fölfedezték, s jó ideje izgatottan várjuk, mi sül ki ebből. Most végre megmutatták magukat az állatok: egy hatalmas bika és három vagy négy tehén. Borjak is járnak velük.

– Nem bánom – mosolygott Lőrinc. – Menjünk rájuk! Utoljára a budai hegyekben vadásztam, amikor a studium generalében mélyítettem tudásom. Akkor szarvasra mentem, de az erdő oly rejtekeibe vezetett, ahol olyasmi várt rám, amitől megilletődtem. Azóta nem űztem vadat.

Amadé szélesen vigyorgott.

– Itt az ideje, hogy bepótoljuk!

Nyugovóra is tértek gyorsan, hogy másnap kipihenten, erőtől duzzadón vessék magukat a bölények után. Lőrinc a hajdani bálványról álmodott, ami előtt a szarvas teste áldozat gyanánt hevert.

A sógorokat hét ifjú kun legény kísérte meg Edömér, a harcedzett, öregedő vitéz, akinél jobban senki nem ismerte a birtokhoz tartozó erdőket. Napkeltével indultak, éppen csak egy kevés hideg libasültet faltak előtte, könnyű borral öblítették. A vadászgerelyek frissen élezve, a tegezek új vesszőkkel teli, a kulacsokban savanykás tavalyi bor. Amadé nehéz számszeríját is lovára kötözte, amiért a kunok magukban kinevették: a nehézkes fegyvert túl soká tart fölajzani, célozni is hosszadalmasan lehet csak vele, és bár a bivalybőrrel vont vastag tölgyfa-pajzsot is átüti, a lomhának tetsző, ám valójában fürge és ravasz bölény ellen mit sem ér. Jolánta aggódva tekintett utánuk, maga sem tudta, öccsét vagy urát félti jobban. Úgy érezte, most ismerte csak meg a fivérét, végtére is gyerek volt még, amikor elváltak. Szívében hatalmasra duzzadt az iránta érzett szeretet és büszkeség: lám, nemcsak tanult, a király közelébe jutó udvari ember, bizalmas feladatok végrehajtója, de jóságos és nagylelkű uraság is egyben, aki nem felejti, mit jelent a vér szent köteléke, és – bármennyire is megtehetné – nem akarja kifosztani a rokonait.

A vadászok mélyen behatoltak az erdőbe. A legények mutatták az irányt, amerről az állatokat jelezték. Amennyire lehetett, csöndben ügettek. A fák ágai között mókusok ugráltak, a bokrokban borz zörömbölt, róka surrant. Olykor egy-egy csapat őz iramodott el mellettük, fehér faruk akár sebesen röppenő óriás lepkék, lebbentek ide-oda a vadászok szeme előtt. A madarak vidáman hangoskodtak, ám ahol átvonultak, ott menten elnémult minden erdei élőlény. Lőrinc élvezettel hallgatta az erdő zajait. Eszébe jutott, hogy Itáliában jóval csöndesebbek a madarak, nyilván a gyakori vadászatok miatt. A taljánok kedvenc eledele az énekesmadár, amint Nápolyban és Páduában is megtapasztalhatta, míg itthon legfeljebb nagy éhínségek idején fanyalodnak rájuk a parasztok.

Egy tisztásra érve megállapodtak, meghúzták a kulacsokat, s elengedték a nyugtalan ebeket. A kopók rögvest izgatott szimatolásba kezdtek, a bokrok tövébe szagoltak, föl s alá szaladgáltak, végül határozottan megindultak egy irányba. A vadászok a nyomukban. A fák errefelé ritkásabban nőttek, és egy vizes réten Edömér hatalmas kupac ürülékre bökött. Lőrinc és Amadé sokatmondó pillantást váltottak. A kutyák csaholtak, a lovak remegtették a fülüket.

– Közel vannak – vélekedett az egyik legény.

– Jófelé indultunk – somolygott kónya bajsza alatt Amadé.

– Bízni lehet az embereiben, uram – jegyezte meg Edömér. – Ha aszongyák, erre van a bölény, akkor erre is van!

Lőrinc elfojtott egy mosolyt. A kunok önérzetességét mindig kedvelte. Büszke, szabad nép ez, ha szolgál is ilyen-olyan urakat, mindig egyenrangúnak tekinti magát velük.

A cserkészők lesiklottak a lovak hátáról, a szárakat a legifjabb legénynek vetették. Edömér pisszegett, horkantott, mire a kutyák elhallgattak, csak a nyáluk csorgott tovább. Amadé a levegőbe szagolt, figyelte a szellő járását. Jobbra tőlük sűrűbbé lettek a fák, arra indultak. Halkan, óvatosan hatoltak az ősöreg kocsányos tölgyek közé, vigyázva léptek, nehogy a talpak alatt reccsenő ágak elárulják jelenlétüket. Mintegy százötven lépés után újra gyérült az erdő, s az élen haladó Edömér szoborrá dermedt, jobbját magasra emelte, majd leejtette. Lőrinc közvetlenül mögötte osont, lélegzetvisszafojtva állt meg, amint észrevette a jelzést. Nagyon lassan Edömér mellé araszolt, és a kun vaskos, görbe mutatóujjával kijelölt irányba fürkészett. Csakhamar megpillantotta az állatokat: hatalmas, barna monstrumok, busa fejükön kurta, ám annál hegyesebb szarvakkal, marjukon, nyakukon a szőr hosszabbra nőtt, és sárgás színben játszott. Eszébe jutott Mihály, akivel Nápolyban ismerkedett meg. Tőle hallotta, hogy Erdőelve hegyei között hatalmas csordákban élnek a bölények, ide, az Alföldre is onnan hozták őket a régiek, hogy errefelé is kedvükre vadászhassák a fejedelmi állatokat. El sem tudta képzelni, milyen érzés lehet egy egész csordával találkozni, amikor ez a néhány példány is megrendíti az embert.

– Egy bika, két tehén – szűrte a szót a fogai közt Edömér. – Arra, balra, bent a bozót mögött akad még egy tehén, borjakkal. Érzem a szagukat… Az úrfi megcélozhatná az egyik tehenet, én a másikba eresztek egy vesszőt. Utána gerelyre!

Lőrinc bólintott. Közben nem kerülte el a figyelmét, hogy jó uramból úrfi lett, és ez melegséggel töltötte el. A hátán keresztbe vetett tegezből nyílvesszőt vont elő, a régóta szorongatott, szép ívű csontíj idegére illesztette. A fegyver még az apjáé volt, reggel kapta a nővérétől. Jól emlékezett rá, kamaszkorában használta néhány alkalommal. Érezte, hogy a szíve a torkában dobog, a keze hangyányit reszket. Célzott. Valaki hátulról egy pillanatra a vállára tette a kezét, bátorítón megszorította. Lőrinc megnyugodott, és amikor Edömér szisszenő hangot hallatott, azonnal lőtt. Az öreg kun telibe találta a maga tehenét, Lőrinc nyílvesszeje is elevenbe csapódott, bár nem túl veszélyes helyen.

– Hajrá, legények, kerítsétek! – rikkantott Edömér, egyúttal valami fura torokhangot is hallatott, amitől a kutyák felvonítottak, és vérbe borult szemmel rontottak a bölényekre.

A bika kitágult orrlikkal, szétvetett lábbal fordult szembe a támadókkal. Azonban – legalábbis Edömér utóbb így magyarázta – rögvest érzékelte, hogy nem rá támadnak, inkább elcsörtetett hát a harmadik tehene meg a borjai irányába. A kutyák akkorra a két sebesült óriáshoz értek, marták a lábukat, ahol érték. Amikor az első legények gerelyeiket a tehenekbe verték, az egyik eb már kifordult belekkel nyüszített a füvön, egy másik sántítva iszkolt. A legények, akár a villám, olyan gyorsak voltak, összeszokottak, biztos kezűek. Abban a pillanatban, amelyikben elhajították a vadászgerelyeket, már félre is ugrottak, és rohantak visszafelé, amerről jöttek. Ekkor Amadé számszeríja sivított föl, utána Edömér és egy sebhelyes arcú fickó lőtték ki a nyilaikat. A két tehén jóformán lépni sem tudott többet, nem kellett hosszan és fáradságosan űzni őket a rengetegben, szinte a vadászok lábai elé omlottak.

– Áldja meg az Isten ezt a gazdag zsákmányt! – vigyorgott szélesen Amadé. – És áldja meg az ügyességünket, amivel megszereztük!

Lőrinc megbabonázva nézte a leterített gigászokat. Edömér elismerően bólintott felé, cinkosan kacsintott, mielőtt sietve a kibelezett kutyához ment, hogy ledöfje a szerencsétlen állatot, ne szenvedjen, és ne is kergesse őrületbe a többi ebet fájdalmas nyüszítésével. A sántító kutyát a sebhelyes arcú vette gondjaiba.

– Az egyik bőrt majd vidd magaddal, szeretett rokon! – ajánlotta Amadé.

– Nincs elég idő a kikészítésre – tért magához Lőrinc. – Inkább atyám íját tartanám meg.

– Az a tiéd – hajolt meg a sógor szertartásosan. – Mióta atyádat magához szólította az Úr, csakis rád várt.

Időközben megérkezett a hátrahagyott legény a lovakkal, a kunok gyorsan saroglyákat eszkábáltak, és négy-négy ló mögé kötözve egyet-egyet, rájuk fordították a bölényeket. Így indultak hazafelé.

A falu lakói visongva fogadták őket, Jolánta megkönnyebbülten ölelte meg a férjét és az öccsét, utána vidáman irányította a bölények földolgozását.

Eközben Lőrinc bejárta a birtokot Edömérrel. Szótlanul lovagoltak egymás mellett, az öreg kun csak ritkán fűzött egy-egy megjegyzést ehhez-ahhoz, szántókhoz, legelőkhöz, magtárakhoz, kerítésekhez, építményekhez. Estére farkaséhesen tértek meg az udvarházba. Az úrfi lovát a lovászgyerekekre bízták, Edömér némán álldogált a magáé mellett, és nézte, ahogy Lőrinc hátasát az istállóba vezetik.

– Úrfi – szólt halkan.

– Hallgatlak – mosolygott rá Lőrinc.

– Sajnálom, hogy Kadosát elveszejtette a király. Mi mind kedveltük. Jól szolgálta atyádat, és jó embered volt neked is, úgy hiszem.

Lőrinc kurtán biccentett. Úgy van. Nem kellenek ahhoz szavak, hogy megerősítse mindezt.

– Gyerekkorodban, serdülőként, majd ifjú emberként leginkább kun harcosok vettek körül – folytatta Edömér. – Ismersz bennünket, érted a szívünket, az eszünk és a szavaink járását. Kicsit közibénk tartozol.

– Mikor Nápolyba utaztam felséges urunk kíséretében, a kunok nem egyszer úgy bántak velem, mint a testvérükkel, mert értem a nyelvüket és ismerem a lovakat – mondta Lőrinc. – Kadosának köszönhetem ezt, s nektek mindannyiótoknak. Atyám helyesen tette, hogy ide fogadott benneteket.

– Házat, munkát adott – Edömér hangja tiszteletteljesen csengett. – Hálásak vagyunk neki mind. Szerettük őt.

– Ennek örülök. Sok urat nem szível a házanépe, magam tapasztaltam.

– Sok úr rá is szolgál arra, gondolom. Ha meg nem bántalak ezekkel a szavakkal.

– Atyámhoz is őszinték lehettetek mindig. Hozzám nemkülönben.

– Tudtam… – mosolygott Edömér. – Nemhiába szeretünk téged is, úrfi. Gyerekkorod óta.

Lőrinc elvörösödött.

– Mit kívánsz, Edömér? – kérdezte rekedtes hangon.

– Gondoltam, egyedül vagy a világban, amióta Kadosa meghalt. Ha lennének jó embereid, elhoztad volna őket ide. Te azonban nem hoztál senkit, ráadásul hitvány besenyő kalmárokkal utazol – Edömér szemében huncut fény csillant.

– Ez így igaz – ismerte be Lőrinc.

– Arra gondoltam, kellene valaki Kadosa helyett. Melléd. Nemesember vagy, a rangod megköveteli a kíséretet. Familiárist, fegyverbíró vitézt.

– Én már inkább vagyok a toll embere meg a könyvé, Edömér.

– Ahogyan ma lőttél, nem erről árulkodott.

– Nem jó helyen találtam.

– Vadásztál már valaha bölényre?

Lőrinc a fejét rázta.

– Na, ugye! Ahhoz képest nagyon is jó helyen sebezted meg! De egy szó mint száz, úrfi – a kun egyenesen Lőrinc szemébe nézett, határozottan, keményen –, elfogadnál-e engem kísérődnek? Nem vagyok nemesember, de nem vagyok jobbágy sem. Szabad kun harcos vagyok, saját akaratomból álltam a családod szolgálatába, ahogyan hajdan Kadosa. Szabad akaratomból szegődöm melléd is. Hogy hasznodra legyek. Talán azt hiszed, megvénültem, ám…

– Együtt vadásztunk ma, Edömér – szakította félbe Lőrinc. – Tudom, hogy fölérsz bármelyik fiatallal.

– És mit felelsz nekem?

– Nincs semmi, ami szomorúságot okoz a szívednek, ha magad mögött hagyod? Nem marad senki, akit elemészt a bánat, ha elviszlek magammal? Lehet, hogy soha többé nem keveredünk haza!

– Az asszonyom meghalt, belefúlt a vízbe négy éve, az áradáskor. Gyerekünk nem volt. Nem született sose. Bizonnyal valami nagy bűnünk miatt, amit se a bölcs öregek, se a barátok nem tudtak kikutatni. De már nem is vágyom utódra. Ha az Öregisten így rendelte, hát legyen így.

Lőrinc Edömér elé lépett, két vállára tette a kezét, magához ölelte.

– Legyen akkor így – mondta. – Szedd össze, amit kell, rendezd el, ami elrendezni való. Pirkadatkor indulunk!

A kun meghajtotta a fejét, nagy, csontos jobb kezét Lőrinc két keze közé helyezte.

– Amint hasad a hajnal, én itt várlak, és a lovad is készen áll majd, úrfi, erről gondoskodom.

Lőrinc igyekezett palástolni megrendültségét, miközben családja körében vacsorált. Edömér fölajánlása mélyen megindította. Aztán meg, mi tagadás, elérzékenyült arra a gondolatra is, hogy talán soha többé nem láthatja a testvérét, az unokahúgát és az unokaöccsét, sem a kedélyes, derék sógort. Sem a bölény omlósra pácolt, gazdagon fűszerezett húsa, sem a zamatos bor nem tudta kellemesebb témákra terelni a gondolatait. Mielőtt

nyugovóra tért, Jolánta és Amadé egy gyönyörűen kivarrott, hatalmas szarvasbőr takarót ajándékoztak neki.

– A bölény bőrét valóban nem lehetett – mentegetőzött a sógora.

Lőrinc csak somolygott a szabódáson, miközben igyekezett erősnek és rendíthetetlennek mutatkozni, holott nagy erőfeszítésébe tellett, hogy ne ölelje keblére szeretett rokonait, és ne sírva rebegjen hálát, amiért láthatta őket, és körükben tölthetett egy kevés időt. Kurta szavakkal köszönte meg a pazar ajándékot, nehogy lelepleződjön. Nehezen forgott a nyelve, midőn elmondta, hogy Edömért, saját kérésére, magával viszi. Sem Amadé, sem Jolánta nem ellenkezett, nem is búsult a háznép megcsappanása miatt, inkább örültek, hogy az ugyan sokat tapasztalt, ám tagadhatatlanul még nagyon fiatal Lőrinc nem egyedül vág neki a nagyvilágnak. A távozó végül megcsókolta a gyerekek homlokát, ivott még egy korty bort, azzal aludni tért. A puha tapintású szarvasbőrbe burkolózva nyomta el az álom.

Reggel érzékeny búcsút vett Jolántától és Amadétól. Újfent hatalmas önuralomra volt szüksége, hogy ne bőgje el magát. Az ég alja még éppen csak derengett, amikor, Edömérrel a nyomában, elvágtatott Szeged irányába.

40. Nincs megszépítő hazugság, sem kegyes elhallgatás.
Sárkány Győző: Trianon anzix XL. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Békéscsaba, 1954) – Békéscsaba

Átjáró
Búcsú Zdenkától

Átjáró voltál bennem,
múlt és jelen sorsára
hagyott világa, ahol élet
és halál fénye még látható
vonal, ahol lépésem lámpazsinórt
követve magabiztos,
ám társtalan.

Átjáró voltál bennem,
a belül és kívül ölelő
titkok logikája, ahol testünk
közötti rés a lélek hasadéka,
visszanéző kényszer,
ám tőled eloldó hiány.

Átjáró voltál bennem,
ahol életünk lappangó
formája már sosem tér haza,
ahol a szaggatott vonal
vérzése átkelés a túloldalra,
ám végzetes a kimondott szó.

Az emlékmű

emlékmű lett a tested,
mintha újra kérted volna –
rólad fessem! rólad!
tudhattad? nem csupán
az ecset, a vászon,
s a kikevert festék gondja,
egy elfelejtett
világból léptél hozzám
a létoldalra.

szörnyen fáj, de végig
kellett nézned,
ahogy a napok, a hetek,
hónapok s az évek...
nem volt már idő,
nem volt történetünk,
amiből vissza
kellett venned!

már hiába nézek magunkra
kimosott szemmel,
megkívánt
a földfesték elfolyása,
mégsem engedett
a bennem rögzített forma,
pedig a széttört üveg színét is
kikevertem volna –
a hullámzó vers tengerét.

Szakított levél

Tavasz van, nincs tavasz.
Szabad vagy nem szabad…
Aminek nyílnia kell,
Nyílnia és virágoznia,
Ami nem…, nem akar
Bennünk szabadságot.
Ezentúl már mindig így lesz?
Kezdek attól félni,
Mi lesz, ha egyszer a nyár,
Az ősz és tél is hiába.
Muszáj becsuknom a szemem,
Hogy lássak, hogy lássalak.

(Miskolc, 1973) – Budapest

kegyetlen

a lányom álmában meghaltam
ma reggel mesélte el nekem
nem remegett
a hangja, mikor mondta
hogy hát meghaltál, mama
álmomban sokáig kerestelek
szobáról szobára jártam
hívtalak, nem válaszoltál
mert az ágyon feküdtél odabent
– a testedet felvagdosta valaki –
érdekes, mondja, és inkább csodálkozik
azon, hogy ilyesmi megtörténhet velem

engem aggaszt ez az álom
hogy mi történt velem, velünk
s lesz-e folytatása annak
a szörnyű éjszakának
amit átaludtam
s ami betölti a szobát, átszüremlik
a reggel fényein

itt van velünk
bennünk
rólam, aki
a lakás egy távoli szegletében
fekszem kiterítve véresen
a kislányom fejében
közben teát iszunk
kérdezem, hogy kész van-e a lecke
és mondom, hogy ne aggódjon
hisz itt vagyok épen és egészségesen
roppan a fogam alatt a kenyér
héja, nézem a lányom szőke haját
a kávét keverem

Természetfeletti

A macskámnak emberarca van,
és büdös a szája,
a legrosszabb pillanatokban zavar,
avagy a legjobb pillanataimat zavarja meg,
kinek hogy tetszik

nekem egyáltalán nem,

nyávog egyet, egy idegesítőt,
a megnyugtató csendet megtöri,
mert éhes,
vagy kimenne a házból,
dolga van,
belém mélyeszti a körmeit,
mégha óvatosan is,
de belém ne mélyessze senki
a körmeit, mégha óvatosan is,

ő sem,

hiába is mondják, amit mondanak,
hogy a macskák érzékeny állatok,
mert az enyém le se szarja,
mi van velem,
önző, lusta és játékból fog egeret,

egyre csak töröm a fejemet,
hogy kire hasonlít, kit idéz, de hiába,
nem tudok rájönni, mert belényávog
még ebbe is,

a macskám,

csak nézem őt, ő meg visszanéz,
feláll a szőrünk, pislogunk

De mi dolga van?
(Kukorelly Endrének)

Juan Miro, a spanyol, olyan távolról és kétkedőn
bámulja a partokat, mint aki tagad minden létezőt
és megfoghatót, legyen az falovacska, pénz, nő,
hőmérőben a higanyszál. Mint aki tagadja, hogy
valaha kiköthet valahol.

Mi ez a légy? Itt a falon, példának okáért,
merengett hosszasan, Juan, a halász, aki aznap nem fogott
ki semmit, mert tagadta a tenger létezését, a halak
létezését, végső soron önmagát,
pedig ott imbolygott vizeken nap nap után,
egyedüli köteléke a gravitáció, bár az is: alig volt hihető.

Mi ez a légy? Kérdezi hát, immár délután,
– evett – nem evett – nem tudom – a nap fénye a fehér falakra
esett, szikrázott, remegett a falakon a mész,
remegtek a falak,
a ház,
a falu is,
benne a ház, egy fal és rajta egy légy,
és ő maga, Juan Miro a fallal szemben
egy sámlin üldögélt.

Mi ez a légy? Mit csinál vajon? Mit csinál most? És amikor nincsen itt?
Napozik? Egyik húsdarabról a másikra száll? Mi dolga van?
Petézik? Megvárja, míg röptében elkapják? Leszáll?
Nem mosogat. Halásznia sem kell. A keze nem lesz vizes, nem töri fel a
lapát nyele.
Mi dolga van? Mit csinál?
Talán nincs is. Nem is létezik. Ha sokáig bámulom itt a falon, el
is tűnik, mintha nem is volna, mondta, miközben merőn bámulta
a napfény itatta fehér falakat.

De a légy már elszállt, percekkel korábban.
Észre sem vette. Mert nem figyelt.

Évsoroló

Ébredés: napsugár,
Első hó: január,
Első szó: „nem adom!”,
Fut az év, lehagyom.

Sok fodor: rokolya,
Nagy fiúk mosolya,
Jelmezbál: jelenés,
Február, nevetés.

Március idusa,
Irénke cicusa,
Viruló cseresznye,
„Bárcsak már teremne!”

Húsvétkor fecsegés,
Tojások: keresés,
Április illatos,
Ébredés: fél hatos.

Májusfa: majális,
Cseppet se banális,
Énekszó: anyáról,
Őróla, magáról.

Szent Iván: tűznyelő,
Június: ölelő,
Tábortűz: rebbenő
Szalonna: cseppenő.

Július: nyaralás,
Eperdzsem-kavarás,
Szilvakék Balaton,
Bicikli a tavon.

Nagyinál nagyon jó,
Augusztus: csapongó,

Tyúkólból friss tojás,
Hó vége: iskolás.

Szeptember szavatol,
Iskola: zakatol,
Sok szakkör, zongora,
Tudomány: doktora.

Szüretkor szaladunk,
Október: kacagunk,
Falevél: sárgállik,
Kerti tó párállik.

November: temető,
Senkit sem feledő,
Töklámpás: ijesztő,
Hozható, vihető.

Feri bá: Mikulás,
December: lazulás,
Virgács az egy vessző,
Nem túl vágygerjesztő.

Karácsony: szeretés,
Kismadáretetés,
Diós mák, káposzta,
Nagyi ma áthozta.

Éjfélkor egy pezsgő,
Hangosság: rettentő.
Öreg év: fejkendő,
Itt az újesztendő.

Bóbiták verse

A Bóbita az Bóbita, az Bóbita, az Bóbita,
Akkor is, ha Szabó Sári, akkor is, ha Tóth Ida,
Szőke fürtje, barna konca, ha a frufru fekete,
Mindenképpen elalussza, és elállhat a füle.

Az oviban gyerekek laknak, varázslók és Bóbiták,
Egyformák, ha Szabó Sárik, és ha éppen Tóth Idák,

Így születtek, angyaloknak, és az angyal olyasmi,
Aki boldog, hogyha nevet, s tud a padlón tolatni.

Minden álom kerek lesz, ha fújunk bele levegőt,
Minden gyerek tud repülni, megmássza a hegytetőt,
Kalimpál a hurkás lába, és göndör a mosolya,
Álmát őrzik plüss csigák és járókája nyoszolya.

A Bóbita az Bóbita, az Bóbita, az Bóbita,
Akkor is, ha megint, mégis, anyának kell szólnia,
Békahadak fuvoláznak, jön hajnalban a kukás,
Bóbitákat szél kergeti: de jólesik a futás!

26. Az emlékezés mellett Aoidé, a dal és Meleté, a gyakorlás múzsája, akik megéneklik a titánok harcát és támogatják az esendő embert továbbélni. Sárkány Győző: Trianon anzix XXVI. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

(Gyula, 1987) – Békéscsaba

Rutin

Ez a reggel is olyan volt, mint máskor. A folyosón felkapcsolták a villanyt, a gépek megszokott rutinnal ébredeztek, papírtálcát emelgettek, felforrósították a beégető hengereiket, villództak, egymásra hunyorogtak a kezelőpanelek. Elektromos hangoktól lett terhes a levegő, susogtak a papírlapok, megkezdődött a munka.

Ezen a folyosón, a tetőablak alatt, B7035 is végezte a dolgát, mint rendesen, nem gondolkodott, nem is tudta, mit csinál, azt hitte, a világ ennyiből áll: minden reggel érkezik egy ember, aki megeteti őt üres papírral, aztán köpködi kifelé a teleírt lapokat ezerszámra, míg be nem sötétedik. De B7035 más volt, mint a többi másoló, mert egy idő után többre vágyott. Egyszerre, nem tudta miért, rossz érzete támadt. Nem tudta nevén nevezni, nem fogalmazott még meg ez idáig semmit, csak parancsokat hajtott végre, áramköreibe égetett rutinok szerint.

Szóval nem tudta, mit érez, de elnevezte unalomnak. Unatkozott. Az unalom mellett azonban megbújt egy másik érzés, egy izgalmas, szokatlan érzés. Igen, kíváncsiság, ez jó, jó név, nevezzük ennek. Szóval B7035 kíváncsi lett.

Miért lesz sötét? Ki az a furcsa, négynyúlványos alak, aki minden reggel megeteti őt? Csupa buta kérdés egy fénymásolónak. Eleinte nem is foglalkozott vele, de az áramkörei között vibrált a nyugtalanság, mi lehet az ablakon túl? Honnan jönnek az emberek? És hol vannak a tápkábeleik?

Élt egyszer egy öregember egy trópusi lakatlan szigeten, s azt érezte, hogy minden egyre rosszabb lesz. És rosszabb lett. Aztán talált a parton egy bazi nagy, fehér fénymásológépet, amit félig belepett a parti homok. Nem tudta, mire való, azt sem, hogy kerülhetett oda, de vallási tisztelettel kezelte és minden csütörtökön, mert a csütörtök volt az áldozó nap, körberakta kókuszdióval, így áldozva a fehér szörnynek, hogy ne falja fel őt.

Ha a statisztikát nézzük, mert a matematikusok szerint a számok nem hazudnak, egy fénymásoló öntudatra ébredésének esélye a tudomány mai állása szerint a nulla felé konvergál. Ám, ha a nagy számok oldaláról vizsgáljuk a kérdést, ugyanazon matematikusok szerint igazából éppen ideje volt, hogy annyi nyomtató közül egy öntudatra ébredjen végre. Ez nem tartozik szervesen a történethez, a krónikás csak kitért rá, hogy a matematikusok a statisztikákat nézve bármit alá tudnak támasztani, akár az ellenkezőjével is. Ebből következik, hogy a matematikusok nem előítéletesek, és ha a Föld összes lakosa matematikus lenne, nem lennének vallásháborúk a bolygón, mert mindenki azt hinne, amit akar, ha alá tudja azt statisztikával támasztani.

Egy biztos: B7035 élete is egyre rosszabb lett. Mindig csak a munka, mondhatnánk, hogy egész életében csak dolgozott, csak falta-falta a fehér papírt. Tudta, ösztönszinten, hogy valamit tennie kell, valahogy meg kellene mozdulni – de hogyan? Hirtelen érezni kezdte az alkatrészeit, az összes rugót, fogaskereket, a festékgyűjtőtartályát, beégetőhengert, de még a belső merevlemezére nehezedő nyomást is. Addig elemezte a problémát, míg konszenzusra jutott magával: valami kicsivel kellene kezdeni, mondjuk, kiugrasztani a papírvezető görgőt, nézzük meg, mi történik. Koncentrálni kezdett, még a nyomtatási feladatokat is eldobálta, aztán egyszer csak egy reccsenés – és hopp! A papírvezető görgő kipattant a gépből, és gurulni kezdett a folyosó végtelenbe futó szőnyegén. A következő percben egy privát nyomtatás egy netes szakácskönyvből elakadt a lapadagolóban. A dinsztelésről szóló oldal ráégett a beégetőhengerre, a főzelékes harmonikába hajolva beleszakadt a laptovábbító egységbe. B7035 izgatott lett. Jönni fog a szerviz. Nincs mese, jönni fog a szerviz. B7035 eszméletét vesztette.

A szervizes srác 17 nap után érkezett. Bekapcsolta a fénymásolót. B7035 ébredezni kezdett, majd szomorúan konstatálta, hogy valaki könyékig turkál a szervei között. Messziről hallotta a szavakat, csak nehezen fogta fel. Valami lejárt. De hová? Üzemeltetési szerződés. Lejárt. Gazdaságtalan. Igen, ezt már tudta, az élet is gazdaságtalan. És igazságtalan. Ezt egy másik négynyúlványos mondta. Kikapcsolunk és ugyanott ébredünk. Ezt B7035 gondolta. A kiszállási díj húszezer. Ezt pedig a szervizes. B7035 kezdeti optimizmusa finoman a nihilizmus felé hajlott. Koncentrálni akart, nem tudta, képes-e rá. Kihúzták a konnektorból, ám most valamiért nem veszítette el az eszméletét. Tolni kezdték egy másik folyosóra, a folyosóról egy félreeső terembe. Mindenütt sárga és sárgább gépek, minden mozdulatlan, olyan, mint egy fennkölten züllő mauzóleum, csak nyomtatókból. B7035 nagyon furcsán érezte magát, mintha egyszerre több helyen lett volna, látta a gyárat, ahol építették, a tesztelést, érezte a becsomagolást, hallotta káromkodni az embereket, akik felvitték az emeletre, látta magát dolgozni, érezte a „születését", újraélt mindent a hátsó szobáig.

Látott egy folyosót, sok száz mahagóniszínű ajtóval. Tudott mozogni, elindult egy hideg-fehér, nagy erősségű fényforrás felé. Ledesnek gondolta, aztán hirtelen ötlettől vezérelve nem a fény felé haladt, hanem benyitott az első ajtón. Zuhanni kezdett. Érezte a szelet, a napfény melegét, hallotta a tenger morajlását. Pár nap alatt a sós szél félig betakarta langyos homokkal. Félálomban mintha egy öregember hangját hallotta volna, amint a legnagyobb tisztelettel köszönti őt, és arra kéri, ne falja még fel. Aztán végleg elnyomta az álom.

Másnap valaki leküldte a fiúkat a folyosó végébe a rossz nyomtatóért, de ők tanácstalanul néztek körbe, mert nem találták sehol. Biztos elszállíttatta a szerviz, csak elfelejtettek szólni.

▶ BOLLA ESZTER

„A felnőtt verseken innen, a gyerekverseken túl”

Beszélgetés Borsi Bálinttal

– Géher István László líraműhelyében tanultál versírást. Milyen hatással voltak rád a Tanár úr órái? Ott kezdtél mélyebben érdeklődni a versek iránt, vagy már ilyen ambíciókkal jelentkeztél az órára?

– A családi környezetemben az irodalom mindig magas presztízzsel rendelkezett, így szerencsére egész kiskoromtól kezdve volt lehetőségem rajongani a versekért. Általános iskolás koromban már határozott célom volt költővé válni. Szerencsére a szüleim részéről ezt az elhatározásomat nem borzongás, hanem óvatos, de határozott lelkesedés övezte. Nagypapámnak, Ranschburg Jenőnek, akinek szintén jelent meg verseskötete, mutogattam az első zsengéimet. Egyszer azt mondta, hogy láthatóan ügyesen írok, de hogy ez majd költészetté tud-e válni, nehéz előre látni. Akkor nagyon fájt ez a diagnózis, hiszen úgy éreztem, én már verseket írok, nem értettem, mi hiányzik a szövegeimből. Géher Tanár úr óráin például ezt sikerült megértenem. Az egyetemen eltöltött éveim alatt egyértelműen ezek az órák gyakorolták rám a legnagyobb hatást. Lenyűgözött az a hihetetlen szakértelem és alázat, amelyet a Tanár úr a költészet iránt tanúsít. Óriási tudásával, éleslátásával úgy világított rá, hogy milyen keveset tudok valójában a költészetről, hogy az nem demotiváló, hanem fantasztikusan inspiráló volt. Azt hiszem, kezdő művészek pályája gyakran siklik félre a túlzott önérzetességnél, ami önfejűséghez vezet. A líraműhelyeken tudatosítottam a gyengeségeim és az erősségeim, sokkal tudatosabban, önkritikusabban kezdtem írni, mint előtte, ennek pedig meg is lett az eredménye.

Borsi Bálint

– Gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt írsz verseket, bár sokszor reprezentálod úgy, mintha nem lenne sok különbség a két műfaj között. Mit gondolsz, hol húzódik a határ gyerek és felnőtt vers között? Vagy nem hiszel ebben a határban?

– Sokszor én is onnan tudom meg, hogy egy adott versem gyerek- vagy felnőtt vers-e, hogy végül a folyóirat melyik rovatába kerül be. Azt hiszem, én magam feltűnően felnőttes gyerek voltam, amíg hirtelen feltűnően gyerekes felnőtt nem lett belőlem – talán a verseim is ilyesféle szuperpozícióban vannak. Általában a gyerekben élő felnőttet, a felnőttben élő gyereket szólítják meg. A kimondottan gyerekeket célzó irodalom szerintem hajlamos alábecsülni a közönségét, ami engem már kis koromban is nagyon idegesített. Annak ellenére, hogy a gyerekek kevesebb tapasztalattal rendelkeznek az őket körülvevő világról, szerintem ugyanazok az alapvető kérdések foglalkoztatják őket is, mint a felnőtteket. Egy jó vers számomra inkluzív: minden korosztállyal lehet és kell beszélgetni félelemről, a boldogságról, a fájdalomról, a szerelemről, a halálról. A játékos formákat, rímeket talán inkább a gyerekversek sajátjának érezzük, de a játék optimális esetben a felnőtteket is gyönyörködteti.

– Tavaly decemberben jelent meg a Mondani-valók – Versek ünnepekre *című antológia, ahová többek között Fecske Csaba, Tóth Krisztina és Zalán Tibor művei mellé a Te verseid is bekerültek, s díjazták azokat. Mit gondolsz, milyen hangnemet képviselsz az antológia többi szerzőjéhez képest?*

– A *Mondani-valók* zsenialitása szerintem a sokszínűségében rejlik. Vannak benne első ránézésre az enyémeknél könnyedebb, de jóval súlyosabb szövegek is. Ami talán az én verseim sajátossága, az a már említett szürke zóna, amiben léteznek, valahol „a felnőtt verseken innen, a gyerekverseken túl”. Persze az említett szerzőknek szintén erősségük, hogy nem lehet őket egyértelműen elhelyezni a gyerekverstől a magas irodalomig terjedő skálán. Nekem nagyon izgalmas látni, hogy milyen korosztályba tartozó olvasók találnak magukra egy-egy szövegben, sokszor őszintén meglepődöm, de lehet, hogy ezzel mások is így vannak.

– Az antológia célja, hogy vérfrissítésként hasson az óvodai, iskolai ünnepségek szöveganyagát illetően. A reprezentatív kötetet egyértelműen pozitívan fogadta az olvasóközönség – irodalomkritikusok, pedagógusok és szülők egyaránt, ami azt sugallja, hogy valóban egy hiánypótló műről van szó. Te hogy látod ezt a helyzetet, tényleg ekkora szükség van ma Magyarországon arra, hogy kilendítsük az óvodai-iskolai műsorokat a megszokott sémából?

– Abszolút egyetértek azzal az általam is érzékelt kritikai konszenzussal, hogy hiánypótló kiadványról van szó. Ahogy említettem, óriási szerencsének érzem, hogy kiskoromtól kezdve nagyon sok nagyon jó verssel találkoztam. Ha csak a tipikus iskolai ünnepélyek versanyagára hagyatkozhattam volna, ez egyáltalán nem biztos, hogy így lett volna. Ezek a szövegek sokszor azt a nagyon káros és valótlan képet erősítik a hallgatóban, olvasóban, hogy a költészet egy kicsit idejétmúlt, rég lezárult valami, amivel a ma embere csak kötelességtudatból foglalkozik. Irodalomtanárként is azt érzem a legfontosabbnak, hogy bemutassam, hogy a költészet organikus, élő-lélegző dolog, nem romantikus pózba dermedt, fekete-fehér emberek bölcselkedése.

– Emlékszel arra, hogy te milyen verseket szavaltál gyerekként? Hogy hatottak rád ezek a művek?

– Emlékszem, hogy borzasztó kellemetlenül éreztem magam, amikor egy általános másodikos memoriter az „egér-szegény” rímpárt tartalmazta. Szintén rémes volt olyan verseket szavalni, ahol a szerző az anyukáját következetesen „édesanyámnak” szólítja, ami stilisztikailag nagyon távol állt a családunkban megszokottól, és azt hiszem, ezzel nem voltam egyedül.

– Az alkalmi versek egyébként sem állnak messze tőled, írtál már ballagó, locsolkodó verset, és még Bálint-napra is. A kedvencem mégis a nemzetközi hercegnőnapra készült limericked Diana hercegnőről. Mintha ez a vers a nemi szerepek szatírája lenne…

– Azt hiszem, van bennem valami ösztönös igény a dekonstrukcióra, igyekszem megtalálni egy-egy formának, témának azt az oldalát, ami talán első hallásra a legkevésbé jutna az eszünkbe. A Diana hercegnős limericket például Varró Dani hercegnős limerickjei ihlették: a szerzői oldalán a versei hatására sokan osztották meg a saját próbálkozásaikat a témában, jellemzően a tündérmesékből ismerős hercegnőképből kiindulva. Diana ennek a képnek az antitézise, az ő meséje happy end nélküli. Ha kontrasztba állítjuk az életét a mesebeli hercegnőkével, könnyen eljuthatunk a

Bárka folyóirat – Békéscsabai Jókai Színház, Békéscsaba, 2019

történeteinkbe kódolt nemi szerepek és a modern valóság összeférhetetlenségéhez. Ezt mostanáig nem gondoltam végig, de egyetértek.

– Általában hogy választasz témát a verseidhez? Különösen érdekel, hogy mi ihlette A kisbabát megették *című versedet.*

– A legkönnyebb, ha az alkalom adott, egy-egy kötött pályázat kapcsán viszonylag gyorsan sikerül rímekbe foglalnom az adott témával kapcsolatos gondolataimat. Ha nem konkrét céllal ülök le írni, abból általában keserédes, kicsit morbid, de a maguk módján szerintem optimista szövegek születnek, ami nagyjából lefedi azt, ahogy én a világot látni szoktam. Ösztönösen nyúlok a halál témájához, részben talán azért, mert ez az emberiség egyik legnagyobb tabuja. Ha sikerül ezt demisztifikálnom, váratlan kontextusba helyeznem, az mindig nagy öröm nekem. *A kisbabát megették* egyik kedvenc amerikai költőm, Shel Silverstein egy limerickjének fordításaként indult, csak időközben „önálló életre kelt". Ez egyébként gyakran fordul velem elő. Imádok fordítani, talán mert ahogy mondtam, a témánál sokszor könnyebben találom meg a szavakat. Ha viszont belelendülök, a fordításból végül inkább az eredeti által ihletett saját lesz. Nagyon közel áll a szívemhez az abszurd humor, minél nagyobb pátosz övez valamit, annál nagyobb bennem az igény, hogy viccesen közelítsem meg. Varró Dani konnektoros ügye óta tudjuk, hogy a magyar társadalom erre a témára különösen érzékeny, úgyhogy a biztonság kedvéért azért leszögezném, hogy nagyon szeretem a gyerekeket, de valójában semmiképp nem étkezési célra.

– A gyerekek visszajelzését illetően Léna szavalása többet mond minden szónál a Léna Verses Doboza *YouTube-csatornán, ahol Tudomhogy című versedet hallhatjuk. Felnőttektől, pályatársaktól milyen visszajelzéseket kaptál műveidről?*

– Kezdetben volt folyóirat, aminek a szerkesztője kerek perec megmondta, hogy ilyen infantilis hülyeségekkel nem óhajt foglalkozni. Idővel úgy érzem, szépen a helyükre találtak, hál' istennek túlnyomórészt nagyon kedves fogadtatásban részesülnek a verseim. Nagyon sokat jelent, mikor egy általam sokat olvasott, nagyra tartott művész – Tóth Krisztina, Zalán Tibor, Müller Péter Sziámi, vagy akár Géher István László – szépeket mond a verseimről, a tőlük kapott konstruktív kritikának is őszintén tudok örülni. De minden visszajelzés őszintén meghat. Jólesik, ha valakit érdekel eléggé, amit csinálok ahhoz, hogy visszajelezzen.

– Utoljára hagytam, ami talán a legtöbb olvasódat érdekli: várhatjuk, hogy saját kötetben is olvashassuk verseidet?

– Természetesen ez a cél, reményeim szerint nem kell sokat várni rá. Ahogy egyre több vers születik, sajnos folyamatosan jövök rá, hogy egy-egy évekkel ezelőtti írásomat mégsem érzem kötetbe valónak, ami némileg lassítja a munkát, de azért úgy érzem, talán akad már egy kötetre való. Én mindenesetre nagyon várom, remélem, valóban így vannak ezzel az olvasók is.

(A szerző az interjú készítésekor Oláh János ösztöndíjban részesült.)

Örögdinnye, kistigrisek, piszkosszürke gumiforgács

Emlékszem, gyerekkoromban, ha utaztunk valahova, s nagymamám is velünk tartott, mindig mesélt útközben. Zötyögött a Trabant, de mama rendíthetetlenül mondta és mondta – nem afféle tündérmeséket, hanem a saját élettörténetét, épp eléggé kalandos volt az is. Nagyon szerettem hallgatni, mert mama mindent olyan szépen fogalmazott meg, s mindig ugyanúgy beszélte el, akár ha könyvből olvasná. Sosem értettem, hogyan tudja egyformán felidézni az egyes epizódokat, de mindig sikerült neki. Az utazásairól is szólt, bár ritkán került sor arra, hogy világot lásson. Talán ő is tudta, hogy sokkal hamarabb odaérünk az úti célunkhoz így, mintha némán ültünk volna egymás mellett.

Pagony, Budapest, 2019

Ezért is jó, hogy a Pozsonyi Pagony megjelentette a *3–5–8 perces mesék utazáshoz és kalandozáshoz* című kötetet, melyben tizenkilenc kortárs szerző utazós, kalandozós történetei olvashatók. A három–hat éves gyerekeknek ajánlott kiadványt Kismarty-Lechner Zita illusztrálta. A rajzok jól illenek a mesékhez, gyakran mintha önálló életre kelnének, s egy-egy sokszínű, rendkívül ötletes alkotásról akár újabb és újabb sztorikat is kitalálhatunk, persze a gyerekekkel közösen. A 61. oldalon látható képen például annyiféle jószág kukucskál, bujkál, csüng, vigyorog, hogy Berg Judit *A rossz kistigrisek* meséje mellé odakanyaríthatnánk egy másikat, amelyben a konok kígyó, a fekete sipkás maki és a narancssárga hasú arapapagáj a főhős. Tigrisek ebben is szerepelnének, csak ők hárman, és nem a fogócskát, kötélhúzást, hintázást és ugrókötelezést gyakorolnák, hanem, mondjuk, ultiznának.

A kisebbeknek szóló mesék erénye, hogy nincsenek tekervényes mondatok, ugyanakkor igen szépen szólal meg bennük a magyar nyelv, nemegyszer a nyelvi humor is tetten érhető. Marék Veronika Pukkancs anyója például rizst akar vacsorázni hallal, ami végül sikerül is, csak másképp, mint gondolnánk. Érdekes érzésekkel kell számolnunk, ha a csemetéinkkel közösen fedezzük fel például Mészöly Ágnes időgépének, Kertész Edina kalandvágyó macskalufijának vagy Stiglincz Milán örögdinnyéjének titkát, ugyanis némiképp újraélhetjük a gyerekkori élményeket. Az odaégett fasírt, gyerekek zsivajától folyton zsémbes, mogorva szomszéd bácsi, a reggelente hiába ke-

resett, világgá ment jókedv vagy az „apa dolgozik, nem ér játszani” szituáció biztosan sokaknak ismerős. Ezek a történetek – ha nyitott lélekkel fogadjuk be őket – akár a gyerekkori sérelmeket is segítenek feldolgozni, más szemmel nézünk majd a környezetünkre és múltunkra. Legalábbis ezt tapasztaltam akkor, amikor Gimesi Dóra *Felhőbárány*át vagy Kertész Erzsi *Levente papucsai,* Wéber Anikó *A kismadár tolla* című meséjét olvastam. Újra és újra bebizonyosodott, hogy a gyerekek igenis rendkívül nyitottak minden újdonságra, és bölcsek, akár a spártai vének tanácsa. Ugyanakkor törékenyek is, tehát jól kell fogalmaznunk, hogy meg ne bántsuk érzékenységüket – akár ebben is segíthetnek a mesék, melyek egyszerre féleleműzők és töprengésre késztetők.

Bizonyos történetek a magyar irodalom korábbi alkotásaival kapcsolódnak össze szorosan, s a klasszikus vagy épp modern mesehagyományt folytatják. Dániel András *Radírmesé*jéről a Pom-Pomban szereplő Radírpók juthat eszünkbe, csak itt nincs Picur, aki megszelídítené, és jó útra térítené kedves szavakkal, még kedvesebb kérésekkel, kicsike kis hízelgéssel a rosszcsont radírozót, hát el is fogy szépen a végére. Nem marad más belőle, csak „egy kevés piszkosszürke gumiforgács”. Molnár T. Eszter meséje, *A legkisebb királylány* pedig Lázár Ervin, Békés Pál és Zalán Tibor „egyáltalánnemtipikus” mesehőseit idézheti eszünkbe, gondolva például Dömdödömre, *A Bölcs Hiánypótló* bátor, ám cseppet sem tökéletes figuráira (Venyige II.-re, a Pontos Időre) vagy a *Királylányok második könyve*ben szereplő, nem mindig kecsesen és illendőn viselkedő leánykákra. A Huzelláriában élő Mici ugyanis mintha egyenes ági rokona volna Melisszának vagy Zillének: csak éppen őt a tréfa érdekli a leginkább. Meg is szökik otthonról, mondván, csak nem fog egész nap fegyelmezetten viselkedni, s tarisznyájában az ízletes, hamuban sült pizzatekerccsel eljut egy neonfényes nagyvárosba, ahol egy öreg anyóka (nem, nem a vasorrú bába!) üzletet ajánl neki. Hogy mit, nem árulom el, de egy biztos: a végén – mint a mesében – minden jóra fordul.

Mint minden antológiában, ebben is találunk kevésbé sikerült elbeszéléseket, elcsépelt poénokat, suta szófordulatokat, túl sablonos cselekménybonyolítást, de összességében igényesen, jól szerkesztett, gyerekbarát kötet a *3–5–8 perces mesék*. Nemcsak utazáshoz ajánlom, hanem akár esti olvasmányul is, hogy aztán álmunkban tovább éljük az egyes kalandokat, s másnap vidáman, tettre készen és a világ legtürelmesebb, legmegértőbb anyukájaként/apukájaként ébredjünk. Ránk fér.

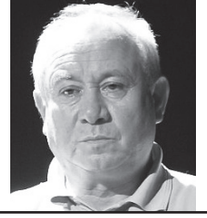

TRIANON – 100

A trianoni nyár elé

Már a csapból is Trianon folyik, tele a hócipőnk – jön a primitív sértés a született bírálók, a mindent jobban tudók szájából. Lehetséges, ám ha egyszer demokrácia van, hallgattassék meg a víz is. Annak természete szerint folynia kell valamerre, ha túl sok gyűlt össze belőle valahol. És mivel Trianonnal csordultig a lelkünk, meg kell nyitni néha azt a csapot, hadd folyjon végre szabadon. Olyan idők járnak, amikor senkinek sem jönne jól egy újabb gátszakadás. Különben is nyár, nagy, trianoni nyár elé nézünk, sutba ilyenkor minden hócipővel. Izleljük meg inkább azt a vizet, talán jó lehet valamire. Valaki azt mondja, túl sok benne a só. Már engedelmet kérünk, de emlékeztetni szeretnénk a tisztelt véleményezőt, hogy folyóink száz éve mossák magukba és hordják felénk az elszakított országrészek könnyét. Mások azt teszik szóvá, hogy csípős és keserű. Ezen sem kellene megütközni. Török átokkal áldott szomszédaink időnként ciánnal, vagy egyéb rontással telítik. Nekem azonban – különleges ember lehetek – még ma is édes. Pedig ugyanaz a forrás táplálta a mi kutunkat is, ezt ittam kisgyerekként, ehhez vagyok szokva.

A házban, ahol születtem, a Nagymama Bibliáján kívül szinte nem is volt könyv. Megfordult ugyan kézen-közön a Tolnayi-féle Világtörténet valamelyik árvízből menekített, fedél nélküli kötete, s annak is csak néhány, rongyolódott íve. Azokba én gyakran belelapoztam – még nem a betűk – a képek miatt. Kolumbusz előtt kincsekkel hódoló meztelen embereket, indiánokat mutat az emlékezet. Aztán kezembe került – már a saját házunkban – az apám 1934-ben kiadott polgári iskolai olvasókönyve, s abban apámtól korábban hallott verseket találtam. Ő úgy gondolta, hogy az általa szépnek és hasznosnak vélt versek az én lelkemet is megérinthetik. Jó évtized múltával rájött, hogy túlságosan is igaza lett. A nemzeti öntudatként azonosított érzés Arany János, Ábrányi Emil és Reményik Sándor hatására kezdett hajtani bennem, s egy idő után már visszavághatatlanul. A felnőtteket faggatva magyarázatot kerestem az „Eredj, ha tudsz” számomra még rejtelmes imperatívuszára és nagy nemzeti tagadásunk, a „Nem, nem, soha!” eredetére. A középiskolában franciát tanultam ekkor, s a tankönyvem belső címlapjára beírtam: Non, non, jamais!

Családunkra tekintve elsősorban a nagyszüleim nemzedékének okozott örökös gyulladásban lévő sebeket Trianon. Apai nagyapámat 1919 áprilisában, mert szekerét, lovait nem adta át önként és azonnal a Máramaros felől betóduló románoknak, öt héten át, heti egy alkalommal beidézték Tiszaújlakról Nagyszőlősre, hogy hátára verjék büntetése esedékes részletét, az alkalmankénti 25 botot. Az apám, 1926-ban kelt születési anyakönyve szerint Ladiszláv, aki anyja méhéből egyenesen Csehszlovákiába érkezett, ’44 őszén már a nagy Sztálin vendége volt. Én magam ’51-ben már a második kisebbségi nemzedék tagjaként, mint Vaszilij láttam meg a napvilágot, pedig valójában mindketten Lászlók vagyunk. Gyerekeink anyakönyvezésénél – a később esedékes adminisztrációs problémák elkerülése végett – elferdíthetetlen utóneveket választottunk, miközben szovjet állampolgárból velünk együtt egy csapásra ukránok lettek ők is.

Süldő gyerekként nekem még természetesnek tűnt, hogy településünk határában a szovjet hadsereg egyik hírközlési zászlóalja állomásozik, és szívesen tartózkodtam a többnyire barátságos katonák közelében. De apáink megszállóknak tartották őket. Húszéves koromra, amikor az én homlokomra is felkerült a vörös csillag, némi polgárjogi mozgalmi előélettel, már kellőképpen trianonizált tudattal azon elmélkedtem, hogy Poroszföldön, a szovjet hadsereggel állomásozó magyarként hogyan ússzam meg az előttem álló másfél évet? Katonatársaim szerint, mert latin betűs leveleimet nem tudták elolvasni, egyszerűen „francúz", azaz francia voltam, az ő szemükben egyfajta különc, aki képtelen ellátni a rábízott katonai feladatokat, akit csak jó sorsa védett meg a hadbíróságtól. Holott a hiba ott történt, hogy nem saját hazám védelmére adtak a kezembe fegyvert. Én valóban hazátlannak éreztem magam, akárcsak nemzedékem tagjai. Ezt az érzést talán a leghitelesebben barátunk, S. Benedek András fogalmazta meg – a nevünkben is, még 1973-ban. „Apáink csak nevet, gőgöt – hazát nem hagytak örökül. Papjaink csak jó tanácsot: tanulj tótul, törökül." Azóta is fáj a strófa kikezdhetetlen és újból aktuális igazsága.

Az ungvári folyóparti sétány évszakonként más-más hangulatot áraszt. Ha kellemes az idő, a vízre néző padok általában foglaltak. Kovács Vilmos, néhai költőnk az őszi napsütésben üldögélt itt szívesen, s a járdán kopogó gesztenyéket hallgatva, népe sorsa fölött borongott. Ekkor formálódhattak elméjében Verecke c. költeményének sorai, s a vereckei úthoz kötődő látomásai nem voltak derűsek. „Mert ez az út – kígyó bőre – kit nem vitt már temetőre, s ki tudja, még kit hoz erre, menni vele ölre, perre? Ugyanekkor, ugyanezen a sétányon háborús érdemérmektől zörgő zakókban kivénhedt szovjet hadfik, veteránok beszélgettek, ismerkedtek, mert voltak – hála az ő istenüknek – elég sokan ahhoz, hogy ne ismerjék egymást valamennyien. „Ön hol született, honnan érkezett Uzshorodra?" – kérdezi fülem hallatára az egyik. „Kirovográdból, már huszonkét éve" – feleli amaz, majd bizalmasan kacsintva folytatja. „Igazán jó itt, az éghajlat is kitűnő, csak egy a probléma: még mindig sok itt a helybeli lakos."

Trianon tehát, akárcsak a református dicséret szerint az Úr, az én gyermekkorom és ifjúságom idején is „csodásan" működött, de már nem párizsi, hanem moszkvai, aztán meg kijevi háttérrel. Ez utóbbi vonatkozás kapcsán elegendő, ha az ukrán nacionalisták és félkatonai szervezetek ungvári és beregszászi fáklyás, magyarellenes jelszavakat ordítozó felvonulásaira emlékeztetek. És most felteszem a régóta esedékes kérdést: valóban jó, még mindig felemelő érzés Kárpátalján magyarnak lenni?

KOLLÁR ÁRPÁD ◀

DÉL100

oroszlámos maradék pincéd padé laskó
zalánkemén kereked kevi keve kamanc
radanovác gunaras ludas álmos budzsák
csontafejér kispiac csernye majdán kiskér
kölpény szurduk szabadka csikéria sajkás
kelebia krivaja aracs csúrog csurgó
csutkafalu cigánysor ürög szivác szőreg
likasháza bibichát ókanizsa újlak
pogány csíktő remete átokháza kórógy
telep kúla görgeteg dárda ölyves györgyén
királyhalma kishomok palics becse csóka
botos horgos adorján járek titel bajsa
feketető vörösmart mokrin kingye bajmok
küllőd ráró elemér szaján versec óléc
budiszava udvarnok almád rábé torzsa
bács kapitány basahíd csák melence nagyfény
écska gyála torontál mohol ada szanád
veprőd völgyes tavankút zenta gombos turja
pétervárad paripás módos hódság múzslya

(Zenta, 1980) – Szeged

▶ ERDÉSZ ÁDÁM

Visszatekintés száz évre

Trianon 100 – Vérző Magyarország; Emlékező Magyarország 1–2.

A trianoni békeszerződés aláírásának 100. évfordulója az emlékezés időszaka. Az emlékezésnek pedig része a múlt feltárása, még akkor is, ha a békeszerződéshez vezető folyamatokat már történész generációk sora vizsgálta. Az új könyvek között különös figyelem illeti meg azt a több darabból álló kiadványegyüttest, amely *Trianon 100* címmel részben az Osiris Kiadó, részben a Petőfi Irodalmi Múzeum kiadásában jelent meg.

Az elegáns dobozba illesztett kiadványok legizgalmasabb része az *Emlékező Magyarország* címet viselő két kötet – mintegy 1100 oldal –, amelyben Gyurgyák János a trianoni békeszerződéssel kapcsolatos irodalmi és társadalomtudományi írások legjellemzőbb darabjait gyűjtötte össze. A szerkesztő megfogalmazásában: „…eredeti célom olyan antológia összeállítása volt, amelyben kronologikus rendben és nagyobb ciklusokba sorolva egymás mellé kerülnek a trianoni békediktátumra és annak utóéletére vonatkozó irodalmi, történelmi, politikai, publicisztikai megnyilvánulások, kivéve az elsődleges történeti forrásokat.” A válogatáshoz egy térképösszeállítás is társul. Ehhez a szerves egységet képező szövegkorpuszhoz kissé lazábban kapcsolódik egy harmadik kötet, a Kosztolányi Dezső szerkesztésében 1920-ban megjelent *Vérző Magyarország* című összeállítás, amely a tragikus történelmi fordulatra adott első írói válaszokat tartalmazza. Ehhez a kötethez is Gyurgyák János írt utószót, de az eltérő színű borító is jelzi, hogy ez a gyűjtemény nem közvetlen része a száz év emlékezettörténetét áttekintő válogatásnak. A Kosztolányi által összeállított kötet jelent meg az Osiris

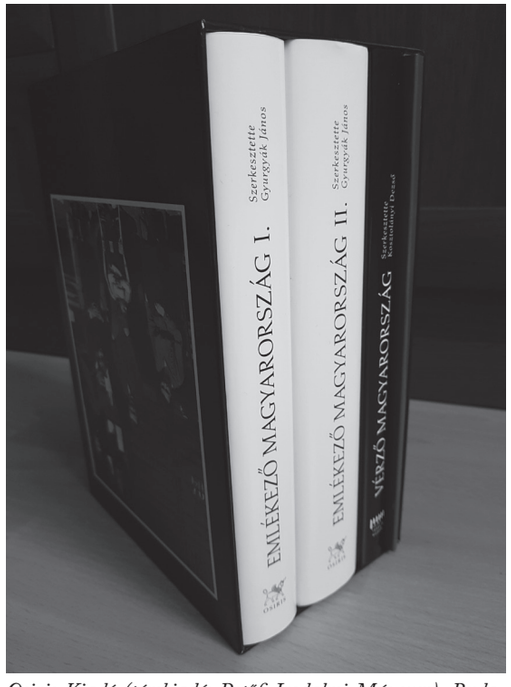

Osiris Kiadó (társkiadó: Petőfi Irodalmi Múzeum), Budapest, 2020

és a PIM közös kiadásában. Megítélés dolga, hogy ki minek tekinti: a szisztematikus válogatás közvetlen előzményének vagy lazább öltésékkel odafércelt kiegészítésnek.

Ennek az írásnak az egyetlen célja a figyelemfelkeltés és egy-két közvetlen reflexió papírra vetése, hiszen a több mint ezeroldalnyi szövegből kiolvasható fontosabb tendenciák megfogalmazása tanulmány-terjedelmet igényelne. A szerkesztő a maga nagyon érdekes összegzését utószó formájában meg is tette. Ebben az utószóban olvashatjuk, Gyurgyák János azzal a meggyőződéssel vágott neki a többéves gyűjtőmunkának, hogy Trianon száz év távlatából a magyar múlt részévé vált. Bekerült a nemzeti emlékezet Mohácshoz hasonló tragikus kimenetelű fordulatai közé. Szerkesztés közben az előfeltevés ellenkezőjéről kellett meggyőződnie: „…a saját bőrömön kellett megtapasztalnom, hogy ez mennyire nincs így. Trianon még ma is kitüntetett terepe a politikai, értelmiségi és ideológiai háborúnak, amit botor módon és önpusztítóan immár egy évszázada vívunk.” Ki gondolná, hogy a válogatásból kimaradt egy publicisztikai és egy történeti közelítésű fejezet, mert a szerzők között akadt néhány, aki instruálta a szerkesztőt, arra nézve, „ki ne legyen a kötetben, kivel nem hajlandó együtt szerepelni”. Erre a szóban forgó fejezeteket Gyurgyák János, a féloldalasság elkerülése végett, inkább elhagyta, de azt azért leírta, hogy kik azok, akik munkáinak fellapozását javasolja az olvasónak, ha a kimaradt látószöget is szeretné megismerni. A válogatásban a legszélsőbb ellentétes pólusok reprezentánsai is szerepelnek, hiszen a kötetek célja éppen a Trianonra adott válaszok és interpretációk teljességének bemutatása volt.

A Trianon-értelmezések időbeli változásai egy-egy tematikus fejezeten belül is nagyon érdekesek, a húszas években írt Kosztolányi-, Móricz-, Juhász Gyula-szövegektől Csoóri Sándor, Ferenczes István, Darvasi László írásaiig fut a válogatás. Hasonlóan színes palettát mutat *Az okokat és igazságot kereső Magyarország* fejezet is, Jászi Oszkártól Jeszenszky Gézáig és Szarka Lászlóig. S ha azután megyünk tovább: elolvassuk az érzelmeket megpendítő, a közös fájdalom felidézésével közösségi kohéziót teremtő írások után a gazdasági, társadalmi külpolitikai tényezőket racionálisan soroló tanulmányokat, újabb kérdések támadnak. Vajon az érzelmekre, a közvetlen politikai haszonszerzésre törekvő közelítések okozták a sok fiaskót Trianon következményeinek kezelésében? Hogy ma sincsenek gondosan felépített intézményeink a száz évvel ezelőtt felvetődött kérdések – például kisebbségi, gazdasági, politikai, kulturális ügyek – megoldására. Hogy nincsenek kipróbált, a változó helyzethez alkalmazható bel- és külpolitikai receptjeink ismétlődő konfliktusok orvoslására.

Gyurgyák János az *Emlékező Magyarország* köteteiben elénk tette a jellegzetes Trianon-értelmezéseket, megoldási javaslatokat. Az utószóban még számozva fel is sorolja mindezeket – a legtöbb zsákutcának bizonyult. Érdemes végigjárni ezeket, mert rendkívül érdekesek, és még az sem zárható ki, hogy esetleg valaki talál valami használhatóbbat.

Metamorphosis Transsylvaniae

Márki Sándor 1920. júniusi naplóbejegyzéseiből

Márki Sándor (1853–1925) a kolozsvári egyetem egyetemes történeti tanszékének professzora volt. 1918. október 31. és 1921. augusztus 3. között Metamorphosis Transsylvaniae címen rögzítette naplójába az impériumváltás eseményeit. Az évforduló alkalmából a június első napjaiban írott bejegyzésekből közlünk egy rövid összeállítást.

jún. 1.

A reformátusok gr. Bethlen Ödön elnöklete és az unitáriusok Költő Gábor táblabíró elnökletével már tegnap, a katolikusok az én elnökletem alatt ma kezdték meg itten az érettségi vizsgálatokat, idáig incidens nélkül. Hanem a szegény vak és siketnéma gyermekek közől 1et kilöktek a magyar alapítású intézetből, bár közülük 14 árvának egyáltalán nincs hova mennie. […]

jún. 2.

Reggel 8-tól este ½9-ig, az ebéd idejét kivéve, érettségi vizsgálatokon. A tegnap kidobott siketnéma magyar fiúk fölsegítésére egy megbotránkozott angol nő 2000 koronával kezdte meg a gyűjtést. Arad, Nagyvárad, Szatmár városában állítólag verekedések voltak – egymás közt; Szalontánál a katonaság feltartoztatott egy román munkáscsapatot, mely ásóra, kapára kapott, hogy az Alföldre mehessen dolgozni; a csehekkel szemben a tót munkások is több helyütt ásóval, kapával, kaszával ak kísérlették meg, hogy az Alföldre mehessenek dolgozni, szidván felszabadítóikat, hogy eleséget sem nem szállítanak, sem szerezni nem engednek. Mennyei manna azonban hull az égből. Ma repülőgépről felhívásokat dobáltak le (egy a mi kertünkbe is jutott), melyet a Néppárt román nyelven terjeszt. […]

jún.3.

Az úrnapi körmeneten a kat. magyarság igen nagy számban vett részt. […] Házunkért Tóth Kálmán közvetítésével egy vevő 2 millió koronát hajlandó adni, de T. K., bár eladás esetén tőle tízezer koronát kapna, aztállítja, hogy lányomék ezért 3 milliót is megkaphatnak, mégpedig jó pénzben. (A ház 9 év előtt nem került egészen 100 000 koronába. Az ajánlat tehát följegyzést megérdemlő művelődéstört. adat). Egy román bank Wesselényiné házát is megvette (a Trefort utcában) 2 millióért, de – nem fizeti. […]– Horthy azt mondta egy buda–kolozsvári tanárnak most egy hónapja, hogy az egyetemet a nyáron nem lehet átköltöztetni Szegedre, azonban valószínűleg nem is lesz reá szükség. […]

jún. 4.

A magyar békét, ha igaz, ma írták alá a Trianonban. Ostobább, cudarabb, lelkiösmeretlenebb békét még soha sem írtak alá; Apponyi, Giesswein, Soós Károly nem is adták oda nevöket az aláírásra, de mi haszna, ha oda kellett adni mégis az ország kétharmad részét s feláldoztak majdnem 3 millió magyart, kik közé családommal magam is tartozom. Ebben a pillanatban igazán nincs hazánk, mert az új alakulathoz mi nem csatlakozunk, és ki tudja, mikor engednek ki másfél év óta tartó börtönünkből, hogy az anyaországba visszatérjünk. A mai nap igazi nagypénteke volt Magyarországnak. Budapesten ezt külsőképen is éreztették templomi istentiszteletekkel, a vasutak, villamosok, üzletek és gyárak munkaszünetével; de itt hétköznap volt, hazánk megszűnéséről az lévén a hitünk, hogy credo, quia absurdum est. Az élet a megszokott keretek közt folyt; én is egész nap az érettségi vizsgálatokon voltam elfoglalva.

jún. 5.

Kemény munkával este befejeztük az érettségi vizsgálatokat; a 43 jelentkezőből 11 jelesen, 16 jól, 16 egyszerűen érett; a görög nyelvi kiegészítő s a javító vizsgálatok is mind sikerültek. A távozókhoz egy kis beszédet intéztem figyelmeztetve őket, hogy a tegnapi békével ért véget az a háború, melynek zivatarai közt hat éven át növekedtek s mely nekik az Istenbe vetett hiten kívűl nem hagyott meg egyebet. – A helybeli magyar lapok sürgetik, hogy a felekezetközi magyar egyetemet még az ősszel fölállítsák. Hol a hozzávaló egy milliárd? A tőlünk elvett egyetem, anyagi tekintetben legalábbis, ennyit ér. Ezt hazánk 18 millió lakosa adta; ebből 3 millió román 165 milliót követelhetne; a többi 835 milliót illenék egy új egyetem céljaira visszaadnia; a társadalomnak még akkor is izzadnia kellene, hogy a hiányzó részt pótolja. Reánk nézve a felekezetközi magyar egyetem nem jelentene megoldást, mert a tanítás szabadsága az itteni viszonyok közt teljes képtelenség. Az új egyetemet különben hat karral (kat. és prot. teológia, jog, bölcsészet, orvosi, gazd. és keresk. kar) tervezik. Azon dilemma előtt állunk, a magyar állam ennek az egyetemnek szolgálatára utal-e át bennünket, vagy Szegeden, esetleg más magyar helyen akarja-e folytatni a réginek működését. Nagy tehertől szabadulna meg, s viszont nagy áldozatra kényszerítene bennünket, ha az előbbire határozná el magát, s ezzel bennünket egy másik állam polgáraivá tenne. Az új tanév elé a legteljesebb bizonytalansággal megyünk. – Erdély jövője is bizonytalan.

AKI SZ K LYF LD

:
elszármazott árvájaként
:
útközben
:
körültekint
:
a
:
KIRÁLY – HÁGÓ
:
tetejéről
:
és
:
elsírja
:
magát
:
AZ
:
már
:
pontosan
:
tudja
:
sohasem
:
érhet haza

(100 évvel a diktátum után – 2020)

A világ nem ellenségünk, hanem pártunkon áll

Beszélgetés Láng Zsolttal

Legújabb regényét, a Bolyai*t május közepén a 2019-es év könyves termésből a legjobbnak járó Libri irodalmi díjjal jutalmazták. Mit jelentett ez az elismerés?*

A díj jelentős része magának a könyvnek szól, tetemes összeget a könyv úgynevezett médiatámogatása kap. Vagyis ez a díj nem a szerzőt tolja reflektorfénybe, hanem a könyvet, aminek személy szerint különösen örülök.

Bolyai Jánosról, a nemeuklideszi geometria alapjainak egyik kidolgozójáról írta a regényét. Munkája elején idézi Lambrecht Miklóst, aki úgy véli, hogy „[n]emigen akad olyan regényíró, aki B. J. geometriáját és annak hagyományostól eltérésének jelentőségét megértené, és azt beépíteni tudná regénye vázába." Mennyire beható matematikai ismeretekre volt szüksége a könyv megírásához? Mennyire mélyedt el a görbült terek világában?

Nem anyanyelvi szinten, de beszélem a matematika nyelvét, ráadásul szívesen teszem, azaz örömmel elmélyedek a görbült terek világában. Ellenben a könyvemben nincsenek matematikai levezetések. Egyetlen képlet szerepel benne, de hogy mit is jelent, Bolyai szépen elmagyarázza, ráadásul egy tudatlan cselédlánynak.

A svájci ösztöndíja alkalmával kezdte el tanulmányozni Bolyai jegyzeteinek digitalizált változatát. E feljegyzéseken kívül mennyire inspirálták a Bolyaiakról írott korábbi szépirodalmi feldolgozások és életrajzok?

A már említett előfejezetben megidézett könyveken kívül egyebeket is elolvastam, nélkülük biztosan másképp nézne ki az enyém. Néhány alapművel – amilyen a Paul Stäckelé vagy a Benkő Samué vagy az Ács Tiboré vagy a Tóth Imréé – találkozni egészen kivételes élményt jelentett. De ha az inspirációt kimondottan a Bolyai János alakjára vonatkoztatjuk, akkor nem tudnék rámutatni olyan szépirodalmi munkára, amelynek Bolyai-ábrázolásával rokonságot tartanék. Kéziratos hagyatékát olvasva, én másféle embernek képzeltem el őt.

Része volt az eredeti koncepciónak, vagy a regényírás folyamatában kristályosodott ki a könyv kettős szerkezete, a XIX. századi Bolyai-vonulat és a XXI. századi svájci cselekményszál?

Nem volt semmilyen koncepcióm, csak klisékből tudtam volna összerakni. Elkezdtem olvasni a Bolyai-feljegyzéseket, és egyszer csak észrevettem, hogy Bolyai ott ül a szobámban. Kezdenem kellett vele valamit.

*Történelmi érdeklődése nemcsak a legutóbbi könyvében érhető tetten. 1997-ben elindított regényfolyamával (*Bestiárium Transylvaniae*) bekapcsolódott a kortárs magyar irodalom azon vonulatába, amely a történelmi regény újragondolására vállalkozott. Miképpen fordult figyelme éppen akkor a múlt elbeszélésének lehetőségei felé?*

1989 decembere után egy csapásra másként kezdtünk beszélni a múltról. Elsősorban a közelmúltról. A közvetlenül előttünk járó nemzedék munkáiban túl sok hazugságot találtunk, régebbi könyvekben kerestük az úgynevezett hagyományt. Így jutottunk el az erdélyi emlékírókhoz – Bethlen, Kemény, Apor, Kornis, Cserei, Jósika és a többiek, csodálatos csapat.

Láng Zsolt

Az említett regényfolyamnak, a *Bestiárium*nak ők voltak az ihletői.

Hogyan határozta meg szemléletét a trianoni békediktátum, amelynek századik évfordulójára idén emlékezünk?

1989 nemcsak a múltról való beszédet változtatta meg. Elkezdődött egy másik élet. Elképesztő élmény volt, ahogy egyik pillanatról a másikra minden annyira tágas, kitárulkozó, pozitív tartalmú lett. Addig Trianonra nyomasztó traumaként gondoltam, amely minden rosszpercünkért felelőssé tehető, onnan, azoktól a decemberi napoktól kezdve viszont minden rossz mellé odateszem '89-et, és máris egyértelművé válik, amit Bolyai János a teljes kirekesztettség körülményei között is rendületlenül hirdetett, hogy a világ nem ellenségünk, hanem pártunkon áll.

Egy 2006-os interjúban úgy fogalmazott, hogy egy spanyolul író nem biztos, hogy spanyol író, lehet argentin, kubai, mexikói is, viszont aki magyarul ír, az magyar író, éljen bárhol a világon, Amerikában vagy Erdélyben. Mindemellett, mint előző válaszaiból is kitűnik, bizonyos helyi hatások mégis megkerülhetetlenek. Mennyiben más a határon túli magyar alkotó helyzete? Mennyire hat írásművészetére, hogy az erdélyi magyar irodalom közegében, és nem Magyarországon tevékenykedik?

Nálunk sem a nyelvhasználatban, sem az élményanyagban nincsenek akkora különbségek. Példának okáért egy Kaposváron játszódó regény világában teljesen otthon érzem magam. Ugyanaz a gyerekkor, ugyanazok a szülői intelmek, ugyanaz a túrós palacsinta. Legfeljebb az egrest ők köszmétének mondják. Egészen hasonló történetek. Bár most, hogy szó volt róla, rájöttem, az 1989-es romániai forradalom meghatározó élménye csupán a miénk, erdélyieké. De ez sem igaz, mert ez is közös: emlékszem a segélycsomagokra, a karavánokra, az azonnal nekiinduló magyarországiakra, akik az otthon maradtakkal együtt velünk ujjongtak. Szóval, az erdélyi és a magyarországi magyar író közötti különbség legfeljebb az üdítő változatosságot szolgálja, és egyáltalán nem meghatározó. Innen legalábbis így látszik.

A felidézett interjúban beszélt arról, hogy egy időszakban az erdélyi író a kisebbség szócsövének gondolta magát, ami azonban már jórészt a múlté. Hogyan látja ma az erdélyi magyar irodalom szerepét a nemzetiségi kultúra megmaradása szempontjából?

Van, ami elavul, van, ami megmarad. Ha az emlékírókat nézem, *Bethlen Miklós Önéletírása* bő háromszáz év után ma is élvezetes olvasmány. Miért? Vagy ott van az Apor Péteré. Teljesen más szemléletű művek, de mindkettő szépirodalmi remeklés, csúcs, klisémentes, szóhasználatában pontos, kíméletlenül őszinte, szellemes, játékos. Bethlen szó szerint a lábujjától a hajszáláig minden porcikáját számba veszi, Apor meg úgy ütögeti ide-oda a fura csengésű szavakat, mint egy pingpongbajnok. Ballasztok nélküli művek, mentesek a kor írói kliséitől. De akár Bolyaival is példálózhatok. Az *Appendix*et, a párhuzamosság új tételét úgy fogalmazta meg, hogy nem használta a „párhuzamos" szót. Másképp mondva, a párhuzamosságot akként hozta át a mába, hogy kiemelte a régi szóhasználatból. Szóval, többnyire csak az marad meg, ami meg tud újulni.

Amikor ilyen nagyszabású regény végére ér, mennyire nehéz elengedni a hosszú alkotómunka után? Tud-e egyből más munkához fogni?

Úgy hírlik, sokan olvassák könyvemet, elengedhetem, nélkülem sem marad egyedül. Ami pedig engem illet, már benne vagyok egy másik munkában. Színdarabot írok Harag Györgyről.

„A Nation Dismembered"

Magyar költők Trianon-versei angolul

Trianon századik évfordulójára megjelent egy különleges angol nyelvű líraantológia: *A Nation Dismembered: The 1920 Treaty of Trianon in Hungarian Poetry* (Bp., Hungarian Review Kiadó, 2019). A kötetet Bertha Csilla és Kodolányi Gyula szerkesztette, s az amerikai irodalmár professzor, Donald E. Morse írt hozzá bevezető, eligazító tanulmányt. A válogatás alapját a Bíró Zoltán összeállította *Szétszaggatott ország* (Lakitelek, 2010) adta, de ez a mostani gyűjtemény annak a külföldi olvasók szempontjaihoz igazított, bővített változata. Szerepel benne Illyés Gyula korszakos esszéje (*Válasz Herdernek és Adynak*), illetve Pomogáts Béla tanulmánya (*Trianon és a magyar irodalom*) is. A Trianon-szindrómához kötődő jellegadó, emblematikus magyar versek impozáns együttese ez Babitstól, Kosztolányitól, Juhász Gyulától, Tóth Árpádtól, Tompa Lászlótól, József Attilától, Mécs Lászlótól, Győry Dezsőtől, Sík Sándortól, Wass Alberttől, Jékely Zoltántól, Illyés Gyulától, Csoóri Sándortól, Kányádi Sándortól, Székely Jánostól, Hervay Gizellától, Lászlóffy Aladártól, Bartis Ferenctől, Zs. Nagy Lajostól, Tollas Tibortól, Kannás Alajostól, Makkai Ádámtól, Kiss Dénestől, Szentmihályi Szabó Pétertől ma is élőkig, Gál Sándorig, Jung Károlyig, Mezey Katalinig, Domonkos Istvánig, Kovács Istvánig, Farkas Árpádig, Ferenczes Istvánig, Vári Fábián Lászlóig, Szőcs Gézáig, Lezsák Sándorig, Döbrentei Kornélig, Kovács András Ferencig, Egyed Emeséig. Az antológia számára újonnan fordított angol változatok olyan kiváló műfordítók munkájának köszönhetők, mint Czipott V. Péter, Thomas Cooper, Lengyel Balikó Péter, John M. Ridland, Sohár Pál – s ilyen könyv idáig, száz év óta nem látott még napvilágot. Eddig idegen nyelven hozzá nem férhető versek sokasága került bele (nagy hiányokat pótolva Reményik Sándor költeményeitől Dsida Jenő *Psalmus Hungaricus*áig), autentikus tájékozódási lehetőséget nyújtva a Trianonról keveset tudó külföldiek számára is.

Annak reményében, hogy ha világnyelven olvashatók ezek a művek, akkor a fogékony közönség fogalmat nyerhet arról, hogy mit jelent az identitásvédő magyar kálvária, mi a modern „Querela Hungariae", milyen színvonalú irodalmi művek közvetítik ezt, s milyenek a huszadik századi magyarság kataklizmatikus érzésviharzásai a kétségbeeséstől a reménykedésig és az igazságtevő megváltás és feltámadás transzcendentális váradalmáig. Megrázó sorsköltészeti tükreként annak, hogy a magyarság miként élte meg a nagy történelmi traumát, milyen körülmények között kellett azt elszenvednie, és hogyan igyekezett hagyományos értékeit mégis átmenekíteni a következő nemzedékek számára. Amint Donald E. Morse fogalmazza erről a személyes és kollektív megmaradásvágyról: „How those Hungarians reacted, how they fought to survive under these new circumstances, how they suffered, how they kept their Hungarian identity and values, and how they envisioned a future for themselves and their children forms the core of *A Nation Dismembered*."

▶ BANNER ZOLTÁN

Trianon tornyából

Én vagyok az éjek pásztora,
és az egész világ álmára vigyázok.
Állok a világ felett,
mint egy feltűzött vasvilla,
és a világ borát őrizem.
……..
Őrzöm a néma éjben odaadással,
míg a hajnalpír meg nem csillan,
és fel nem ragyog a nap.

Micsoda?! Hogy is vagyunk ezzel? Bartalis János elveszíti személyazonosságát, mert most már Ioan Bartalis, és szülőfaluját, Apácát úgy kell írni, hogy Apața, ökrökkel húzatják le talapzatáról az aradi Szabadság-szobrot, felgyújtják a kastélyokat, nem adnak kenyeret anyámnak, mert nem románul kéri, s akkor a költő ott sétál holdfényben a kosályi szőlőben, és azt mondja, hogy én az önelveszejtésre ítélt „kisebbségi", a hazátlannak csúfolt magyar költő, én vagyok az éjek pásztora, és az egész világ álmára vigyázok, amíg fel nem ragyog a nap?! Ki bízta meg őt ezzel a felelősséggel?

Trianon.

S ebben az idézetben (*Szőlőőrzés*) benne rejlik az átok és az áldás tökéletes, páratlan kontrapunktja: mialatt a győztes nagyhatalmak, a Nagy Háború értelmi szerzőinek és haszonélvezőinek a népei elkezdik máig tartó szellemi álombahullásukat, a legkifosztottabb etnikai közösség, az erdélyi magyarság, akkora tornyot rak az európai kultúra őrzésére, amekkorához még csak hasonlóra is képtelenek lennének ezek a lassan pusztán digitális valósággá légiesedő nemzetek.

Erdélyben a középkor óta mindig születtek írók és művészek, de az erdélyi irodalom és művészet akkor születik meg, amikor újra fejedelemségi funkciót és rangot kap az önmagára utaltság, a kénytelen önmeghatározás és az állandó létveszély által. Márpedig

nagy idő jöttekor,
bármi legyen bére
valakinek állni kell
a tornác küszöbére

– vallja szatmári Gellért Sándor, ott, Erdély partiumi küszöbén, s az a Valaki, az első pillanattól kezdve, Kós Károly, aki a budapesti Iparművészeti Főiskola tanári kinevezésével a zsebében, a menekülőkkel szemközti irányból visszatér szülőföldjére, fölépíti a Varjúvárat a kalotaszegi Sztánán, s megalkotja a lét és a művészetek transzilvanista filozófiáját.

Ettől kezdve íródik az erdélyi irodalom és az erdélyi művészet története.

Az 1920 és a máig tartó világháború második hullámának felgyűrődését jelző 1940 között nem művekkel, vagy talán nem elsősorban művekkel, hanem intézményekkel hirdetjük, hogy nem hiszünk az Ítélet véglegességében, hogy Adyval szólva „Margitta élni akar", mert az erdélyi író, grafikus, festő, szobrász, szemben az anyaországiakkal, nem írhatta zászlajára, hogy „nem, nem soha!", de lett Szépmíves Céh, Erdélyi Helikon, a helikoni írók közössége, Barabás Miklós Céh, Pásztortűz, Erdélyi Szalon, Szolnay Sándor és Szervátiusz Jenő művészeti iskolája, tovább él a Nagybányai Festők Társasága, megszületik, írott program nélkül, de egy egész svájci tájegységet a világ szeme elé emelő székely festőiskola, Nagy István, Márton Ferenc, Zsögödi Nagy Imre, Bordi András festői legendáriuma; s mivel Kóssal egy időben Máttis Teutsch János is hazatér nyugat-európai sikerei csúcsáról Erdély túlsó sarkába, Brassóba, s a romániai avantgárd forradalom élére áll, elmondhatjuk, hogy a hűség világnézetének, a transzilvanizmusnak a kezdetétől létezik a progresszív szárnya is (egyébként az irodalomban is), s fonalát egyetlen pillanatra sem ejtették ki kezükből az éppen szolgálatos nemzedék tagjai.

Trianon soha nem volt, mert nem lehetett témája az erdélyi művészetnek, de az általa komponált sorskép áthatott és irányított minden vonalat, színt és formát. A trianoni halál projektjében maga a művészi mesterség már egyenesen közösségi önvédelem. Soha, sehol a lakossági lélekszámhoz viszonyítva annyi tehetséges fiatal nem indul el irodalmi, színművészeti, zenei, képzőművészeti, iparművészeti pályán, mint ebben a 100 évben a kétmilliónyi, majd már csak másfél milliónyi magyarságból. Mindennap anyát, apát, testvért, barátot, házat, kertet, szántóföldet, erdőt, nevet, jellemet, tisztességet veszítettünk, de a szenvedés mélységének arányában nőtt, emelkedett, magasodott a torony, amellyel s amelyben az erdélyi szellem építette magát az örökkévalóság felé.

Trianon tornyából kilátás nyílt a szatmári almaszüretekre és az avasi erdőirtásra (Papp Aurél), a „nagyváradiság" szecessziós csillogására (Tibor Ernő, Macalik Alfréd, Balogh István), a magyar festészetben addig soha nem szerepelt folyók: a Szamos, a Körös, a Maros, a Küküllők, az Olt és a nép elnevezte hegyi patakok tükrözéseire (Litteczky Endre, Cs. Erdős Tibor, Leiter Artúr, Maszelka János) éppúgy, mint az ingázók, imbolygók, falvakról elűzöttek gyökértelenítésére (Mohy Sándor, Gottlieb Rózsa, Olajos Béla); Trianon tornyából kilátás nyílt az egyke által beszegezett kalotaszegi kiskapukra

Mattis Teutsch János: Cím nélkül (magángyűjtemény)

(Kádár Tibor) és a kiapadhatatlan Forrásokra (Márton Árpád), azokra a „győztesekre", akik félholtra verten emelik kezüket a szurkolótábor felé (Nagy Albert), de kilátás nyílt Nagyjaink, a legjelesebbek ködbe vesző arcvonásaira (Cseh Gusztáv, Gergely István, Paulovics László, Bardócz Lajos) és „a föld fiaira", akik Európában már száz éve nem létező gyönyörűséges dalaikkal, táncaikkal és viseletükkel őrzik a szilágysági, a kalotaszegi, a síki, a székelyföldi, a gyimesi és a moldvai csángó tájakat (Szervátiusz Jenő, Makár Alajos, Antal Imre, Forró Antal, Györkös Mányi Albert); ebben a száz évben már sehol a világon úgy nem zengett az évszakok, az égitestek, a lányok és asszonyok szépsége, mint a léleknek ebből a magasából (Fülöp Antal Andor, Kós András, Gaál András, Miklóssy Gábor, Bálint Károly); Trianon tornyából nem segítségért sikoltoztak, hanem néma, látási forradalomként rajta tartották szemüket értékeinken, hogy megőrizhessek őket az egész magyarság számára, „míg a hajnalpír meg nem csillan, / és fel nem ragyog a nap".

Trianon tornyából, amelyet 100 év erdélyi magyar írói és művészei raktak, messzebbre látni, mint bármelyik világkilátóból, és ha egyszer mégiscsak földig rombolják városainkat és falvainkat, ez a torony sérthetetlen marad mindörökké.

▶ FEKETE PÉTER

(Szombathely, 1963) – Budapest

Trianon tükör[1]

Trianon tükör. Olyan tükör, amelybe bizonyos időközönként bele kell néznünk – mert magyarok vagyunk. Éljünk bár a fővárosban, vidéken, határainkon innen és túl – vagy messze, elszakadva magyar szülőföldünktől.

Bele kell néznünk ebbe a tükörbe életszakaszonként, életünk mérföldköveit jelentő döntéseink és mély beszélgetéseink alkalmából. És ha belenézünk, elmondhassuk, megérthessük, amit ebben a tükörben látunk, ami ebből a tükörből visszanéz ránk. Legyen mindez a múlt megidézett kincsestára, megélt jelenünk, vagy jövőnk látképe. Mindez visszanéz ránk. Visszanéz az arcra, amelyben láthatjuk, látnunk kell gyökereinket, őseinket, magyarságunkat, hazaszeretetünket, a hazával/hazáért való viaskodásunkat – egész történelmünket. Végső soron mi magunk vagyunk mindezek: emlékeink, gondolataink, érzéseink, összegyűjtött értékeink és lelki, szellemi drágaköveink.

Trianon beszédes tükör: beszél hozzánk és minket is szóra bír. Ha e szavakkal a világ színe elé lépünk, olyan dolgokat fogalmazunk meg, amelyek kimondása a XXI. század magyarjaként kötelességünk: emelt fővel, méltósággal, bátran szembenézni a múlt örökségével és megpróbáltatások, küzdelmek árán elért sikereinkkel.

Másképpen beszél a tükör és másképpen szólunk mi magunk is, ha egymás között vagyunk – itthoniak, itthon. És más a szó, ha az elszakított országrészek magyarjaival találkozunk. Folytonos, mindig megújuló rácsodálkozás arra az áldásra, amelyet közös nyelvünk és kultúránk hordoz. Rácsodálkozás az együvé-tartozásra, az egy vérből valóságra, a testvériségre.

Ereje van a ki nem mondott szónak is. Erő rejlik a hallgatásban, a csendben, a tűrésben, az elfogadásban, a néma lázadásban.

Mindezen túl pedig ott lapul az elhallgatás, a mély elfojtás – és ezek minden rendű és rangú következményei. Ez is lehet egyfajta beszéd… Kötéseivel és oldásaival együtt. Kötés ez – Trianon kötés: hiszen egymáshoz köt minket. Közös sors, gyökér a múltban, közös fájdalom – apró, csak nekünk felismerhető hangsúly a mondatokban.

És oldás is: hisz 100 év elteltével mégis az együtt lélegzés-létezés ül diadalt a fizikai és jogi határok kegyetlensége felett.

A tükör szavainak súlya van, nekünk pedig kötelességünk és nem megkerülhető felelősségünk e szavak kimondása, amikor gyermekeinknek és unokáinknak meséljük, mi történt száz esztendővel ezelőtt.

Nincs távol, hál'Isten – még sokan élnek köztünk rokonaink, honfitársaink, akik számára ez a békediktátum, illetve annak közvetlen történelmi következményei meghatározó életesemények voltak.

Bár már nincs olyan közel, már messzebb van, mint karnyújtásnyira, mégsem hűlt ki. Még nem rideg információ, még hatással van, még kihat a mindennapi élet és a politika, érzelmeink és gondolataink számos területére.

Több magyarázat, felkészültség, mélyebb ismeret, beleérző képesség kell a megértéséhez. Időt és fáradságot kell áldozni rá. Nem adja magát könnyen – sem a megértésnek, sem a megérzésnek.

Gyermekeinknek és unokáinknak kötelességünk beszélni Trianonról. Ide érnek majd az iskolai történelem-anyagban, elindulnak majd első felvidéki, délvidéki, kárpátaljai vagy erdélyi osztálykirándulásukra. És szembejönnek velük bejegyzések és módosított profilképek a Facebook idővonalán most, a megemlékezés napjaiban. Szembejön, hogy száz éve történt. Száz éve történt valami, ami fontos, ami fáj, ám egyben megsokszorozza az elszántságot és az erőt. Valami, ami hitet ad az összekapaszkodva, egymásba karolva, egymást átölelve álmodott jövőben.

Amikor utódainkhoz szólni készülünk, újra bele kell néznünk a tükörbe. Fel kell idézni ismereteinket, fel kell fűzni gondolatainkat, szembe kell nézni érzéseinkkel és szándékainkkal. Megannyi családi emléket tisztogatunk le: tárgyakat és fotókat, meséket, újságcikkeket, déd- vagy nagyszülői örökséget. Kézzel és lélekkel fogható emlékeket. Megállunk és döntünk: mit kötünk gyermekeink lelkére, lelkéhez, és mit oldunk fel benne.

Engedjék meg itt egy személyes, megélt tükör-beszélgetés felidézését. Sok-sok évvel ezelőtt, egy békés, csendes családi ebéd közben került szóba gyermekeinkkel a Délvidék, ahol jómagam gyakran jártam. Törvényszerű volt a természetes rácsodálkozás részükről arra, hogy ott is magyarok, nemzettársaink élnek. Magyar családok, épp, mint a miénk. Ekkor született meg az elhatározás, hogy töltsünk el hosszabb időt köztük, megtapasztalva, megmutatva, megélve helyzetüket. Két felejthetetlen hónap vált így családunk, gyermekeink sorsává – iskolai élményekkel, eltéphetetlen emberi kötelékekkel gazdagodva.

Ahogy minden, amit utódainknak szeretnénk adni, úgy Trianon emléke és emlékezete is akként hagy bennük nyomot, ahogyan először beszélünk róla. A felvetés, a bevezetés, a gondoskodó magyarázat, a türelmes válaszok – megkerülhetetlen felelősség és kötelesség. Ne bagatellizáljunk, ne relativizáljunk. Találjunk hozzá olyan nyelvet, amelyen képesek vagyunk szólni a ma fiataljaihoz. És ezt a nyelvet – szavainkat – töltsük meg olyan érzésekkel és rendeljünk hozzá olyan gondolati súlyt, amely egy életre ég be a szívbe és az értelembe. Ésszel és szívvel. Józanul és nem szégyellt szenvedéllyel. Bizalommal és bizakodva.

Nemcsak kötelességünk tükörbe nézni, és beszélni arról, amit látunk ebben a Trianon-tükörben: hanem ennél valamivel több is. Mert akár beszélünk erről, akár nem, akár elhessegetjük, akár belemélyedünk, ezt a tükröt, ezeket a memória-szilánkokat, Trianont magát, és ezen túl magyarság- és nemzettudatunkat, hon- és hazaszeretetünket mindenképpen örökül fogjuk hagyni gyermekeinkre.

Akarjuk vagy sem, tükreinket, köztük ezt is, megtalálják majd éjjeliszekrényünkön, a komód tetején, egy láda mélyén vagy a padláson. Azon múlik majd, hogy letörlik-e és belenéznek ők is, hogy mire tanítottuk, mire neveltük őket, miként szóltunk hozzájuk minderről. Ne hagyjuk, hogy visszadobják a tükröt porosan, törötten a lomok közé.

Lássák a szemünkben a tüzet, érezzék az izzást, értsék az okát, és őszinte, mély hittel ők maguk legyenek a közös, magyar jövő.

1 Elhangzott Sárkány Győző *Trianon anzix* című kiállításának megnyitóján, 2020. június 4-én, az A38 Hajón.

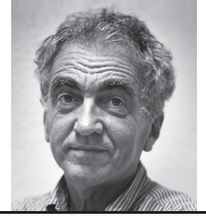

▶ SZERÉNYI GÁBOR

Trianon – anziksz 100 mondatban

Az igazságtétel ígérete Sárkány Győző mitikus víziójában

1. Útmutató egy nemzeti lelkületű tárlat mentálhigiénésen gyógyító képeihez.
2. Minden, amit itt láthatunk, az ősi hazavágyás lelki stációinak megtestesülése.
3. Az elvesztett országrészek pszichikus kataklizmájának mitikus víziója.
4. A nemzeti gyász lélektani topográfiája a mitológia metaforáival.
5. Sárkány Győző, aki művészetének poéta doctusa, nemcsak értő művelője a klasszikus ábrázolásnak.
6. Epikus megjelenítő készségével nézőjét mélylélektanilag motiválja.
7. Bravúros grafikai futamai egyszerre utalnak a kultúra tündöklő zenitjeire és a történelem tragikusan sötétlő szakadékaira.
8. Barokkos motívumai reflektálnak például a versailles-i pompára, a kifinomult ízlés dicsőségére.
9. Arra a végletekig felfokozott művészi gyönyörködtetésre, amelyet a Napkirály, XIV. Lajos megrendelte trianoni épület sugall puszta létével.
10. Az épületen belüli, ötvenkét méter hosszú és hét méter széles Cotelle csarnok, idilli életképeivel, dús brokát burkolatával, öt darab huszonnégy-karú csillárjával a fényűzés netovábbja.
11. A pontos és érzékletes felsorolás, hogy mik alkotják a helyszín díszleteit, mintha allegorikus üzenetet küldenének.
12. A világosság, ami a sötétség komplementere.
13. Az életöröm fekete árnyéka, ami a keserű bánat.
14. A népdalok letisztult és bölcs egyszerűsége, szemben a tomboló hedonizmus dekadenciájával.
15. Ez az artisztikus fioritúrákkal dúsított, önfeledt gazdagságot sugalló kerti pavilonként indult épület gigantikus súlyként komorul Magyarország történelmére.
16. Amikor anyagbéli minőségét taglaljuk, mintha egy ország kivégzőhelyének dermesztő víziót próbálnánk megragadni azzal, hogy az ítéletvégrehajtók székhelyét felmérjük.
17. Mintha puszta számokkal felfogható-vá tehetnénk az elfogadhatatlant.
18. Hazánk megcsonkítását.
19. A történelem elemzői, a görög mitológia szerint Kleio múzsa sugallatában írják a krónikát.
20. Első lépés tehát a tudatosítás.
21. Az adatokat tűhegyre venni.
21. A tények mögött pedig lássuk a valóságot.
22. Aztán a tudást, ami derengve velünk, bennünk él, átélhetővé tegyük.
23. A páratlan történelmi tragédiát ne csak számokon, mértékeken át ismerjük.
24. Az esztétika ebben nem csupán elvont filozófiai alapvetés.
25. Pástja, ösztönző spirituális színtere a lélek küzdelmének.
26. Az emlékezés mellett Aoidé, a dal és Meleté, a gyakorlás múzsája, akik megéneklik a titánok harcát és támogatják az esendő embert továbbélni.
27. Sárkány Győző virtuóz grafikai lapjai e jegyben születtek.
28. A haza mártíriumát látja és láttatja.
29. A kollektív tudat és tudatalatti tartományából tudósít.
30. Nem csupán ábrázol.
31. Alászáll a lélek sötétlő mélységeibe.
32. Mint Orpheusz, aki elvesztett kedvese, Eurüdiké után ered az alvilágba, úgy keres és kutat látomásaival.
33. A hazaszeretet a szerelem szinonimája.
34. A mitikus héthúrú lant varázslata nála a fenomenális rajztudás.
35. Grafikai futamairól elhihetjük, hogy táncra indítja a sziklákat.
36. Nemcsak visszakoztatja a félelmetes alvilági őröket, de ártó energiáikat a jó szolgálatába pányvázza.
37. A mennybolt poétikus csatornáit gyógyító áramlatokká köti be.
38. Megszólított figurái némaságukkal is kiadják létük titkait.
39. Egy nyelvet beszélnek képei, s azt csodák csodája, minden nemzet, minden nyelven értheti.
40. Nincs megszépítő hazugság, sem kegyes elhallgatás.
41. A fekete és a fehér minden színt elénk tár.
42. A mélybe vezet – mitikus túra –,és nem kerülhetjük el az alvilág lényeit, tényeit.
43. Transzcendens tabló.
44. Archaikus arcok.
45. Koboldok mint a misztérium kísérőjelenségei.
46. Az uralkodói attitűd portréi, markáns férfi karakterek.
47. Női testek, mint a szenvedély és a szenvedés szinonimái.
48. Erotika és halál egymásba mar, egymásból táplálkozik.
49. A kitárulkozás kísértés és vágy a megigazulásra.
50. Lakodalmi haláltánc.
51. A múló idő kánonja a megújulás reményével.
52. A pokol és a mennyország feszül a mindenségre, s a kettő közt vergődik a teremtett világ.
53. Tornyok, töredékek tóduló tömbjei.
54. A sötét semmi félelmetes végtelensége.
55. Egy kozmikus térben zajló misztériumjáték, aminek nincs ésszel felfogható törvénye.
56. A vak végzetnek kiszolgáltatott ember esendősége.
57. Mindenütt ott az elkínzott szomjúság.
58. A száműzött lélek hazavágyása.
59. Minden apró vonal egy jel.
60. Levelek, szavaknál mélyebbről.
61. Az égbe kiáltó botrányról.
62. Az igazság elvesztéséről.
63. A soha fel nem adható küzdelemről.
64. A szemmel látható zene ez.
65. Átzeng az időtlen tereken.
66. Madarak szállnak.
67. A kerecsensólyom mint hírvivő a Kárpát-medence otthont adó karéjában.
68. Ősi dallam lüktet szüntelen.
69. A magyarság megfeszíttetése.
70. Száműzöttség a saját hazából.
71. Jelek a köveken, az égbolton.
72. Állati, növényi lét patakzó szimfóniája.
73. A kristályszerkezetekbe kódolt képletek.
74. A milliárdnyi fénypont, ami átcikázik a sötétség masszáján.
75. Az örök remény szüntelen hullámzása.
76. Az áldozás keresztszemei.
77. A számkivetettség sziklái.
78. Félelem és remény újra.
79. Az idegenség iszonya, ami átüt az örök hazasóvárgó árva szívén.
80. Miközben minden pillanatban ott a kegyelem szüntelen áradása.
81. Az irgalom áhítata.
82. Mint tibeti imamalom, forognak a világ törmelékei.
83. Folyamatos fohász a feltámadásért.
84. Tágulóterek tanítanak.
85. Gyalázat és gyengeség gyötri gyarló szívünk.
86. Ám az elbukó újra és újra a magasság felé fordítja arcát.
87. A mélységből kiált Teremtőjéhez.
88. Mert Isten végtelen terei mind hazavezetnek.
89. A lélek minden moccanata ima.
90. A művészet által megidézett víziók a lélek testi odafordulásai az isteni felé.
91. A megrajzolt világ, ami sorra veszi vergődéseink, tévedéseink, önsorsrontásunk.
92. Felmutatja az önmagába mélyedő esélyét, hogy elérje a benne rejlő belső szellemi magasságát.
93. Bármily félelmetesek legyenek is az igaz ember ellen fenekedő erők, ahogy az írás

mondja, aki mindvégig megáll, az megtartatik.

94. Sárkány Győző mitikus ábrázolatai gigászi próbatételeken át küzdenek, vergődnek.

95. Virtuóz játéka archaikus szereplőivel voltaképp beavatási szeánsz jelenetei.

96. Kaotikus kataklizmák csapódnak egymásba.

97. Nincs szavakkal leírható, helyettesíthető történet.

98. Mint a zenében, megzendülnek gigantikus drámai hangzatok, patakzanak mitikus futamok.

99. A képek áradásában a néző, ha kitartóan elmélyül a látásban, – a nietzschei elmélet költői konzekvenciájaképpen – bizton remélheti, hogy a lapokon megjelenített látvány visszanéz rá.

100. Így válik Sárkány Győző monumentális grafikai munkája – a Trianoni anziksz – virtuális világunkban az igazságtétel ígéretévé.

13. Az életöröm fekete árnyéka, ami a keserű bánat.
Sárkány Győző: Trianon anzix XIII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

Parázs az idő hamuja alatt. Sárkány Győző művei Trianon kapcsán

(Debrecen, 1951) – Balmazújváros

Nem sorolhatjuk Sárkány Győzőt a sűrűn kiállító alkotók közé. A reformáció 500. évfordulója alkalmából volt egy nagylélegzetű tárlata a pesterzsébeti múzeumban 2017-ben. Akkor *50 rajz–50 gondolat, Bálványok bukása* címmel mutatta be vizuális gondolatait erről a vallás- és kultúrtörténeti eseményről. Ötven jeles személyiség írt szubjektív sorokat a kötetben is napvilágot látott grafikákhoz. Minisztertől a politológuson át a társművészetek képviselőjéig számosan nyilatkoztak meg a reprezentatív kötetben.

Most *Trianon anzix* címmel alkotott műveket és jelent meg könyv a magyarság történetének tragikus évfordulója okán. Budapesten az A38-as hajón nyílik kiállítás, amit még kettő követ ugyancsak a fővárosban, a Szépházom Galériában és az említett múzeumban, végül a jövő év elején zárul a kiállítás-sorozat. Ezúttal a *100 rajz–100 mondat* alcímet kapott az első tárlattal egy időben, június 4-én megjelenő kötet. Előszót írt a kiadványhoz Németh Zsolt, az Országgyűlés Külügyi Bizottságának elnöke. Bevezető gondolatait osztja meg az olvasóval Demeter Szilárd író, a Petőfi Irodalmi Múzeum főigazgatója. Tőle idézzük azokat a sorokat, amelyek a kötet és a tárlat célját hivatottak felmutatni: „A centenáriumi számvetéskor nem azt kell néznünk, ami van, hanem úgy kell összehoznunk a dolgainkat, ahogy azoknak lenniük kell. Nem a tudományos vagy a filozófiai, hanem a művészi igazságra van szükségünk. Megismételni a teremtésaktust amúgy is magyar módi, az elmúlt bő ezer esztendőben sokszor megcselekedtük már az evilági lehetetlent." De ide illenek Kriza Zsigmond jogász, kulturális menedzser gondolatai is, amit útra indítónak szán a könyvben: „Sárkány Győző a vizuális alkotóművészet eszközeivel lelki értelmezést ad, mellyel ráébreszt bennünket a nemzeti érzelmek és az emberi lélek egyetemességének kapcsolatára."

Végigtekintve a kiadványon és a kiállításon, egységes anyaggal találkozunk. Megfigyelhetünk azonban háromféle szerkesztési módot: egyszer a fekete-fehér rajzokon a kereten belül van a főmotívum, máskor imaginárius térben vannak figurák vagy sötét háttér előtt jelennek meg különböző attribútumok társaságában. Izgalmas megoldásként fedezhetjük fel azokat a háttereket, amelyek könnyed, lazúros kézmozgással jöttek létre az alkotói folyamat során. A gesztus hevületével szólnak hozzánk grafikái. A vonal meghajlik, megtörik, oldalra csúszik a motívum, csak azért, hogy egy másik sarokban valami ellentétpárral tartsa egyensúlyban a képet. Érzékeny, miniatűr világokat sűrít egybe a lapokon. Semmi sincs megregulázva, minden a saját valóságából, toposzából kinövő, de azon túlmutató. Síkban lévő lapokról beszélünk, mégis minden mű gondolatilag többszörösen rétegződik, szinte a térbe kívánkozik, és egy önálló novella ígéretével felér. Szokatlan nézőpontokból jelennek meg nála azok a motívumok, amelyeket saját univerzumában alkotott. Így fedezhetjük fel a korokon és tereken át bujkáló szálakat. Megtapasztalhatjuk, hogy a felszín alatt ellentétes, más tartalmú rétegek húzódnak meg. Nincs állandóság, semmi sem egyértelmű, mert minden átfordulhat a maga ellentétébe, majd vissza. Amiként ezt a magyar történelemben számtalanszor átélhettük. Egy tüntetéssel kezdődött az 1956-os forradalom, kevesen tettek volna egy fabatkát arra a kilencszáznyolcvanas évek elején, hogy tíz év múlva többpárti demokrácia és kapitalista gazdaság lesz nálunk.

Sokszor nem tudjuk, hogy a világot kik mozgatják: az új világban mintha keményebb és

nehézkesebb lenne a történelemben, világpolitikában eredményt elérni. Sárkány Győző ezért az egész emberi létezés időtől független természetét fogalmazza meg lapjain. Nagyvonalúan járkál a korok között, szorgalmasan vibrál a kép síkjában, fittyet hány a szembe jövő divatoknak, de érzékenyen fogja fel a történelem változásait. A kompozíciókon a sötét és világos, vagyis a jó és a rossz ritmusa érhető tetten.

Tele van szimbolikus, szürreális motívumokkal a rajzsorozat. A római katona és a magyar honvéd egy lapra kerül, egy történelmi szituációt él át, amikor csatába megy. Összetorlódnak a korok, összetorlódnak a gondolatok, a történések pillanatnyi állása bármikor megváltozhat. A széttöredezett arcú oroszlán szomorúan egyensúlyoz a földgolyón. Talán sikerül megállnia és legyőzni a gonosz vírust. Az ember közeli társa, a ló is megjelenik, amelyet indák tartanak fogságban, máskor emberi arcot kap a szenvedő harci mén. Kedvelt allegóriája Sárkány Győző műveinek az álarc, a maszk, amely manapság mindennapos kellékünk lett. Hazugságok, hamisságok, álságok mögé lehet bújni, sugallják figurái. Legyenek azok szép, deli római sisakos harcosok vagy gonosz, kígyóval harcoló amazonok. Pokol és mennyország jelenik meg a középkori misztériumjátékokat idéző munkákon. A mezítelen nőalakok sokfelé lettek a trianoni kiszolgáltatottság szimbólumaként megjelenítve. Növényi hálók fogságában, megkötözve, partra vetett sellőként megidézve vagy mítoszokból ismert szituációkba helyezve igen gyakran láthatók nők ezeken a grafikákon. Az állatok királya az oroszlán, de a madaraké a sas. Egy méltóságot szimbolizáló címerállat számos ország és fejedelem jelképé vált. Sárkány Győzőnél is megjelenik fájdalmasan, dicsőségesen vagy elesetten.

8. Barokkos motívumai reflektálnak például a versailles-i pompára, a kifinomult ízlés dicsőségére. Sárkány Győző: Trianon anzix VIII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

A kiállítás kurátora és a kötet szerkesztője D. Udvari Ildikó művészettörténész, a Pesterzsébeti Gál Imre Múzeum igazgatója. Az ő bábáskodása mellett értő kezekben van a mostani Sárkány-művek sorsa. A kötetben ihletetten fogalmazza meg gondolatait: „Nem a reményvesztettség apoteózisát szándékozik megrajzolni, hanem a mai ember szempontjából közelítve szemléli azt a történelmi drámát, melyet az elmúlt száz évünk alatt sokféleképpen értelmeztek, magyarázták, újragondoltak. A tragédia legbelső érzelmi magját, a számtalan variánsokban megnyilatkozó emberi lét és sors közösségében fedezi fel. Nem vállalkozik magyarázatokra, értelmezésekre, csak számtalan ma is aktuális kérdést tesz fel a szemünk előtt lüktető fegyelmezetten átgondolt, ám mégis szürrealisztikusan szabad ívű rajzfolyamban."

A műtárgy önmagában létező, nem fontos tudni annak előéletét. Ebben az esetben azonban tematikus dologról van szó, még ha elvonatkoztatott emelkedettségben is. Ebben a szellemben fűz száz mondatot a száz rajzhoz Szerényi Gábor grafikus, művészeti író. Az ihletett megfogalmazások a képek áradásának érzelmi, vizuális kisugárzását hivatottak kísérni.

Hattá zárt haza

Tizenhárom almafa a Nemzeti Színházban

Kétségem nincs: a Nemzeti Színház, ha tehetné, e cikkem íródása napjaiban Trianon-témájú előadását, a *Tizenhárom almafá*t játszaná. Mozaikos szellemi fénytörésben, amikor egymásra vetül pünkösd ragyogása, a nemzettépés emlékének épp százévesre növekedett árnya és a Covid-19 becenevű halálvihar utóvillámlása, amelynek közepette lehetne már ünnepre gyülekezni, de nem szabad, mert hátha…

E *hátha* lehet mennyből jött próbakő. Most rendhagyó a pünkösdérzetünk, a távolságtartó összetartozásé: másfél méteres próbája annak, hogy a közöttünk való kapocs vajon Isten Szentlelke, vagy a bőrérintkezésünk párája: templommá lett-e a szívünk, csakugyan? És próbaköve a Trianon-érzetünknek is: elegendő-e beérnünk a centenáriumon azzal a szólás-definícióval, hogy *magyar az, akinek fáj Trianon*.

Vidnyánszky Attila rendezésének már a címe is arról vall, hogy jeleneteit nem a nemzeti mazochizmus szelleme ihleti. Az alap, természetesen, a háborút lezáró békeszerződés. A győztes fél gúnygesztusa, a béketárgyalásra való felkészüléshez engedélyezett egyetlen nap és a házi őrizet megviseli a magyar tárgyalóküldöttséget. A szorult helyzetükben egymással zsörtölődő delegációtagok közül kiemelkedik végtére gróf Apponyi Albert, s a küldöttség vezetőjeként, 1920. január 16-án, a trianoni béketervezet végleges lezárása után a francia Külügyminisztérium földszinti dísztermében, a francia, a brit és az olasz miniszterelnök, valamint az amerikai és a japán nagykövet előtt elmondja modernkori történelmünk egyik legnagyobb hatású beszédét. Ennek sokat idézett következtetése: ha Magyarországnak választania kellene a béke elfogadása vagy aláírásának visszautasítása között, „úgy tulajdonképpen azt a kérdést kellene feltennie magának: *legyen-e öngyilkos azért, hogy ne haljon meg*". Az Apponyi szerepét alakító Rátóti Zoltán – szinte az előadás elkülönült felvonásaként – a teljes szöveget elmondja. Ülünk szemben a színésszel, mintha mi lennék a francia külügyminisztériumi hallgatóság: megrendülten, s haragra gerjedve, amikor mellettünk a tiszteletjegyes kisfőnök-vendég kezében megvillan a maroktelefon.

A beszéd végeztével tapsra nem enged időt a rendező, csupán egy néma felkiáltójelnyi szünetet. Az ott az asszociációk, az „idesereglik, ami tovatűnt" időhelye. A magam e pillanatnyi asszociációja gyanánt *Száraz Miklós György Megunt Trianon* című jegyzetéből idézek. *„A gyerek nem lát a határok mögé. Csak az >>igazságtalan<< határokat látja, nem fedezi fel a határok mögött az embert. Aztán kinövi ezt az állapotot, de nem növi ki Trianont. A határok persze továbbra is igazságtalanok maradnak, de mögöttük a tér megtelik folyókkal, hegyekkel, történelmi eseményekkel, és ami a legfontosabb, emberekkel. Az ember idősödik, változik, és változik a viszonya Trianonhoz is. Már nem rajzolgatja át az atlaszokat. Elképzeli, hogy miként is lehetne békében élni a szomszédokkal. Kétnyelvű településtáblákat lát, magyar nyelvű iskolákat, egyetemeket remél. Hogy egyházai visszakapják ingó és ingatlan vagyonaikat, ősi könyvtáraikat, levéltáraikat. Hogy a múzeumok tárlóiban… Nem folytatom, mert a végtelenségig sorolhatnám a békés egymás mellett élés feltételeit, melyekből hol itt, hol ott időnként meg is valósul valami, aztán hol itt, hol ott jön egy új román, szlovák vagy ukrán vezető, államelnök, kormányfő vagy polgármester, aki nyirbálni kezdi a jogainkat. Szerbek a magyarok házainak falára festik óriási betűkkel: MAGYAROK! TAKARODJATOK! Szlovákok tartóztatnak le Pozsony terein a diákjaihoz magyarul beszélő tanárokat. Románok építenek színmagyar falvakba hagymakupolás ortodox templomokat. Az*

ukránok (és velük együtt az Észak-Atlanti Szerződés Szervezetének tábornokai) barátságtalan nyelvtörvényt erőltetnek ránk… Ezt sem folytatom, mert a sérelmeinket is a végtelenségig sorolhatnám." Én teszem hozzá: amikor illetékes igazságügyi miniszterünket, Varga Juditot nem engedik be arra az ülésre az Európai Parlamentben, amelynek napirendjén a magyar jogállamiság pillanatnyi állapota szerepel.

Vidnyánszky színpadművész: álmában gyerek, aki azért mégiscsak rajzolgatja képzeletében a térképeket: nem hagyja nyugodni, hogy közigazgatásilag egy ország önmaga zárványa lehet. Ébren álmodva azonban tudja, végzetesen hibázik, aki az energiáját erőnek képzeli. Hát képzeli, de nem szertelen. Dramaturgiai alaphelyzetként, a hattá zárt haza motívuma nem a *Tizenhárom almafá*ban bukkan fel először. A Beregszászi Illyés Gyula Nemzeti Színház 2014-ben mutatta be, Zelei Miklós tollából, a *Zoltán újratemetve* című, a tragigroteszk műfaj-meghatározással illetett darabot. A darab szerzője 1994 óta kutatja Kisszelmenc és Nagyszelmenc történetét. Az ikerfalu a magyar királyság szerves része volt 1920-ig, ekkor Csehszlovákiához került. Az első bécsi döntés után újra Magyarországhoz tartozott. A második világháborút követően, amikor a Szovjetunió nyugatra tolta határait, s bekebelezte Kárpátalját, az ikerfalu kisszelmenci része a Szovjetuniónak, Nagyszelmenc újra Csehszlovákiának jutott, a határt pedig a falu főutcáján húzták meg. A Szovjetunió nyugati vasfüggönyének tövében járunk: a szovjet–csehszlovák, majd ugyanitt, de már ukrán–szlovák határon, a világhírre jutott kettézárt falu színpadi országhatárán. A történet szerint, az elhunyt szovjet állampolgárságú magyart, Zoltán Zoltánovics Zoltán kiváló borjúgondozót végakaratának megfelelően családja a határ túloldalán, Csehszlovákiában lévő temetőben, néhai menyasszonya, Kapusi Júlia mellé szeretné eltemetni, aki abba pusztult bele, hogy vőlegényét a Gulágra vitték. A temetési menet számára nem nyílik meg sem a vasfüggöny, sem a hivatalos határátkelő. A halottat a határvédelmi szervek letartóztatják (!), s a helyőrség udvarán temetik el. A rendszerváltáskor innen hantolja ki a család, hogy menyasszonya mellett újratemesse, ami ezúttal sem sikerül…

Nem kétséges számomra, hogy a letartóztatott halott abszurd históriája motívumelőzményként működött a Kárpátaljáról származó Vidnyánszky tudatában, amikor Wass Albert regényéből, a *Tizenhárom almafá*ból építette fel Apponyi „*legyen-e öngyilkos azért, hogy ne haljon meg*" kérdésére a feleletet. A regényben a Komandó nevű hegyi faluban járunk, ahol a Szarvas József játszotta székely gazda, Táncos Csuda Mózsi almafákat ültetett, amelyek közül tizenhárom megfogant. Amikor '40-ben (a második bécsi döntés) az új határt meghúzzák, az az abszurd helyzet áll elő, hogy az almafák közül hét magyar, hat pedig román területre esik.

Az előadás végén a Mózsit játszó színész birtokára, az őrségi Viszákon létrehozott Tündérkertbe toppanunk. „*És ahogy Mózsi fákat ültet az erdélyi Komandó oldalába, Szarvas Jóska is ezt teszi egy olyan mozgalom keretében, amely őshonos gyümölcsfák telepítését tűzte ki célul szerte a Kárpát-medencében. A több mint háromszáz Tündérkert egyikét hozta létre Jóska, ahol saját kertjében egy kis birodalmat épített fel a kultúrpajta színházi előadásaival, koncertjeivel, kiállításaival, közösségi eseményeivel. Minden évben ünnepséget rendeznek, és annyi új fát ültetnek el, ahány gyerek született a viszáki vagy Viszákról elszármazott családokban. Nagyon fontos metafora számomra, ahogyan ez a két szál összeér, és a jelenig fut. Arról nem is beszélve, hogy az almafa – mint szimbólum – milyen távlatokat kínál. Olyan dimenzióba emelődik Trianon kérdése, amelyből szerintem meg kellene élnünk ezt a traumát*" – ad iránytűt Vidnyánszky a drámaeposzához, amelynek terepe a burjánzó, jelenünkbe indázó világtörténelem, s annak érzelmi középpontjában az ázsiai hordaként emlegetett magyar zárványnép, a maga makacs kiirthatatlanságával.

Az előadásnak két origója van: az Apponyi-beszéd és a Tündérkert-monológ. Köztük a figyelem útja oda-vissza folytonos. Karneváli vigasság, zsánerképek; gyász, harag, remény; önvizsgálat és önbizonyosság. Ha irodalmi hasonlítást teszek, azt tippelem, hogy Vidnyánszky színi poézise valahol Weöres Sándor és Juhász Ferenc világa közé helyezhető: előbbinél a légies, utóbbinál a robusztus lidérc nyomása alól szabadít fel a groteszk, a költői (kibélelt) abszurd hangnemkulcsa. Az arctalan (olykor a nevüket vállaló) hatalmasok, nem látván értelmét a tovább erősödésüknek és gazdagodásuknak, élettanilag lesznek érdekeltek abban, hogy a világot globálisan abszurddá tegyék. Ez a felismerés felszabadító. Ültessünk minél több őshonos pónyik almafát!

MAJOR LÁSZLÓ

„Különböző terekben más és más az igazság"

Láng Zsolt: Bolyai

Bolyai János alakja az elmúlt bő évszázadban számos szépirodalmi művet ihletett. Elsőként Ady Endre és Babits Mihály versei (*Csaba új népe*, *Bolyai*) idézték meg, amelyeket még sok lírai alkotás, regény és dráma követett, többek között Németh László színdarabja, *A két Bolyai*. Az erdélyi magyar irodalom is tág teret adott a Bolyai-kultusznak, mások mellett Székely János szonettkoszorút (*Bolyai hagyatéka*), Kocsis István monodrámát (*Bolyai János estéje*) szentelt a marosvásárhelyi matematikus emlékének. Székely versciklusa, melyet erős gondolatiság jellemez, elsősorban az új világot alkotó tehetség mellőzöttsége, meg nem értettsége és magánya köré szerveződik. Kocsis István ugyancsak beleszövi darabjába ezt a problematikát. Az erdélyi író az élete alkonyán járó, megfáradt Bolyai számvetését és belső küzdelmét dramatizálja, apjával és feleségével való viszonya mellett elsősorban a világhírű német matematikussal, Gausszalvaló szembenézését viszi színre, aki „elhallgatta" Bolyaigeometriáját – jelentőségét csak magánlevélben és nem hivatalosan ismerte el. A *Bolyai János estéje* két erkölcsi magatartást állít szembe: Gaussét, aki a matematikából élt és Bolyaiét, aki a matematikáért élt; a pénzt és hatalmat jelentő „valamiből való életkultusza", amely az emberből él, áll szemben a „valamiért való élet kultuszával", amely az emberért él. Bár azt olvassuk a darab elején, hogy „történik 1857-ben", történelmi drámának mégsem nevezhető a színmű. A fenti vonulatba illeszkedik a Bolyaihoz és Székelyhez hasonlóan szintén marosvásárhelyi *Láng Zsolt* munkája, amelyet a kritikusok szinte egyöntetűen a szerző legsikerültebb könyvének és a tavalyi év egyik legjobb regényének tartanak, emellett a 2019-es év könyves terméséből a legkiválóbbnak járó Libri irodalmi díjjal is jutalmazták 2020 májusában. A szerző a fenti témákat (a mellőzöttség, a magány, a főhős emiatti belső küzdelme, az apjával való kapcsolata, Gausshoz való viszonyulása) szintén beépíti könyvébe, de más-más hangsúlyokkal és bizonyos kiegészítésekkel, nála például a nemeuklideszi geometriát kidolgozó tudós képe erőteljesebben domborodik ki, és a történelmi háttérnek is nagyobb szerepe van, mint a hivatkozott monodrámában.

Láng könyvében felidézi azt a látogatást, amelyet Esterházy Péter a marosvásárhelyi Teleki Tékában tett, ahol megtekintette Bolyai jegyzeteit. A *Harmonia caelestis* szerzője ekkor elárulta, hogy szeretne a matematikusról írni „valamit", de előtte ismét eljönne a könyvtárba, hogy alaposabban tanulmányozza a feljegyzéseket. Erre sajnos nem került sor, viszont Láng Zsolt svájci ösztöndíjára magával vitte ezen levelek, töredékes írások, emlékeztetők digitalizált változatát, hogy mélyebben elmerüljön Bolyai szellemi hagyatékában, és munkája eredményeként megszülethessen egy Bolyai-regény, amely Esterházy emléke előtt is tiszteleg.

A könyvben két cselekményszál bontakozik ki. Az egyik eseménysorban a szerző alakmása, Herr Láng egy svájci kolostorban tartózkodik ösztöndíjasként, ahol Bolyai szövegeit vizsgálja, beszámol a mű megszületésének körülményeiről, nehézségeiről, miközben ottani találkozásait és benyomásait rögzíti, többek

között az igazságot természettudományos eszközökkel kutató CERN-ben tett látogatását, valamint egy bűnügyi történet fordulatait meséli el. Ezen szakaszok számozása a következő: 2, 5, 11, 17, 23, 31, 41, 47 és 59. A közbeeső passzusok (3, 7, 13, 19, 29, 37, 43, 53) kanyarodnak vissza az időben Bolyaihoz. A szerző nem biográfiát alkot, helyette a matematikus életének tereiből bizonyos, számára fontos mozzanatokat emel ki, újabb értelmezési kísérletekkel gazdagítva a Bolyai-irodalmat. A bevezető idézetcsokor (*Bibliotheca Telekiana*) is a megközelítések sokféleségét hozza mozgásba: „Ma bizonyára tragikusabb és szomorúbb Bolyai-arc tekintene reánk ugyanazokból a kéziratokból, hiszen a történelem nem valami véglegesen elkészíthető panoptikum, hanem inkább a jelen bajosan definiálható viszonya a múlttal... mindig csak viszony formájában valósulhat meg" (12.) – idézi Láng Zsolt Vekerdi László tudománytörténészt. Herr Láng és a szerző megfeleltethetősége, illetve a Bolyai-vonal magában hordozza a történeti olvasat lehetőségét, ugyanakkor ez erősen keveredik a metaforikus referencialitással: „a könyvbeli valóság merő fikció" (7.) – tudjuk meg a mű legelején.

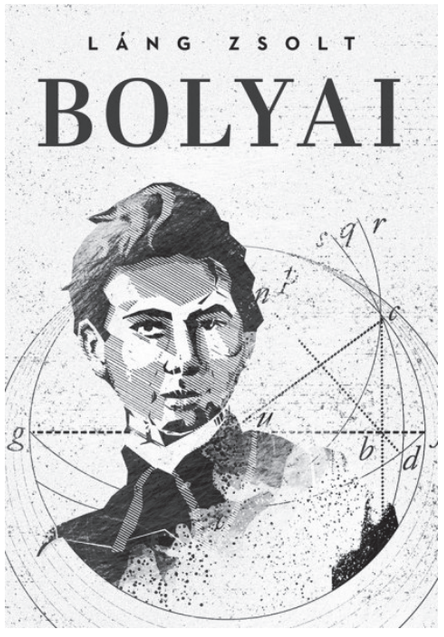

Jelenkor, Budapest, 2019

Láng Zsolt tehát a megszokottól eltérően, a számok világában az atomok szerepét betöltő prímekkel jelöli a fejezeteket. De nem csupán a könyv tagolásakor találkozunk prímszámokkal: csak maga a kifejezés ötvenkétszer szerepel a regényben, olvashatunk többek között boldog és komplex prímekről is. Miközben János Ilonával tölti idejét, prímeket sorol, valamint az erdőt járva is ezeket a számokat mondogatja, eljutva 47611-ig, amelyet az író tévesen a tizennégyezer-ötszázadik prímnek nevez – valójában nem is prímszám és nem is ennyiedik a sorban. Az elektronikus változattól eltérően a második, javított nyomtatott kiadásban azt olvassuk, hogy a tizennégyezer-ötszázadik prím a 156 257 (41.), ami valóban prímszám, de nem a tizennégyezer-ötszázadik. Mivel irodalmi művet tartunk a kezünkben, nem pedig tudományos értekezést, ezt nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk, a történet terében ennél sokkal fontosabb, hogy a kortársak, köztük Gauss sem ismerte el Bolyai fő művének, az *Appendix*nek a jelentőségét, ami súlyos teherként nehezedett a főhősre. (Vekerdi László Benkő Samu Bolyai-életrajzáról írt recenziójában arról értekezik, hogy ez volt az egyike Bolyai „három nagy halálos fájdalmának", a másik két sebet „Lobacsevszkij párhuzamos felfedezése és atyjával való holtukig tartó mérkőzése" ütötte a matematikus lelkén. – Vekerdi László: *Befejezetlen jelen*. Tudománytörténeti tanulmányok. Budapest: Magvető Könyvkiadó, 1971. 488.) A regény egyik központi témája ez a meg nem értettség, az elszigeteltség. Magányát kitaszítottságként élte meg, ez ellen némasággal, elvonulással tiltakozott, végül olyan „mellőzöttségben" halt meg, „amelynek máig érződik a hidege." (334.) Magára hagyatottsága azonban nemcsak ebben a relációban nyomasztotta, hanem egyéb kapcsolataiban is.

Apjával való viszonyát is számos ellentmondás terheli, a néha gyűlöletbe is átcsapó szeretet és a függőség egyaránt jellemzi. Egy helyen ezt veti Bolyai Farkas szemére: „…az összes nekem adott tanácsa hülyeség volt, ez valamennyiről bebizonyosodott. Azt mondta, ne foglalkozzam a párhuzamossággal, aztán mégis a könyvében prezentálta a munkámat, mintha a maga műve volna. Azt mondta, hogy a komplex számoknak nincs szerepük a pályaívek meghatározásánál, mégis, amikor én rájöttem, hogy igen, maga is igenelni kezdett. Amikor kiszámoltam a sinus és cosinus faktoriálisát, azt mondta, tévedtem, aztán mégis átvette a szögfelezők tételéhez. Amit a lipcseieknek írtam, azt mondta, nem ér semmit, de bátorkodom, hajlok rá akármibe fogadni, felrakom Domáldot ellenében, hogy húsz év múlva az én bizonyításom általános lesz, a magáét elsüllyesztik a feledésbe, és ezzel jól fog járni, mert legalább nem tudják kiröhögni." (108–109.) Ugyanakkor Bolyai Farkas sem kíméli fiát, például válaszlevelében úgy vág vissza, hogy maró gúnnyal idézi meg anyja emlékét: „A betegség anyád részéről a bosszú egyik formája volt, nem beszélve a haláláról, csak azért is meghalt, hogy ezzel is bizonyítsa, milyen rossz férje voltam." (109.) Máskor azonban az ifjabb Bolyai azon töpreng, hiába volt kiállhatatlanul önző az apja, mégiscsak az egyetlen ember volt, akivel beszélgetni tudott. Míg Bolyai Farkas – aki szerint fiának mindig is önpusztító hajlama volt – valósággal szerelmes volt belé (különösen az eszét, az érvelését szerette), így fordul hozzá: „Amikor megszülettél, azt gondoltam, te fogod a régi és az új világot összekötni, te leszel a híd a sötét szakadék fölött. Még most is ebben a reményben gondolok rád. Tudom, hogy feladataid vannak, ne tedd tönkre magad…" (108.)

A nőkkel sem volt harmonikus a kapcsolata; szerette Juliskát a kapitány, akihez előbbi teljes elfogadással, odaadással közeledett (amit a megindító utolsó előtti fejezet, a regény egyik remeklése is példáz), de gondolataiknak alig volt közös halmaza, amelytől igazi lelki társakká válhattak volna – jellemző módon Juliska félt a számoktól. Hiányzott Bolyainak egy barát is, és nyomasztóan rossz viszonyban volt féltestvérével, Gergővel, miközben annak korai halála miatt az édesanyjánál sem találhatott már vigaszt. A főhős kapcsolatait valamiképpen ellenpontozzák a másik cselekményszál központi alakjának kötelékei, elsősorban bensőséges viszonya feleségével, *Éva*val. Mint az utolsó szakaszból kiderül, ők már annyira egyek, hogy Herr Láng képes *Éva* szemüvegén keresztül szemlélni önmagát és a világot. A két cselekményszál között nem csak paralel és komplementer elemek vannak, de a két eseménysornak metszéspontjaira is lelhetünk, leginkább, amikor Herr Láng Svájcban a Bolyai-hagyatékot dolgozza fel. („Egyre közelebb került hozzám a jegyzetek írója, és úgy gondoltam, ezek a szavak és félmondatok azért kerültek elém, mert neki is jó ez a közeledés." [85–86.])

A görbült tereket taglaló nemeuklideszi geometria részletes matematikai leírása Bolyai, Gauss, Lobacsevszkij és Riemann nevéhez köthető. Az ilyen terekben nem érvényes Eukleidész híres V. axiómája, amely szerint a párhuzamosok soha nem találkoznak. Mint közismert, a nemeuklideszi geometria matematikai apparátusa a XX. századi fizika, például az általános relativitáselmélet kidolgozásának előfeltétele volt, utóbbi pedig a világegyetemről alkotott elképzelésünk gyökeres átalakulásához vezetett. Ebben a megvilágításban érdemes az alábbi részletre tekintenünk: „Ha valaki a nemeuklideszi tér felfedezőjéről ír regényt, úgy volna illő, hogy a regény nemeuklideszi formáját hozza létre." (124.) Azt nem állítanám, hogy a szerzőnek sikerült megírnia a nemeuklideszi regényt, kérdéses a definíciója is, mindemellett az a kitétel, hogy *úgy* volna illő megírni Bolyai történetét, még nem jelenti azt, hogy euklideszi módon (bármit jelentsen is ez pontosan az irodalom nyelvén) ne lehetne jó művet írni Bolyairól. Összegezve, ha a hagyományostól radikálisan eltérő formát tekintjük nemeuklideszinek, akkor az nem, de a jó regény megírása kétségtelenül sikerült az alkotónak.

Az egyes szám első személyű, illetve az egyes szám harmadik személyű narratíva fejezetenkénti váltogatása, attól függően, hogy a XXI. századi svájci vagy a XIX. századi erdélyi történéseket viszi színre a szerző, sajátos ritmust és dinamikát kölcsönöz a kettős szerkezetű regénynek. Láng Zsolt gördülékeny, magával ragadó prózáját párhuzamos monológok és képzelt dialógusok mellett lírai elemekkel is elegyíti, utóbbiak többnyire esztétikailag erősítik a regényt, bár olykor kissé erőltetettnek tűnnek: például, amikor a „halál sűrű, fekete ömlenyét" idézi meg, amely „lüktetve áradt" (22.), vagy annál a részletnél, hogy „ha valaki mégis szóra bírná, kiderülne, a szavak az ajkak rabságában képtelenek a bordák kalitkájában megbújó szívig eljutni." (336.) Sok szereplőt vonultat fel a regény, vannak állandóan visszatérő alakjai is, míg másokkal csak a könyv pár

lapján találkozunk, viszont az ő karakterüket is sikerül plasztikusan ábrázolni.

„[K]ülönböző terekben más és más az igazság.” (298.) – állapítja meg Láng Zsolt az*Appendix*re hivatkozva, arra mutatva rá, hogy a matematika törvényei másként viselkednek az euklideszi és a nemeuklideszi világban, egyikben vannak párhuzamosok, a másikban nincsenek. Ezt az elgondolást az irodalomra kiterjesztve azt mondhatjuk, hogy ennek a regénynek a tere is más igazságokat foglal magába, mint ahogyan a korábbi értelmezéseké is. Elég csak visszautalnunk az első Vekerdi-idézetre, de eközben ne feledjük a könyv másik két sorát sem: „a könyvbeli valóság merő fikció” (7.), de „[a]z igazság tere tágabb, mint a realitás.” (303.)

35. Grafikai futamairól elhihetjük, hogy táncra indítja a sziklákat.
Sárkány Győző: Trianon anzix XXXV. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

A test gonosz szótlansága

Szilasi László: Luther kutyái

Ha meg kellett volna tippelnem, milyen regényt fog írni Szilasi *A harmadik híd* után, azt mondtam volna, olyat, aminek abban a regényben nagyon is ráérzett az ízére: egy intellektuális, mélyen emberi, részleteiben is gyönyörködtető (bocsássanak meg) krimit. Bűnügyi történetet. Ez a meg nem született mű fegyelmezett szerkesztésű lett volna, asszociatív kitérőkkel, egy kicsi, jól bejárható, valóságos helyet mutatott volna be, talán meg is lehet tippelni, hogy a Békéscsaba–Szeged tengelyen. Ámde Szilasiról (egy újabb könyv, az *Amíg másokkal voltunk* közepén, amely a legkevésbé sem hasonlít arra, amit fentebb vázoltam) időközben kiderült, hogy halandó, és mi szeretünk olyan könyveket olvasni, amelyekben ez tudódik ki, még jobban olyan regényeket, amelyeknek jó a vége, hiszen ebből az következik, hogy ha mi kerülünk ilyesféle helyzetbe, akkor megúszhatjuk. A *Luther kutyái* reményt ad, és mi szeretünk reménykedni.

„Eltűnt két napom. Az enyém. Ahová soha többet nem térhetek vissza.” Ennek a két napnak az újjáépítése, az előzmények és a következmények története a könyv, azaz olyasmit próbál rekonstruálni, amit csak a szemtanúk visszaemlékezéseiből tudhat az elbeszélő – akiről itt nyugodtan kijelenthetjük, hogy maga Szilasi László (és nem mondhatja majd, hogy gondolta a fene). Pont ugyanaz a taj-számuk is, és ez végig nyugtalanító a könyvben, legalábbis a hozzám hasonlóknak, akik nem szeretnek valós történetet olvasni. Ideges vagyok, aggódom azért a Sík-teremben vergődő testért, később a műtőasztalon fekvő, nagyon is háromdimenziós figuráért. Kevesen írnak olyanról, amit nem tudnak, és ez a kutatás, a folyamat és a megírt szöveg is végig izgalmas, annál is inkább, mert szerzője és tárgya ugyanaz. A rendszerváltás, -változás óta van az a kurzus, hogy veszni kell hagyni a tabukat, és nagyon is magunkról kell írni. Sok túlószinte rész van benne, talán a szerző környezete is nehezményezte ezt. Enynyire ki kell már takarózni, fel kell tárulkozni a magyar irodalomban? Megéri-e, megérte-e? Értik-e a *Luther kutyái*t annyira, amennyire ez a szöveg elvárná? Attól tartok, közel sem kapott annyi figyelmet, amennyit megérdemelt volna.

Számomra ez a regény nem a betegségről szól, hanem a megmenekülésről, és nem is csak erről az egy betegségről-gyógyulásról ír Szilasi, hanem legalább háromról. A szabadulásai története. Egy menekülésregény. Megmenekülésregény.

„A tumor viszonylag jól hozzáférhető, de a bal frontális lebenyben található. Az pedig nem jó hely. Ott lakik a nyelv. Az elvont dolgok megértése, ott lakik a logika. A mozgások és aktivitások vezérlése. Érzelmek, kritika, önkontroll, viselkedés. Meg még ki tudja, micsoda. Ha elbaszom, nem fogsz megismerni, és nem fogod tudni elmondani, hogy még sohasem láttál.” Erős mondatok ezek, csendet parancsolnak az emberre. Nem vágtatunk át a következő bekezdésre. Mint a magába zárkózó ember, olyan lesz az alany, ám megeshet, hogy nincs lehetősége többé a falak mögül előjönni, és azt sem tudhatjuk, milyen lesz azokon a falakon belül, ha nem sikerül a „humán restauráció”. Aura, status epilepticus, morbus sacer: a művészek betegsége. A könyvben vázolt formájában nem szokás túlélni.

„Azért írom ezt a szöveget, mert hülye azért nem vagyok” – fogalmaz az egyik fejezet reklámból kicsavart címe. A *Luther kutyái* igazolása annak, hogy a szerző (a betegség és később a koponyaműtét után) megőrizte teljes intellek-

tusát, a kreativitását, a fejezetcímből az is kitűnik, a humorát is, sőt paradox módon még újabb élményekkel is gazdagodott. „A baj az, hogy a betegség tárgya és a vizsgálat eszköze ugyanaz. A sérült agyad sérült működése által és miatt nem tudod megfigyelni a sérült agyad sérült működését." Megszoktuk, szeretjük ezeket a Szilasi-mondatokat. Témája okán maga a szöveg hívja elő Karinthyt és Esterházyt, de mélyebb rétegeit tekintve a *Luther* más, vallomásosabb, benne van a megnyert parti feletti diadalérzet, az élet elsimulása, ami, ismerve a két előd történetét, a *Hasnyálmirigynapló* végének leegyszerűsödő mondatait, más olvasói attitűdöt hív elő. Esterházy valami furcsa módon szereplője is a történetnek (lásd jelen dolgozat címét), de nem ez az egyetlen természetfeletti jelenség.

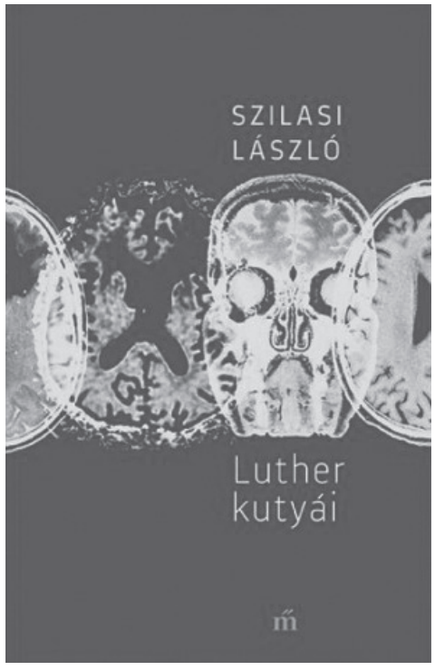

Magvető Kiadó, Budapest, 2018

Hogy aztán Szilasi a megszabadulásról beszél-e, vagy minden eshetőségre készen gyorsan elénk akarja tárni, amit a kultúráról, a világról, az Istenről gondol, azt nehéz lenne megmondani. Sok idézet szervezi a szöveget, vizsgálati eredmény, e-mail, könyvheti megnyitó, vers – többféle rétegből strukturálódik a kötet, erős benne a confessio, de biztos támaszt nyújt neki a naplószerkezet, áthatja a visszaemlékezés is. Számos utalás kap benne helyet és feladatot, maga a cím is intellektuális feszültséget kelt, hiszen tegyük szívünkre a kezünket: ki mit tudott előzetesen Luther kutyájáról? Mit szagolt ki Luthernek (nekünk) ez a kutya? Szilasinak kedvelt taktikája ez: bedob egy követ a folyóba, mi meg toporzékolhatunk a parton (milyen part, milyen kő?), és még ostobának is érezzük magunkat, utána viszont jöhet a megtisztulás: lám, okosabbak, műveltebbek, netán bölcsebbek is lettünk a kötet elolvasásával. Az biztos, hogy megrendítő, letehetetlen könyvről van szó, amelyet nem lehet elfelejteni. Most azt mondom, Szilasi nem fog ennél jobbat írni – aztán majd visszatérünk erre a kérdésre.

Az irodalom (és általában a bölcsészet) feladata, hogy az ember által teremtett egyetlen dologról, a kultúráról elmélkedjen, ezt teszi – több Szilasi-műhöz hasonlóan – ez a kötet is. „Odalett a kultúra csodálatos, végtelenül édes, eszelős világa, ez a gazdag és fantasztikus, mennyei kert. Mit fogok csinálni, jaj, istenem, mit fogok így csinálni, mivel fogom eltölteni ezt a nyomorult, végtelenül hosszú, földi életet."

A kötetben nagyjából az agyműtét leírása után egyszer csak megszűnik a szoros logika, a linearitás mint szervező erő, és ugyanaz a mozaikosság, asszociativitás éled fel, amit már annyira megszoktunk Szilasitól. Beszél az fentebb említetteken túl a rákról, a hitről, a könyvet pedig kétszer is befejezi. Újraalkotja a múltat, és tulajdonképpen ezzel a regénnyel fizet meg Kháronnak – a csodába illő visszaútért. A *Luther kutyái*: mint római holtak szemén az obulus. Ír a család régmúltjáról, álomról és nagyon is aktuális, jövőbe mutató gyarapodásról, a két gyerek története, a halotté és az életbe készülőé kiegyenlíti egymást. A történet vége könnyeddé, mesélőssé válik, és szükségünk is van erre a feloldásra. Elbiciklizik Szerbiába – mert megteheti. Átlépheti a határait, és mindezt mi is utána csinálhatjuk, mert megszabadulhatunk a halálfélelmünktől. Az ötvenöt éves Courbet először látja a tengert. Az ötvenöt éves Szilasi bátran kiteheti koponyaleletét egy műtőzöld könyvre.

Sehol nincs felírva, de a borítón a fénykép az ő feje.

A család mint „ismerősök gyülekezete"

Barnás Ferenc: Életünk végéig

Az *Anna Karenina* olvasásakor szembesülhettünk azzal, hogy minden család a maga módján boldogtalan, Barnás Ferenc új regénye, az *Életünk végéig* pedig megerősíti ezt a kijelentést. Nagyregényről lévén szó számtalan olvasati lehetőség kínálkozik, ezek közül a családregény műfaja, az önéletrajzi elemek regénybe emelése, illetve a független (értelmiségi) élet megteremtésének lehetősége tűnik a szöveg által tematizált elsődleges problémának. Klasszikus regényszerkezetről azonban nem beszélhetünk. Bár a történet egyes szám első személyű elbeszélése többnyire lineárisan halad, a cselekmény nem fokozatosan bontakozik ki, nem egy ív mentén értelmezhetjük az eseményeket, és nincs egy olyan végpont sem, amelyben a szálak egymásba futnának, a regény igazi lezárása elmarad. Az *Életünk végéig* intenzitása változó: tükrözi az élet ritmusát – hol kialakulnak gócpontok, amelyekben több szál is összefonódik, hol pedig nyugodtan hömpölyög az elbeszélés az élet egyszerű és banális eseményeit érintve. Azért nehéz olvasmány, mert több mint negyven ember sorsából villannak fel részletek, akiknek sokszor nem ismerjük meg a teljes előtörténetét, vagy elvarratlan szálakként egyszerűen kivonódnak a regényből. De éppen ez benne a bravúros, ettől érzi azt az olvasó, hogy a valóság lehető legpontosabb megragadásával találkozik. A regény ugyanis a főhős életének egy szeletét követi végig, ezért nincs valódi kezdete és vége: voltak és lesznek is további események – mindaddig, míg el nem jut élete végéig.

Barnás családregénye nem követi azt a koncepciót, amelyet a műfaj általában megkíván. A családalapítás, a kezdeti nehézségek olyan események, amelyek a történet előtt végbementek, de nem következik el a valódi révbe érés, ahogy nem beszélhetünk a család széthullásáról sem, hiába adja a regény szerkezetének két hangsúlyos elemét a szülők halála. Ennek oka talán abban keresendő, hogy az *Életünk végéig* arra kérdez rá, mi a család, milyen viszonyok között működhet, és hogy van-e valamilyen mélységi összetartó ereje, vagy csak a megszokás kapcsolja egymáshoz a tagjait. A regényben mindkét szélsőség megfogalmazódik: néha úgy tűnik, a család egy eleve adott csoport, amelybe kívülről bekerülni szinte lehetetlen – más szemléletmódot fogalmaz meg azonban a család fekete bárónya, Lalika: „Milyen családról beszélsz? Ez nem család, hanem ismerősök gyülekezete, akik semmit sem tudnak egymásról." Lali kétségkívül rátapint a családot lassan széthúzó, mélyen megbúvó idegenségérzetre. A mű tanúbizonyságot tesz az ironikusan értett „boldogan élünk, amíg látnak" jelmondat mellett; a családtagok eltávolodtak egymástól, titkolják, amit csak lehet, nincs egy szereplő sem, aki mindent tudna a többiekről, vagy akiről mindent tudnának. Az elhallgatások, az önző érdekek, a pénz, a felszínes „kirakatérintkezések" eliminálják a családot, és „ismerősök gyülekezetévé" bomlasztják az egységet. Ez az idegenség az apa személyében csúcsosodik ki: míg ő minden erejét a család egyben tartására és a tagok jövőjére fordítja, valójában ismeretlen személy marad a gyermekek és unokák számára: megközelíthetetlen, magáról ritkán beszél, az egyetlen kulcs hozzá a halála után előkerült könyvecskéje, amelyet azonban saját

titkosírása véd – élete úgy múlik el, hogy örökké kibogozhatatlan marad személyisége. Mégis jelen van a felszínességről tudomást sem vevő, emlékezésre való hatalmas igény. Mindenhol fényképek és az elhunytak tárgyai vannak kiállítva, a testvérek igyekeznek a családi házat az eredeti állapotában megőrizni. Az emlékezés helyszínét, az idillinek tűnő gyermekkor terét a pusztulófélben lévő családi ház testesíti meg, amelynek lassú elsorvadása és széthullása jól rímel a család belső alakulásaira; a tető az anya halálakor roggyan meg, a kert és a házbelső – értem ez alatt a beázásokat, a koszt, a hulló vakolatot, a hegyekben álló mosatlant stb. – állapota az apa haláltusája alatt súlyosbodik. Ez a ház olyasmi szerepet tölt be a család életében, mint amivel Mészöly *Családáradás* című elbeszélésében szembesülhettünk: a ház a család továbbélésének egyik eszköze és tere. Ám végső sorsa ugyanúgy kérdéses marad, mint a szereplőké.

Kalligram Kiadó, Budapest, 2019

Az *Életünk végéig* bizonyos szempontból tematikailag hozzákapcsolható Krusovszky Dénes *Akik már nem leszünk sosem* című regényéhez, hiszen a családi titkok feltárásának igénye mindkét szöveg alappillére. De az önéletrajzi elemek regénybe foglalása is hasonló vonás, bár Barnás Ferenc ambivalens módon áll a szerzői én és szövegbeli alteregójának elhatárolásához és egybemosásához: egyrészt leszögezi, hogy a szöveg valósággal való egyezése pusztán a véletlen műve, másrészt a főhős szerelmének ajánlja a regényt. Így a szerzői és a megalkotott én elválasztása részben érvényteleníti az önéletrajzi szempontú olvasást, bár teljesen nem tudja semlegesíteni, hiszen olyan sok áthallás van a szerző és az én-elbeszélő élettörténetében, hogy az már valamilyen írói szándékot feltételez. Nagy hangsúlyt kap a főhős szellemi tevékenysége és az, milyen hatással van magánélete gondolkodására és írói létére. Barnás és Krusovszky említett regényének közös vonása még, hogy főszereplői értelmiségiek, akik a politikától és az aktuális hatalmi rendszertől próbálják magukat függetleníteni, hogy szabadon alkothassanak, és ne kelljen elköteleződniük egyik oldal mellett sem. Így válik az *Életünk végéig* a függetlenség megőrzésének lehetőségét megkérdőjelező írássá, mert míg az elbeszélő szellemi tevékenységeiben valóban szabad tud maradni, ahogy Lillel való kapcsolata kibontakozik és lassan eljut a házasságig, fokozatosan egyre inkább a hatalmi rendszer függésébe kerül. Soha, egyetlen pillanatra sem környékezik meg őt a pártok, nem kell feladnia elveit, de az, hogy a külvilág számára ő egy konzulnő férje, látszólag elkötelezetté teszi, mert ahogy megfogalmazza, Magyarországon elég a látszat is ahhoz, hogy valakit megbélyegezzenek. A regény a 2010-es évek környékének politikai közegében játszódik, melybe fiktív és valós elemek is vegyülnek, de a szerző nagyon finoman bánik ezzel a kényes témával, fajsúlyos gondolatokat is képes úgy sugallni, hogy azok mentesek maradnak az egyoldalú ideológiai meglátásoktól – ehelyett alternatívákat kínál fel. Barnás arra fókuszál, hogy milyen életfeltételeket tud magának kialakítani korunkban az értelmiségi réteg, hogy képes-e a mai viszonyok között függetlenül dolgozni és gondolkodni. Egyik elsődleges problémafelvetése a magánéletbeli elköteleződés kérdése: vajon mit kell feladnunk önmagunkból, a számunkra fontos értékekből akkor, ha mások is befolyásal vannak az életünkre? Vajon egy párkapcsolat mennyiben számolja fel függetlenségünket és életstílusunkat? És mi az, amit mégis nyújtani képes, amiért érdemes meghozni ezeket az áldozatokat?

Barnás Ferenc több szempontból is kihagyhatatlan olvasmányát elsősorban a hangulata, a megteremtett atmoszférája teszi letehetetlenné. Az ismétlődő szerkezeti elemek, mint a betegség, a kórház, a temetés egy általánossá váló lassú romlást ábrázolnak, a halál árnya belengi a történetet, melyet súlyosbít, hogy a szereplők legtöbbje az idősebb korosztályhoz tartozik, így reflektálva az elmúlás kérlelhetetlenségére és hirtelenségére. Ráadásul az esküvőkön kívül szinte csak ezek a szomorú események adnak okot a család együttlétére, metaforikusan aláhúzva a szétesésben-létet. A könnyed nyelvezet egy nehéz regényt rejt, mely alapvető emberi problémákkal néz szembe, felfedve ezek érzelmi mélyrétegeit, és felejthetetlenné téve ezt a mindennapi és mégis különleges történetet, amely mindenki számára ismerős lehet.

92. Felmutatja az önmagába mélyedő esélyét, hogy elérje a benne rejlő belső szellemi magasságát.
Sárkány Győző: Trianon anzix XCII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

▶ KOVÁCS ÚJSZÁSZY PÉTER

(Kolozsvár, 1996) – Kolozsvár

A fennköltség minimalizmusa

Barnás Ferenc: Életünk végéig

Barnás Ferenc ötödik kötete személyes történetekbe ágyazott családregény. Korábbi műveihez hasonlóan a szerzőt ezúttal is az emberi sorsok alakulása érdekli. Az *Életünk végéig* a Barnás-életműben eddig megjelent motívumrendszer darabjait gyűjti össze, többek között az úton levés, valamint a családi viszályok motívumát gondolja tovább.

A cselekmény egy kórteremből indul. A regény elbeszélője prosztataműtéten esett át. Már a szenvedés bemutatásából felsejlik az író szövegérzéke, a gördülékeny prózanyelv. A fájdalmak körvonalazásában ugyan nem szorul háttérbe a pátosz, de a fennköltség minimalizmusa sokkal inkább a nyelv választékosságát, semmint a modorosságot hivatott erősíteni: „Nyomás és feszülés az alhasamban, a húgyhólyagomban, a felette lévő területeken – a fájdalom szétsugárzik a testemben. Fegyelmezem magam, de hiába, aminek alá vagyok vetve, az az akaratomnál sokkal erősebb." (11.) A megalázottság és kiszolgáltatottság részletes elbeszélése hitelessé teszi a kötet első részét. Barnásnak nem célja elborzasztani olvasóit. Sebestyén, a szépíróként is tevékenykedő filozófiatörténész beszámolója nem annyira naturalisztikus bravúr, mint inkább a betegségtudat valósághű körvonalazása. Barnás Ferenc narrátorának kórházi élményeivel bármelyikünk könnyedén azonosulhat. A főszereplő látszólag jól tűri a kezelésekkel járó fájdalmat, de abból, ahogy mesél, tehetetlen düh és szomorúság köszön vissza: „Amennyire csak tudom, megemelem a felsőtestem; csak a fájdalom és a tehetetlenség mozdul bennem." (12.) A regényben sokszor csak Sepiként emlegetett karakter megformálásakor az író vélhetőleg arra törekedett, hogy egy a külvilág irányába erősnek mutatkozó figura jellemrajzát alkossa meg, akinek belső vívódásai tárulkoznak fel a műben. Az első tíz oldal elolvasását követően könnyedén abban a tévhitben folytathatjuk irodalmi kalandtúránkat, hogy az *Életünk végéig* kizárólag Sebestyén érzelmeire, életeseményeire összpontosít majd. Bár a regény központi alakja mindvégig a filozófiatörténész marad, Barnás több más szereplőt is felvonultat könyvében, innen a cím többes szám első személyű formája. Figyelemreméltó az a fokozatosság és kidolgozottság, amelynek segítségével az író közönségét vezetni tudja. A regénybeli perspektivikusság nem hivalkodó aspektus. A bentről kifelé haladás üteme a cselekményformálásban érhető tetten. Sebestyén kezdetben magányos. Egyedül érzi magát a beutaltak között: „Nincs mellettem senki. (…) Vannak ugyan a kórteremben, de ők idegenek, habár amikor felerősödik a fájdalom, ők sincsenek, senki és semmi nincs, kivéve a fájdalmat, amely teljes egészében kitölt." (13.) Nemcsak az egyedüllét vonatkoztatható a mindenkori bentre, hanem a kórház zárt terekből álló épületegyüttese is. Ebből a kínosan szűkösnek ismert térből jutunk tovább, a komfortzóna, az otthon és az élettárs jelenlétéhez. A narrátor által csak Lilnek becézett Lili a felnőttek bölcsességével szereti párját. Ha léteznek a mindennapokban komplementer arcok, akkor Lil és Sepi közéjük sorolható. Az élettársak mindenben kiegészítik egymást. Annak ellenére, hogy mindkét fél sok időt tölt a másiktól távol, figyelemre méltó a kettejük közti viszony valóságossága.

Bár más-más néha túl szoros, máskor meg beláthatatlanul tág terekben helyezi el hőseit, az *Életünk végéig* nem dolgozik sablonokkal; az otthont nem békeszigetként mutatja be, ahol az ember időről időre magára találhat. A műtétet követő kivizsgálásokkal járó stressz megnehezíti Sebestyén mindennapjait: „sok vizet ittam, gyakorlatilag a dupláját annak, amennyit a megelőző napokban: már öt-hat liternél tartottam. Tízpercenként mentem a vécére, aztán ötpercenként, majd kétpercenként. Ennek ellenére képtelen voltam vizelni." (15.) Korábbi műveiből már megszokhattuk, hogy Barnás Ferenc prózájában az általánostól eltérő jelentéssel bír a család fogalma. Az író 2014-ben újra kiadott *A kilencedik* című regénye egy nehézsorsú család kálváriáját beszéli el, a legkisebb fiú szemszögéből. Az *Életünk végéig*-ben nem a szegénység, hanem az eltérő nézőpontok nehezítik a harmónia létrejöttét. Vissza nem térült befektetések, különböző ízlésvilág, a mindennapokhoz való hozzáállás változó volta mind-mind olyan tényezők, amelyek nem segítenek a Sebestyén családjából sokszor nélkülözött egyensúly megteremtésében. A könyv családregénnyé formálása érdekes kettősséggel hozható összefüggésbe: annak ellenére, hogy a szülők és testvérek között nem a legszentebb az egyetértés, nem válik a család az örökös viszály melegágyává. A nézeteltérésekkel tarkított közösség reális családképet tár az olvasó elé, ahol a problémák szöge gyakran bújik ki a zsákból, és roncsolja szét a békét. Barnás zsenialitása abban is tetten érhető, hogy a családi problémákat több síkra bontja le: az apa sokáig nem hajlandó Sepivel szóba állni, mert szerinte rossz fényben tüntette fel őt a nemrég megjelent *Ontogenea* című regényében. Az *Életünk végéig* apafigurája ugyanúgy fontos szerepet kap, mint *A kilencedik*ből ismertté vált apakép. A különbség a két családfő jellemében keresendő: amíg a nélkülöző közösség feje diktátorként bánik gyerekeivel, addig az elemzett regény apahőse makacs, nyers, szigorú, de legbelül gondoskodó ember, akit az unokák sorsának alakulása sem hagy hidegen. Sebestyén rokonsága nem tudja hova tenni annak tényét, hogy a férfi hosszú időn át nem kel egybe szerelmével, a szülők elhalálozását követően a család meg nem házasodott lánytagja, Magda irtózik attól, hogy az öregektől búcsúzó hozzátartozók listájára Lil neve is felkerüljön, őt is megemlítsék a gyászmisén. Bár regényének kezdetén Barnás amellett foglal állást, hogy a valósághoz hasonló minden aspektus a véletlen műve, megkísérlem kimondani, az író szövevényes életútja fontos szereppel bír a jellemrajzok elkészítésében és a cselekményformálásban egyaránt. Az *Életünk végéig* erőssége, hogy nem egyetlen társadalmi réteg mindennapjaira fókuszál. A regény fejezeteiben ugyanúgy helyet kapnak a politikai szférában is otthonosan mozgó, befolyásos értelmiségiek, mint a zenészek, szépírók, magányos vénkisasszonyok vagy a sportolók, mindent kockára tevő csencselők, törtető üzletemberek, kisnyugdíjasok. Barnás abbéli törekvése, hogy Sebestyén családtagjainak történetét elbeszélje, nem mindennapi emberismeretről és türelemről tanúskodik, de ugyanez a törekvés zsúfolttá is teszi a művet, az olvasónak nincs lehetősége lélegzetet venni, megemészteni a szereplőkkel közösen átélt eseményeket.

Kalligram Kiadó, Budapest, 2019.

Szabadság és bezártság, egészség és betegség kéz a kézben jár a könyvben. Sepi a szabadságot keresi, azt az életpályát, amely lehetőséget ad számára az alkotásra és kutatásra, azért

vállal állást az őrző-védő szolgálat berkeiben, mert így a gondolatai szárnyalhatnak. Mivel Lil is tisztában van vele, hogy párja igényli a magányt, ezért az egyedüllét rítussá válik kettejük életében. Amikor Lil Indonéziában kap állást, Sebestyén is vele tart. Az ázsiai szigetország fővárosa azonban még a sok világot megjárt filozófiatörténész számára is túlzsúfoltnak hat, ezért keresik Lillel közösen a kisebb szigetek békéjét.

A regény zárlata azért érdekes, mert itt nyer értelmet az énelbeszélés. Sebestyén az Indiai-óceán partján kezdett bele regényének írásába. A befejezés egyszerűsége megragadott. Barnás nem gondolkodja túl műve lezárását, de a zárlat nem is elhamarkodott. Az utolsó mondat fedi fel a talányt, mi is az, ami életünk végéig meghatároz. Az úton levés, a keresés, valamint annak tudata, hogy mindig lesz holnap: „Ha lejár a jakartai kiküldetésed, hazamegyünk, eladjuk a pesti lakásainkat, és veszünk a Balaton-felvidéken egy házat. Lil, ezentúl a tanúhegyek közelében fogunk élni, mondom majd neki. Miért ne rendezhetnénk be itt az életünket? Munkát biztosan találnánk."

57. Mindenütt ott az elkínzott szomjúság.
Sárkány Győző: Trianon anzix LVII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

DORCSÁK RÉKA ◀

Provokatív, szókimondó

Lakatos Mihály: Súlyos ügyek

Ha valamilyen vérpezsdítő, indulatokat gerjesztő vagy egyszerűen gondolkodásra késztető könyvet szeretnénk olvasni, akkor Lakatos Mihály *Súlyos ügyek* című könyvét érdemes választanunk. A tárcákat és tárcanovellákat összegyűjtő háromszáz oldalas kötet kifejezetten a mai olvasó igényeihez alkalmazkodik. Az újságírás könnyedségére és a szépirodalom mélységeire építő szövegek ugyan komoly üzenetet tolmácsolnak felénk, mégis gördülékeny olvasásélményt nyújtanak.

A *Súlyos ügyek*ben olyan hétköznapi történésekkel és banalitásokkal találjuk szemben magunkat, amelyekre mindenki ráismerhet a maga szűkebb és tágabb környezetében. A hétköznapi bosszúságoktól kezdve, a tradicionális családmodellt érintő változásokon át a közbeszédet és a politika színterét befolyásoló ideológiák összecsapásáig minden egyes történet ismerős lehet számunkra. Annak ellenére, hogy Lakatos tárcái eredetileg 2007-től a *Magyar Hírlap*ban, 2010 után pedig a *Magyar Idők*, majd a *Magyar Nemzet* hasábjain jelentek meg, nem nélkülözik a fikcionalitást.

Szövegeinek főszereplője nagyrészt Ábel és felesége, Ábelné, valamint három kisfiuk. Az Ábel című tárcanovellában válik egyértelművé számunkra a főszereplő névválasztásának miértje. „Először is, tisztázzuk: ez az Ábel, nem az az Ábel. Viszont ugyanaz a rengeteg, ugyanaz az ország, ugyanaz…öööö…inkább nem folytatom. Mert úgy lehet: már semmi sem ugyanaz." (58.) A párhuzam Tamási Áron *Ábel a rengetegben* című művével egy olyan kedélyes elbeszélésmódot és kalandos nevelődésiregény-hangulatot ígér, amely által az eredetileg megszakítható olvasásmódot kínáló tárcakötet lineáris olvasása is lehetségessé válik. A szigorúan 4-5 oldalas terjedelmű írások tehát Ábel fejlődésregényének fejezeteiként is olvashatóak. Egy olyan fejlődésé, amelyre a főszereplő egyáltalán nem vágyik. Egy EU-konformnak megfelelő lénnyé gyúrás történetét olvashatjuk, ami valójában nem történik meg, hiszen Ábel mint erdélyi magyar, felelős édesapa és férj foggal-körömmel harcol és kiáll nemzeti identitása, valamint a keresztény morális értékek mellett. Reflexiói korántsem érzelemmentesek, sokszor indulatosak, és mély csalódottsággal beszélnek korunk közerkölcseinek romlásáról: „(…) lám ide jutott a maga hatalmas civilizációjával a fehér ember! Van immár mindene, mi szemszájnak s egyéb testrésznek ingere, de oda a hit és a jó erkölcsök. Mert hát a »fejlődés« (vö. progresszió) újabb és újabb szintjeire való költözködés közben ezek valahol elkallódtak, mint egy diplomamunka."(238–239.) Az Isten–haza–család alapértékek fontosságában nevelődött Ábel keserűséggel tapasztalja a modernkori tbc-ben (tisztelethiány, becsülethiány, civilizáltsághiány) szenvedő társadalmunk értékválságát: „Az aluljáróban osztogatott jogok és fedezet nélküli, álteljesítményekért a nép közé szórt elismerések mindenféle mércét és igazodási pontot eltöröltek s megágyaztak a folyamatos értékválságnak."(166.) Mégis legjobban a család intézményében történt változások, valamint a családot alkotó férfi- és nőszerepek változása aggasztja: „A nőnek (ha rajta kívül álló okok ezt nem lehetetlenítik el) elsősorban anyaként kell »érvényesülnie«, ehhez képest minden egyéb másodlagos. Míg ha anyaként elbukik, minden egyéb siker csak hetedrangú lehet." (57.)

A *Súlyos ügyek* provokatív és szókimondó. Nem felel meg semmilyen EU-konform alapján megszabott politikai korrektségnek, „pászínek". Ez vagy szimpátiaérzést, vagy a legnagyobb el-

lenszenvet válthatja ki belőlünk, mindenesetre éppen ettől válik izgalmassá és letehetetlenné a könyv. Számos konkrét politikai és közéleti történésre ráismerhetünk, ami miatt könynyedén bevonódunk Ábel reflexióiba, hiszen mindannyian átéltük, vagy éppen átsiklottunk felettük. Ábel erdélyi magyarsága ugyanis olyan újféle szemléletet helyez előtérbe, amelyet az anyaországban született magyar állampolgár már evidenciának gondolhat. Magyarnak lenni, a magyar nemzeti ünnepeket méltón megünnepelni és magyarul beszélni ugyanis értéknek számít, főleg a Ceauşescu Romániájának idején felnövő erdélyi generáció számára. A főhős néhol már túlzó szigorának és elkeseredésének motivációja tehát érthető, és az anyaföldön született „elkényelmesedett" magyarságát élő ember számára érdekes, új távlatokat nyithat meg.

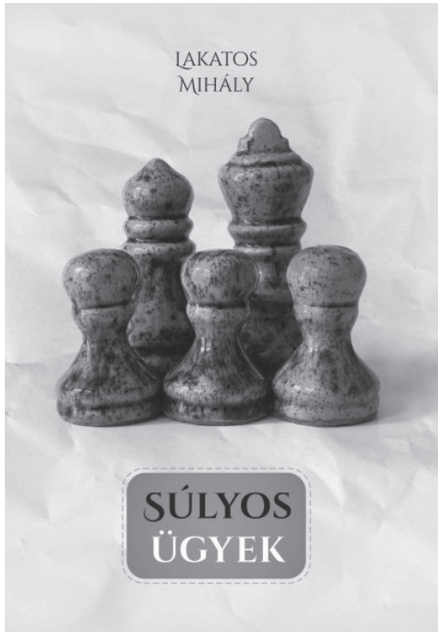

Előretolt Helyőrség Íróakadémia, Budapest, 2019

„Én úgy lettem másképp gondolkodó, hogy harminc éve ugyanazt gondolom." Lakatos Mihály ekképpen magyarázta tárcanovellakötetének elsődleges ihletforrását az *OJD – Irodalom és könyv 26 percben* című műsorban. A kötet számos pontján erre a tézis-mondatra ismerhetünk, még ha nem is fogalmazódik meg explicit módon az egyes tárcákban. Ennek az alapgondolatnak a hátterében az az Ábel által is megtapasztalt és a kötetben is kifejtett generációs különbség áll, amely azt eredményezi, hogy a konzervatív értékek képviselőjéből ma radikális gondolkodó válik, anélkül, hogy ezt akarná. A videojátékozás és „sztárvorzozás" helyett a könyveket és kötelességtudatot előtérbe helyező Ábel családján belül is konfliktusba kerül gyermekeivel szemben. Még ha megérteni nem is tudja a mai „hippitársadalom" populáris szubkultúrák iránti érdeklődését, mégis az empátia érzését mutatja: „Mi (…) ha a képzelet világában akartunk lubickolni, egy lehetőség mutatkozott: a könyv. Mit lehet mindebből a mai gyereknevelésben hasznosítani?! Egy olyan korban, amikor tíz-tizenöt csatorna ontja non-stop a gyerekfilmeket, amikor „szörnyek" egész serege kínálja agymosó (…) játékok tízezreit, amikor már réges-rég nem a könyv az ember legjobb barátja, hanem a telefon." (114.)

Az utolsó, *Cirkusz* című tárcanovella valódi tükörképet tart számunkra mai „eltorzult" világunk működéséről. Az előző tárcákban felvázolt „modernkori tbc" tüneteinek radikalizálásával az elbeszélő egy olyan fikcionális világot mutat be, ahol a józanész már teljesen hiányzik. A facebook szülte „szürke, névtelen massza" életünkre gyakorolt hatásának, az állatvédelem szélsőségig fokozott diktatúrájának, valamint a gyerekek eldigitalizálódás-folyamatának tragikomikus valóságát vetíti elénk. Ez a tárca kiválóan modellezi az elbeszélő által Ábel szájába adott politikai ideológiák jövőbeni hatását, valamint az egész kötet olvasásmechanizmusát: egyik szemünk sír, a másik nevet. Sír, mert ha a *Cirkusz*ban lefestett valóság a jelenünk lehetséges célállomása, akkor nincs min örömködnünk, ugyanakkor nevet is, mert hála Istennek (!) a szövegben megfestett disztópikus kép még távolinak tetszik. Lakatos tehát gondolkodásra, sőt párbeszédre hív minket tárcairodalmán keresztül, reméljük, ez nem eredményezi majd a tett halálát. A *Súlyos ügyek* nem a vasárnapi ebéd utáni szieszta olvasmánya, hanem a dinamikus, mindenre nyitott reggeleké.

42. A mélybe vezet – mitikus túra – és nem kerülhetjük el az alvilág lényeit, tényeit.
Sárkány Győző: Trianon anzix XLII. (2020; lemezlitográfia, papír; 700x500 mm)

Az előző számunk tartalmából

Darvasi László, Egressy Zoltán, Fecske Csaba, Zsille Gábor, Papp Attila Zsolt, Ungvári László Zsolt, Halmai Tamás versei

Géczi János, Légrádi Gergely, Benedek Szabolcs prózái

Milbacher Róbert meséje a Papírhajó rovatban

Tanulmányok a békéscsabai szlovákságról

Tanulmányok a kilencvenéves Konok Tamás művészetéről

Kritikák Bereményi Géza, Bodor Ádám, Győrei Zsolt–Schlachtovszky Csaba és Zemlényi Attila könyveiről

Lackner László színpadi játéka

Bárka

IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYI FOLYÓIRAT

Megjelenik kéthavonta. Kiadja a Békéscsabai Jókai Színház
Felelős kiadó: Seregi Zoltán igazgató. Szerkesztőség: 5600 Békéscsaba, Andrássy út 1–3.
Telefon: 66/519-558, Fax: 66/519-560, E-mail: barkaszerk@gmail.com; Internet: http://www.barkaonline.hu
Szerkesztőségi fogadóórák: hétfőn 14.00–16.00 óráig.

A lapot tervezte: Lonovics László
Alapította: Cs. Tóth János (a Tevan Kiadó igazgatója) és Kántor Zsolt (főszerkesztő) 1993-ban

HU ISSN 1217 3053

Nyomdai kivitelezés: Kolorprint Kft., Békéscsaba
Megrendelhető a szerkesztőségben. Előfizetési díj: 1 évre 3.000 Ft.
Terjeszti a LAPKER Zrt.

Kéziratokat nem őrzünk meg, de minden felbélyegzett válaszborítékkal ellátott küldeményt megválaszolunk.